

EGYÜTT

IRODALOM - MŰVÉSZET - KULTÚRA

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG KÁRPÁTALJAI ÍRÓCSOPORTJÁNAK FOLYÓIRATA

2009/4

EGYÜTT 2009/4

A Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának folyóirata
Az 1965–1967 között Ungváron megjelent szamizdat jogutódja

Felelős kiadó és lapigazgató:
Dupka György

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:

Elnök:
Vári Fábián László (szépirodalom)

Szerkesztők:
Barzsó Tibor (olvasószerkesztő)
Bakos Kiss Károly (kritika)
Ivaskovics József (művészeti szerkesztő)
Zubánics László (tanulmány)

Védnökök:
S. Benedek András alapító-főszerkesztő (1965–1967)

Pomogáts Béla irodalomtörténész

Tanácsadók:
Dr. Botlik József, Fodor Géza

Megjelenik negyedévente a Szülőföld Alap, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége és a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet támogatásával

A szerkesztőség címe:
Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Európa–Magyar Ház
90202 Beregszász, Széchenyi u. 59B. Telefon/fax: +380 3141 42815
kmmi@swi.net.ua, egyutt.lap@gmail.com

Szerkesztőségi fogadóórák:
szerda: 13.00–16.00

A kiadó címe:
Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége
88000 Ungvár, Babuskin tér 5A. Telefon/fax: + 380 312 643737

Készült a Borneo Kft.-ben
Lapengedély száma: 3 T N°188

A folyóíraton nyereség nem képződik

TARTALOM

- 3 VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Változatok a halotti beszédre (vers)
- 6 LENGYEL JÁNOS: Életem regénye (esszé)
- 8 FÜZESI MAGDA: Útkeresőben, Sakkvers (versek)
- 11 OLÁH ANDRÁS: hajnali töprengés, életfogytiglan,
bizalmi válság (versek)
- 14 PENCKÓFER JÁNOS: Fényfolyam (regényrészlet)
- 27 FODOR GÉZA: Sinka István karácsony éje (vers)
- 30 VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Tábori posta (regényrészlet)
- 36 LŐRINCZ P. GABRIELLA: Istentelenül, Változás (versek)
- 38 BARTHA GUSZTÁV: Paráznák (drámarészlet)
- 45 BAKOS KISS KÁROLY: Miért (vers)
- 46 NYILAS ATILLA: Az ékesszólásról (versek)
- 49 T. ÁGOSTON LÁSZLÓ: Vervétel (novella)
- 53 CSORDÁS LÁSZLÓ: A motel-ágyon..., Sördal (versek)
- 55 POMOGÁTS BÉLA: A kárpátaljai magyarság mindenese
(Dupka György laudációja)
- 57 BARTHA GUSZTÁV: Suttogók (esszé)
- 59 S. BENEDEK ANDRÁS: Egy verseskötet 'karcairól'
(könyvismertetés)

62 NAGY ZOLTÁN MIHÁLY: A *Táltosok* (szerzőjének)

védelmében (vitaindító)

65 FODOR GÉZA: Egy regényről és annak védiratáról

(tanulmány)

84 LENGYEL JÁNOS: Táltosok Kárpátalján (hozzászólás)

87 DUPKA GYÖRGY: Művelődési életünk krónikája

91 Új könyvek

92 Szerzőink

Mikor ifjú legény voltam (kárpátaljai magyar népdal)

PILINSZKY JÁNOS: Introitusz (vers)

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Változatok a halotti beszédre

Zoltán fiamnak

1.

*Elfogynak az amazoni erdők,
a büszke családfák rendre ledőlnek.
Ereszakadt, vérző kábelkötegek
a gyökerek – végeik szikrázva ölnek,
behálózják a levegőeket, majd
villámként vágnak vissza a fába.
A rügyek kómába esve is érzik,
ha jajdul lomb, ha lobban a fáklya,
ez ítéletidőben reinkarnált
Ábel áldozati tüzének mása.
Körbetáncolni nincsen már testünk,
csak lelkünk száll emelkedő spirálban
az ózonlyukig magasló kürtön
menekülvén a mennyországba.*

2.

*A családfa törzsét, mint drága halottat,
tisztába rakva, megorotválva,
mielőtt feláldoznánk a tűznek,
toljuk a computertomográfba.
Okos doktorok, nosza előre,
neki a réteg-felvételeknek!
A százhetvenedik évgyűrű ivén
mi dolguk volt az ördögszegeknek?
S lám, kétszázötven közelében
a rajzolatot újabb görcs nyomja.
Ős üköm nemzéképtelen öccse
ekkor lett önnön génjei foglya.
Mint Bocskai vitézlő kapitánya,
duplán szemezett már a halállal,
számot vetett a földdel, az éggel,*

*s távozott magvának szakadtával.
Később a kolera portyázott erre,
a család harmadát szekérre rakta.
Ekkor kezdett a törzs revesedni,
íme az írás, a kibontott akta.*

*Apai nagyapám kitett magáért,
két fészkalja utódot nemzett.
Öt fiút csak a megmaradásért,
három lányt halott, hős fia helyett.
Jaj, hogy e pompás vérörökséget
fiai jórészt elpazarolták!
Segített benne Prága és Moszkva,
s egy reggel nem volt már Magyarország.*

*Négy apa után hárman maradtunk.
Félárbocon nevünk lobogója.
Jimmy Fébien fent Canadában,
s az ő öccsének sem lesz már utóda.*

*Jöjj, fiam, lássad: így fest az ábra.
A históriák így érnek véget.
Az íveket az Úr angyala írja,
de sokra a Sátán lehel pecsétet.*

3.

*Már-már azt hittem, révbe jutottam,
de elmém most az ördög cicázik.
Fél szemem bárányfelhők után jár,
nősténnyel incselkedik a párja,
bal lábam embrió-korom vizében,
jobbik a szatmári verbunkot járja,
s míg brummog a bögő big bánatában,
szülém szívének két pitvarában
két magzat tombol, a kapukat rázza.
Egyikük magát a fényre kirágja,
s anyja vérébe fullad a másik.*

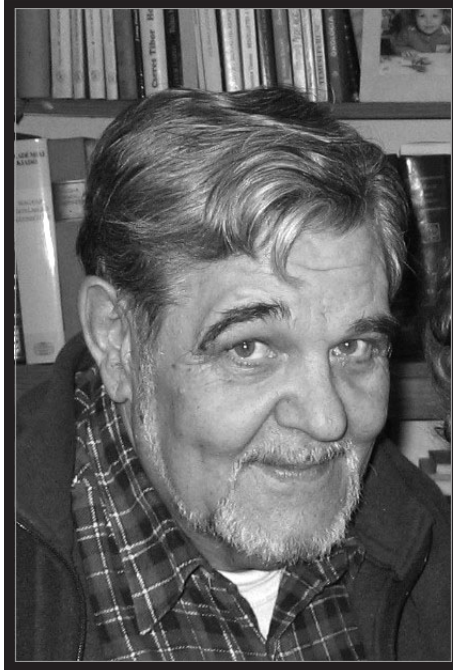
*Hát miért vagyok én ennyire fontos?
Ha vackomon rémálmoktól gyötörve,
levegőm fogytán hörögve rángok,
holt apám rohan váltott szelekkel,
s úgy veri vissza belém a lelket,
hogy orromon-számon dőlnek a lángok.*

4.

*Talán a teremtés alvó emléke
láncolta hozzám e jó szagú világot.
Emlékszem, tudom, minden ízére,
midőn majd más térben s időben járok.
Addig is ölelném, festeném folyton,
agyagból tovább álmodnám bronzba,
szerelme idején tetten érném
a virágot, mielőtt ledől a porba!
Am mellkasom mélyén, ha reng a lélek,
mit a száloptikás kamera sem lát,
azt vérrel lehet csak... Ezért mártom
szívem mélyébe olykor a pennát.*

*Hej, de amiket mostanában
a meghurcolt tudat kivet magából,
belerokkanna citera, hárfa,
mert jégvihar fedezi, ólomzápor.
Nytott gerinccel, vízfejjel jönnek
cenzúrán, logikán, át a halálon,
nyelvem gyökerén nyöszörögnek,
kaparnak meszes dobhártyámon,
rondítják ajkam, akár a herpesz
a torzképek, víziók, fátumok.*

*A papíron vérszenyves piktogramok –
enervált vers-abortionátumok.*

dr. Stumpf-Benedek András
(1947–2009)

Életem regénye

(Egy nem mindennapi könyvbemutató)

Az Angyalszárnny Kiadó dísztermében került sor Stumpf-Benedek András *Életem regénye* című kötetének bemutatójára. A Kárpátalján született író, költő, művelődéstörténész, polgárjogi harcos születésétől kezdve írta főművét, amit 2009. szeptember 8.-án fejezett be. Hirtelen szakadt vége a történetnek. A cselekmény félbemaradt, de a mű így is teljes.

A terem színültig megtelt. A szépszámu közönség között jelen voltak olyan ismert személyiségek is, akik Kárpátalján születtek, vagy erősen kötődnek e kicsiny földdarabhoz. Az első sorokban foglalt helyett Munkácsy Mihály, Pelsőczy Kata, Salamon Béla, Fedák Sári, Váradi Sternberg János, Beregszászi Nagy Pál, Dsida Jenő, Czabán Samu, Perényi Miklós stb.

A szerzőről a jó barát, Kovács Vilmos mondott méltató beszédet, aki már 1977 óta az Angyalszárnny Kiadó munkatársa. Kiemelte S. Benedek András elhí-

vatottságát, kitartását a kárpátaljai magyar irodalom, a kárpátaljai magyarság ügye mellett. Mint érintett, híven ecsetelte a megpróbáltatásokat, az üldöztetést, amivel a szovjet hatalom jutalmazta mindenki Bénijének lelkiismeretes munkáját. Szólt az ungvári egyetemi évek irodalmi kísérletéről, az *Együtt* című szamizdat beindításáról stb. Külön kitért a Szovjetunió magyar irodalmának helyzetéről írt közös tanulmányukra, amit a *Tiszatáj* közölt le anno.

Ezt követően Nagy Gáspár emelkedett szólásra. Mielőtt rátért volna a regény bemutatására, felolvasta S. Benedek András *Mint a latinok* című versét. A közönség vastappsal jutalmazta. A regény cselekményét felvázolva rámutatott, egy életpályát követ végig, ami nem szűkölködik a kalandos fordulatokban. A főhőst ellehetetleníti a hatalom, de ő mégsem adja fel. Amikor minden ajtó bezárul előtte, vándorfotográfusként keresi kenyerét. Így ismeri meg szülőföldjét, az embereket. Így válik a kárpátaljai magyarság szószólójává, polgárjogi harcosává. Törvényszerű a következmény: menekülnie kell.

Balla Gyula a szerzőről beszélt. Megemlítette művelődéstörténetési munkásságát, szót ejtett a ruszinsággal kapcsolatos kutatásairól. Majd Stumpf-Benedek András ragadta magához a szót. Először is, a korára való tekintettel, engedélyt kért, hogy ülve maradjon. Szokásához híven hosszasan fejtette ki mondanivalóját. Szűkebb hazája magyar nyelvű irodalmának hőskoránál kezdte. Lassan, megfontoltan beszélt. Részletekbe menően elemezte kedvenc témáját, a Forrás Stúdió történetét. A hallgatóság ezúttal, a különleges alkalomra való tekintettel, nem nehezményezte ezt. Bár Kovács Vilmos, a rá jellemző határozottsággal közbevetette:

– A lényegre, Bénikém, a lényegre!

De ez sem zökkentette ki a szerepéből. Aki Gogol módjára a köpenyéből rázta ki a kárpátaljai magyar irodalmat, egy ilyen közjáték nem hozhatja zavarba. Drámai hangon ismertette, hogyan utasították ki a Szovjetunióból. De Magyarországon is mindvégig kárpátaljai maradt a hetedízigen prédikátorok leszármazottja.

Amíg az életét színesen ecsetelte, a regényéről tömondatokban beszélt. Beszélt. Mindenkor a szó, a szavak mestere volt. Ha olykor körülményesen is, mindenkor helyesen és pontosan fogalmazott. Zárásként az utánpótlással foglalkozott.

– Megnyugtató, hogy úgy tehetem le a tollamat, Kárpátalján beérett egy új generáció, amely képes olyan műveket alkotni, amik az egyetemes magyar irodalmat gazdagítják és emelik színvonalát.

Az est zárásaként a szerző dedikált, majd köpenyét maga köré tekerve kísétált a tereméből.

LENGYEL JÁNOS,
Mennyországi Harsona. Irodalmi rovat

FÜZESI MAGDA

Útkeresőben

„Uram, utálni nem tudom világod,
de indulhatok, amikor kívánod...”
(Áprily Lajos: A csavargó a halálra gondol)

*Belebújtam az alkonyatba,
alagutat ástam az almafába,
gyökereiből szívtam
a tavaszig erő életet.*

*Arcul csapott egy rózsadág,
mert összeziláltam
a megfagyott kertek
szép nyugovását.*

*Ki vagyok én?
És a tetszhalott tél
meddig emészt
a felcicomázott
ősi vidéket?*

*Mert elmegyek, el e világból,
Isten jelére,
de addig
megkeresem azt a mezőt,
hol boldog a lélek, ki benne pihen...*

*Aztán csak álltam,
a szürke ég már összeért a tájjal,
egyenes törzsű fenyők riogattak.*

*Honnan való bennem e rémület?
... a tölgyek rokonának lenni?
Nyárfák haját lobogtatni?*

*Akácok selymét simogatni?
Tépni hársvirágot,
katángkórót, orgonaágot...*

*Az Olt tükrében
sohasem látott büszke tekintet:
„Ez a világ nem testálódott...”
Fejüket rázták a vén remeték,
és valami
végtelen elszántság
szikrázott a tiszta mezőkön,
fel, egészen a Hargitáig.*

Sakkvers

Gyalog a jobboldalon

*Mikor magam is játékosá értem
Leültem sakkasztalhoz, Istenem,
Végiggondolván helyem és terem
Megléptem néhány sakkhúzást merészen.*

*Olykor kajánul felnéztem Reád,
Most vajon milyen lépés lesz a válasz,
És már töprengtem, mit lépek utánad,
És becsvágyóan vártam parolád.*

*Aztán csak ültem. Gondolkodni resten,
Miközben egyre múltak drága percek.
Sokféle táblán mások is feleltek,
Minden játszmaiban magamat kerestem.*

*Vágyódva vártam bársony nappalokra,
Békétlen jártam, míg sorsom betelt.*

*A Nagy Játékos nem szólt, nem perelt:
Minden cselem visszkézéből összezúzta.*

*Sakkban vagyok, de bölcsen rád hagyom:
Hiába minden, nyerni balga szándék,
Hogy játszhatok még, tán az is ajándék,
Egy kis gyalog, ama jobboldalon.*

hajnali töprengés

alhatnál tovább:
 válladba masszírozódnak
 az apró kis grimaszok
 legtöbbször nem szorulsz gyámolításra
 ez is csak egy szokványos hétvége volt
 séták a kiszáradt utcákon
 csak úgy bele az őszbe
 hogy onnan is elkíváncsoz
 – bárha feledtetné szomjúságodat
 a közénk szorult múlt:
 elengedsz és visszakönyörögsz
 belefáradsz a sírásba
 sebeimből vérzel
 idegenül múlnak el a szürke hajnalok
 kezem álmos bőrödhöz ér
 s rájövök miért nem tudsz már félni sem

életfogytiglan

nyakkendőt kötsz
 mives gonddal igazgatod a csomót
 elégedetlen fintor vakuja villan
 idegen nők hagynak ingeden
 rúzs- és festéknymot
 gond nélkül zuhansz a tudattalan szintjére
 csak a zsongást hallod (meg hogy
 helyükön kell kezelni a dolgokat)
 új arcok sorjáznak: részvétlen erőszakosok
 tolakodó fertőzött lelkű kalandorok
 ellepnek mindent s ömlenek rád

*a jellemtelenséggel spékelt
álbaráti gesztusok
ahogy fraternizálva hátba veregetnek
majd átlépnek rajtad hűvösen
– magánzárkában töltöd az életfogytiglanit
áldozat vagy azt hiszed pedig
potenciális gyilkos vagy te is...*

bizalmi válság

1. őrződ

*a zavartelméjűek mosolyával
őrződ kisiklott szerelvényünket
szavakat tördelve
hallgatod szendergő álmomat*

2. csöndre hangolva

*kedvem volna benned folytatódni
beléd maródní mint kagyló a kőbe
a becéző sötétben újratanulnálak
de az eső kimossa az emlékeket
céltalan álmokkal
kacérkodik a felébresztett tudat
– már nem lehetek többé semleges*

3. hogy megtarthass

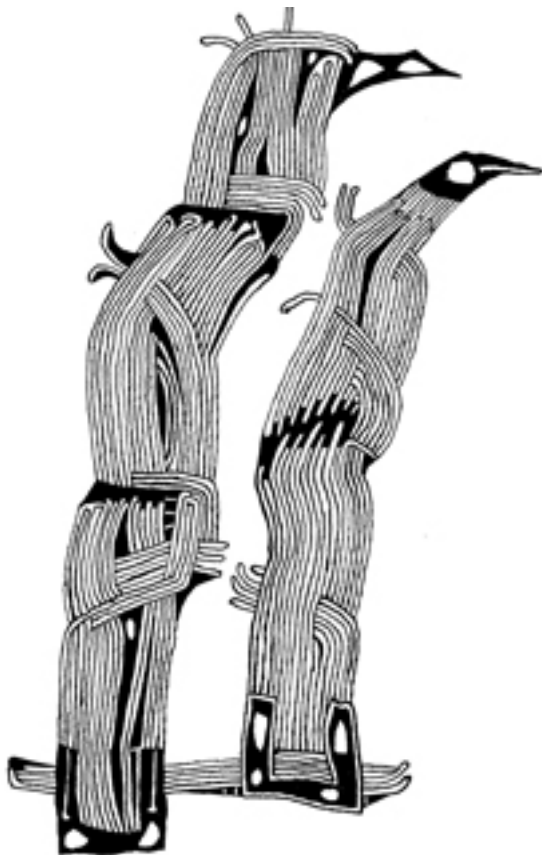
*megtanultam múlt időben élni
összezsúfolódní benned
hogy megtarthass magadban a fulladásig*

4. tekintetedben

*tekintetedben lúdbőröztem
kitéptél magadból végleg
megfeketült a szív: elvirágzott
mint az arcomba fújt cigarettafüst*

5. kontraszt

*eltűntél az idő ráncaiban
kiretusáltalak zugaimból*

PENCKÓFER JÁNOS

Fényfolyam

(Folytatás)

Fut, szalad a hír lélekszakadva

1.

Jaj, dehogy nincsen, dehogy nincsen! Tóth Bélát kell erről megkérdezni! De A három lányok – Meg hát tudjuk: plusz a Sunyó – szerint is ha valamihez, akkor ehhez lehetne csak istenigazából hozzáfűzni bármit: ezt Az egész kirádulásunkat, igen, akár ezt az egész ittlétüket ki lehetne bontani a bensőségességből, abból, ami ezután következett. Abból a bensőségességből, melyet egyáltalán nem a langyos-családias megszokás tett feledhetetlenné, hanem épp az ellenkezője: az újdonság, az izgalom, az érzékiség, hát: igen: a lelki-testi játék kimelegítő hatalma. Merthogy ebben aztán benne volt az egész eddigi út viszontagsága, szépsége, emelkedettsége, félelme és érthetlensége, izgalma és titokzatossága: A mi egymásban meglátott idegenségünk, s az ezt lebontani megindult vágyunk – amint Szedlákovics fogalmazott később. De még az is, igen, az is benne volt ebben az izgalomban, amit délelőtt még úgy láttak, hogy egyik percben angyalok, a másikkban pedig már ördögök, azazhogy: démonok tereltek útjukba, amit ők ekként magyaráztak önmaguknak, később meg másoknak, sőt még az is, ami olyan nagyon rossz fényt vetett szegény Takáts-Kisre, az a bizonyos sötétség, Ez az állandósult félhomály vagy micsoda, az a bizonyos sürvédés, amely miatt ők eddig tényleg semmit, szinte semmit sem láttak abból az útból, amin idáig haladtak, ide eljutottak. Azonfelül pedig az is benne volt ebben a estben, ebben A mi bensőséges közös vacsoránkban, beszélgetésünkben, izgómozgó ismerkedésünkben, lelki-testi játékunkban az is ott volt, amit töretlenségnek kellene mondaniuk, merthogy minden akadályoztatás, viszontagság, földhözragadt kellemetlenség, ilyesmi ellenére töretlennek tetszett minden. Valamiképp egyetlen összefüggő élmény lett az összes ellentétből, egymást váltogató végletekből: jöhettek Itt nekünk angyalok és ördögök, jöhettek elcsendesedések, felcsapartott a szeretethullám, ilyesmi, merthogy a nap végére, Mi már ekkor, ebben az estében Nemcsak szél- vagy ársszehordta egyének voltunk – Szilvia szerint –, akik csak egymás mellett ültek és utaztak, s másnap is majd így fognak egymásra nézni, nem, hanem itt ők már valami egyebet szintén megéreztek, valami olyasmit, ami nem

mondható barátságnak, összetartozásnak, együttérzésnek, Pláne meg közösségi felelősségtudatnak – amint azt Pihor Endre hozzátette, s Kovácslivi szerint Olyan arccal nézett minket, mintha valamilyen magasabb tudásnak lenne birtokában –, azt érezték, igen, azt, amire tényleg nem illenek ilyesféle jó és nagy szavak, de ugyanakkor mégis-mégis ezek felé húz a gondolat, ha pontos is szeretne lenni.

Mert hát mivel, na, most Mi a francnyavalyával lehetne megmagyarázni például Sunyókám szavait – kezdte Szilvia – ,leginkább viselkedését, amelyet ő, mármint a Szilvia, a legelső percétől nem látott ugyan, de aztán hamarjában mindent megtudott, hisz végül is ők közvetlenül egymás mellett kaptak szállást: Brondzei Gyöngyiék és Teszlecskóék egymás mellett laktak, két egészen egyformára alakított kocsfeljáróval: udvarral, méghozzá virágokkal teli udvarral, s minthogyha kimondottan ilyen kései turisták elkápráztatása végett ültették volna tele, minthogyha Ez, az udvar két szélén végigfutó, eléggé széles, égőpiros sáv az ilyen október végi vendégek kényeztetése végett lett volna kitalálva, sőt, mintha még abban is igazi egyeztetés lett volna, ha lehet, akkor várjanak kicsit a korai fagyok, ha lehet, hadd boruljon tűzbe s maradjon is úgy a sok-sok udvar, virágágyás itt, a vendégváró házaknál, Bükkösteszédén. Ez a tűzpiros lobogás – Vagy csak izzás? – ez kápráztatta el Teszlecskóéknál A három lányokat, meg hát Skireckiéket szintén, ám ez semmi különlegességet nem jelent: A nők, a lányok úgyis észrevesznek mindenféle dolgokat, Valahogy – mondta Tunyogi úr – Hozzá tartozik a természetük kibontakozásához, amiként rácsodálkoznak, dícsérnek: Jaj, de csodás, Milyen szépek a virágok, Jaj, még most se fagytatok le, hál’istennek, szóval: ebben nincsen semmi meglepő, de az, amikor egy ilyen fazon, mint ez a Sunyó, ez az Inkább drabálisabb semmint keszeg figura, aki a bőrcuccában úgy is jár, ahogyan elvárható tőle: kissé felülről tekintve mindenre, egy kissé félrefordított kopasz fejével filymálva tekint le mindenre, a földi Apró-cseprő hülyeségekre, na szóval: hogyha ez az ember észrevesz valamit, hát Az nem semmi, és az, amit ő észrevesz, az sokak szerint szinte bármi lehet, de hogy virág, hát az semmiképp se. Erre nem gondoltunk, erre nem gondoltak volna. Arra, hogy hát Ez a fazon odamegy az égő pirossághoz, megfogja, egy kicsit megtapogatja, a levelén is végighúzza ujját, amikor pediglen megkérdi, Miféle virág ez, merthogy a kezében hirtelen ottmaradt a virágszirmok közepe, az a kis kiugró, az a kis Eléggé hosszúra kinyúló bibe, vagyis nem bibe, valami más, amire pedig Brondzei Gyöngyi széles mosolyában megjelenik a virágnév, igen, szinte új formában, ámde régről ismert otthonosságával Brondzei Gyöngyi szájában csak előáll a szó –: a Szalvia, na, hát Azt látni kellett volna. Jött is Szilvia azonnal, mikor felfigyelt a szomszédékra, Erre a sunyóskás beérkezésre vagy kicsodára – merthogy Sunyóék náluk egy picikével később értek Ide, melléjük, a szállásra, ugyanis ez a

polgármester valamit nagyon de nagyon elmagyarázott a Gyöngyikének, ám annyira mégse késtek, hisz még ők is, Szilviák is az udvaron, Még itt lébecoltunk, amikor Áki odaintett –, jött hát mindjárt, ő is, más is, s nézték, amint áll ez A mi vagányan kemény legényünk, amint Ott terpeszt egy szalvia-szirommal, vagyis azzal a kis középső részével, melyben nem érik szalviamag, azt nem ott kell keresni, hát csak Ámultunk, csak nézték, amint áll és A mi Sunyónk bámulja az égő ágyásokat, a két, udvarszegő sávot, úgy nézi, mintha még sose látott volna ilyet, merthogy azt ő valóban nem tudta – Halványlila gőzöm se volt –, hogy a szalvia: virág, hogy ez egy létező virág, méghozzá ennyire eleven, piros, tüzes, nem tudta, ő azt hitte, ő nem is tudja, mit gondolt, Csak mondtam, mondogattam, merthogy Szilvia meg Szalvia, hát ezek tényleg jól hangzó szavak – de Vajon Ickuka néniék, Eleonóra, Aranka, meg mind a többiek, akik az ilyesmire fogékonyabbak önála, vajon az ő szálláshelyükön is van valamiféle szalviasövény, ilyesmi, szalviatűz, Na és Takáts-Kis vajon, az a kis hü... , az a kis boldog ember, meg a társa, az a Liszt Ferenc-hajú kis ábrándozó, vajon kap ilyesmit, jut nekik ilyesmi, másutt is tele az udvar szalviával?

Szilvia – mint aki sóbálvánnyá vált. Vagy mintha valóban az angyalát, mintha ez a lány tényleg meglátta volna az őrangyalát, úgy nézett valahová: a Brondzei Gyöngyiék nyárikonyhája, annak félhomályban álló bejárata felé, biccentett, köszönt, ugyanis Fogadtam annak az idősebb úrnak az üdvözlését, aki nem jött közelebb – úgy látszott, sürgős dolga van –, De máris tudtam, Szilvi ott, azonnal megérezte: ők már találkoztak, ő már látta ezt az embert valahol. Ahogyan állt és nézett Szilvia, ahogyan állt, majd megrökönyödéséből lassacskán, nagyon lassan újra ráfordította szemét A Sunyókámra, erre a hát Magam-sem-tudom-már-hogymilyen fazonra, na, akkor, ott ez eléggé sok mindent magába foglalt. A megrökönyödését eltakarva elsősorban tán a büszkeséget, de korántsem azt, hogy Ez az én Sunyókám milyen virágbolond, azt, hogy Lám mennyire érzékeny egy lélek a fiúm, merthogy ezt tényleg hülyeség lett volna, ezt hülyeség állítania, mivel egy másik, ő egy nemesebbik fajta büszkeséget érzett, Hiszen látva láthatta mindenki, hallva hallhatták, hogy kire, kikre gondolt Sunyókám, méghozzá azon nyomban, amint elárasztotta őt ez a Szilvia és Szalvia – ő azt érezte, hogy hát tessék, itt a bizonyíték: Velünk valóban valami olyasféle történt ezen a fura és körülményes ideúton, amit csakis jó és nagy szavakkal lehetne igazán jellemezni, mert hát ha valaki, akkor Sunyó volt az, aki ellenszegült mindenféle összeolvadásnak, hogy kikelt a Takáts-Kis ellen is, Most meg tessék: mindjárt arra gondol, meg kellene osztania élményét, vagy legalábbis arra, mások vajon kaptak-e ilyet, esetleg ehhez fogható, vajon az utastársainak milyen udvar, virágpompa, milyen szállás, s szállásadó jutott, merthogy Ez itt hihetetlen – mondta –, két egyforma udvar, és egészen

véletlenül Szilviával: Szalviával egymás mellett, Na, ez nagyon ránk fér, hogy már jó véletlenek is körülvegyenek, Ez most már tényleg kezd turistaúttá válni. És ahogy a maga módján mindezt mondta is meg ki is mozogta a testével, A bőrcuccaiban, az Szilvia szemében olyan örömkinyilvánítás volt, melyet Brondzei Gyöngyi, Ez az alacsony növésű, vékonyka, de Ringó, széles csípőjű kis szívós teremtnésnek látszott, aki alkatához képest Nagyáki szerint Szédítő nagy dudákat hordott, ez a Kábé harmincas lány avagy asszony, Ez a Sunyó szavait akár még udvarlásnak is vehette volna, hiszen minden neki, minden hozzá szólt – de látszott: Van neki most elég a fején, kit tudja, mit kellett a polgármesterrel úrral megbeszélnie, ki tudja, miért kellett neki is, meg Fodor Ágnesnek is ottmaradnia.

Ki tudja, ki tudja. Azt is csupán találgatni lehet, hogy akkor most tényleg Sunyóhoz fűződik, kizárólag őhozzá köthető vajon, amiről itt szó van, hogy hát valóban csak itt, és ebben az emberben támadt fel a legszebben az, amit Futurásos összetartozás-érzésnek könyveltek el később fiatalok és öregek egyaránt. Ugyanis, Ha kételkedünk, hát az senkinek és semminek sem árthat. T. Varga Zsomborunk is meg mások is a két világtalanhoz csatlakozva hangsúlyoznák: Ezen a helyen kívül, a Brondzei Gyöngyiék fogadóhelyén kívül nyolc, vagyis hát kilenc, mert-hogy ezen kívül nyolc másik ház, plussz a községháza, na szóval: az összes, de az összes helyen, ahol ez a csapat elszállásoltatott – igen, Itt is, közvetlenül mellettük is, Teszlecskóéknál úgyszintén, csak Skirecki Margitot kell megkérdezni erről –, mindenütt történt valami, ami Egy-az-egyben olyan volt, mint ez a Szilvi által terjesztett Sunyókám-féle érzés: Ez a valami. Tudniillik Szétdarabolásunk nem tudott, még ez se tudott senkit senkitől igazán elszigetelni, sőt inkább felfokozta, még inkább fokozta egymás iránt érzett hiányukat, merthogy ők, a vendéglátók mikor mind eleget tettek polgármesterük ígéretének, hogy majd otthon mesélni fognak, hogy ők majd elmesélik történetüket az első táposokról, és a családi hangulatban mindenki majd tisztábban fog látni és érezni, no, hát akkor valóban ők így is láttak és éreztek, csakhogy egyáltalán nem abba az irányba fordult a látás és az érzés, amerre azt polgármester úr sejtette, merthogy azonnal felébredt bennük Saját összetartozásunk. Ők ugyanis valami olyasmit éreztek, hogy itt, ezek a Tényleg nagyon kedves vendéglátók, vendégfogadó emberek, Ezek mintha kicsit megfricskázták volna őket – amint Somogyi Eleonóra s Kálmán részletezte, sőt a sötétbarna haj és nagyonkék szem Krisztinája szintén tódította –, mintha élcelődtek volna velük, ami olyan váratlanul jött, hogy védekezni se tudtak ellene. Olyan felkészületlenül ért ez valamennyiünket – mondták Lengyelék is, ugyancsak mindhárman –, mert hát meg sem fordult a fejükben, hogy Ezek, még ezek, itt, A világ egyik legeldugottabb helyén, Ahol még rendes közvilágítás sincs, meg

akiket – Tudjuk, szólt Tunyogi hozzá – annyit, Tudjuk mennyit nyomorgattak, kussoltattak, akiknek még neveiből is irtották, pusztították a múltat: a cézét, meg az őt, meg a téhát, kiirtották, ki az ipszilont, ezeket pontos ire kellett cserélniük, akiktől elvárták, hogy még az Adj’ Istent is elfelejtsék, merthogy az már Nem illik egy szovjet magyar emberhez, mondjuk egy ilyen felvilágosult teszédihez –: Na hát azt nem gondoltuk volna, hogy majd Ezek, hogy még Ezek itt majd elkezdene Röhöcskézni, úgymond Rajtunk fogják megfenni a nyelvüket, na, hát Ez tényleg több mint vicces. S mégis, mégis így volt! Legalábbis Ilyen volt a mesélésük. Tudniillik Volt abban a történetében valami, amit így is fel lehetett fogni. Igaz, Pihor Endre már annak a felvezetésében, ő már ott, már akkor, abban érzett valami kis, Így mondom, hogy pikantériát, de aztán meg Ugye A táposokról szóló történetkét – amit nekik Korpos Karola nagybátyja adott elő –, azt szerinte ez a nagybáty mindenkre, minden magyarországra értette, hogy ez a történetke mindenkre vonatkozott, így értették Ezek, és hát ez, szerinte, ez már önmagában is eléggé sértő. Kiss és Koleszár pedig azt különösen bántónak találta, amiután állítólag Lahota Anettéknál a dédpapát, a csacska ikrek Dédipapiját kérte meg lánya – nem kellett rászedni, jött azonnal, boldogan –, mesélje már el, mint is volt az, és az öreg mindjárt rákezdte, hogy ez A táposok még abból az időből való, Amikor mán hazaszívárogtunk mind, akik még megmaradtunk, hazavergődtünk a légerekből, azután is jóval, Mikor szovjet Kárpátontúlról a magyarországiak nem is tudtak, álmaikban se jöttünk elő, amikor Mi még olyan szovjet magyarok lehettünk, hogy a disznainkat, úgy bizony, még azokat is kenyérrel hízlaltuk, igaz, hogy csak fekete kenyérrel, ámde akkor is kenyérrel – na hát ez a pár szó, hogy róluk A Magyarországiak nem is tudtak, álmaikban se jöttünk elő, ez bizony nagyon lekezelő volt. A Koleszár és Kiss házaspár ezzel csatlakozott Pihorhoz, másokhoz, ámde Pflumm és Kozma nem osztotta ezt a véleményt, ők nem éreztek, nem láttak az öreg szavaiban semmi kivetnivalóan sértőt, ők inkább A megbecsülés kicsikarását, ők ezt érezték ebben, és Az összetartozás-érzés jeleit hámozgatták kifelé, miközben pedig mindebből, A dédpapás beszédből – mármint abból, amit ezekből a mondatokból kibontott az öreg –, azt is, igen, azt is meghallották, ami ezt A mi egészen zavaros kis kirándulásunkat, azaz, ami ittlétüknek ezt a Talányokkal teli Csúnyábbik oldalát végig, végig elkísérte – mintha ez is hozzátartozna a turistaút élményvilágához –, azt is meghallották, ami Ennek a jól felépített háttérrel világnak – Kozma Tivadar kifejezése –, ami ennek nyitját, feltárni ha nem is, ámde megérinteni, legalább megérinteni, legalább azt meg tudta tenni.

2.

Rászedték. Őt is részedték – amiként mondta Lahota Dédipapa –, hát nem rászedték őt is Ezek a piszkosok, mocskok, ahogy a barátját, ahogyan a Kristofórit, Ennek a fiúnak, ennek az embernek, aki fogadta most őket, a Zoltánnak – Ja, hát persze, találkoztak már vele – no, meg a Dánielnek – őt viszont még biztosan nem látta senki –, ezeknek az apját is rászedték, merthogy mind a ketten jelentkeztek, amint kellett, háromnapos élelemmel, ahogy kijött az ukáz, ők jelentkeztek, Ahelyett, hogy elbújdostunk volna. Na, de most őneki nem erről kell beszélnie – Jól van, jól van Anett lelkem, tudom, hogy az agyadra megyek már evvel –, nem erről, ő nem a málenykája rábatáról, erről A kis háromnaposkáról fog beszélni, amely – Úgy, egyébként – neki is meg Kristofórinak is Két és fél évünkbe’ vót benne, s még így is ők jöttek haza, Innen a mi falunkból így is ők jöttek haza a legkorábban, rajtuk nem tudtak kifogni ezek A gaz kommunások, ahogy a barátja emlegette őket, Hazajöttünk, s én még most is, lám, úgy, ahogy: megvagyok, na, nem erről, hanem Amarról, amit barátja, amit a Kristofóri elmondott neki, most arról szól, mit Kristofóri megfigyelt és megtudott az egyik – hogy mondja: legyen családi – összejövetelükön, egy esten, melyet ott tartottak Szpivákéknál, abban az új házban, nem ebben a csodabogarassá-fenyőfássá átalakítottban – Nem ebben, itt, ehun, fent, a Szugoly keleti oldalán – hanem ott, a falu legelején –, mindig ott tartottak minden ilyet, ahogy felépült, azonnal –, pedig akkor még emez is, itt, e Se-nem-templom-se-nem-ház, e Se-nem-fenyő-se-nem-torony, ez is az övék vót –, na szóval: hát ott tartották ezt a mulatságot is, az új és fényes Szpivák-portán, de oda Teszédről, Vándról csupán ez a két család, vagyis: csak egy: a Szpivákékhoz ilyen alkalmakkor csak a Kristofóriék, csak ezek mehettek el, soha senki más Innen a környékünkről, ugyanis abban a Vámhivatalban, vagy Hol a keservességben, abban csak ezek kaptak munkát, és ezt amolyan, afféle munkahelyinek számító összejövetelként emlegették. Egy szó mint száz: Itt dőzsöltek, na jó, nem dőzsöltek, mulatoztak, elég gyakran megfordultak ott nagy emberek, meg magyarországiak, s így volt akkor is, amikor egyszer – s utoljára – elvitték oda az öregert is, a barátját, ennek a Zoltánnak, meg akit majd megismernek: Dánielnek a nagyapját, magával vitte őt a fia, menyé –: Csak aztán, Papa, nehogy rákezdje, milyen volt az a nap, a hazatérés napja, hogyan csókolta meg ezt a földet, amikor már végre, két és fél év múlva hazajutott, csak nehogy rákezdjen valami hülyeségre, hogy kiféle meg miféle magyarok voltak ott a felügyelőik, hogy egyszercsak a Szugoly felől akkor így meg úgy a madárdal, még akkor se beszéljen ilyeneket, hogyha kérdezgetni fogják erről-arról, nem azért, mintha itt nem egymás közt, mintha nem elvtársi

s jó emberi kapcsolatban lennének, csak azért – mégis. Neki az lett volna ott a dolga, elmesélje, miként tud szemezni, oltani, hogy milyen alanyba miféle szemet, hajtást érdemes oltani, ezekről, amikhez ért, a permetezésről, a metszésről, amit az egész élete során csinált, amit a termelőszövetkezetben, amit A mi kolhozunkban csinált: arról leginkább, hogy milyen szilvába miféle barackot tud ajánlani, mi a tapasztalata. Kertészek is, vámosok is lesznek ott – oktatta a fia, menyé – egy páran, meg valami tanítófélék, de nemcsak magyarországiak, Mifélnék is, Munkácsról valakik, meg egy Csomó fiatal, már nem pulyák, felnőttek, ámde fiatalok, ez a barátságfesztivál nem hivatalos, igazi, otthonossá megtett megünneplése, ennek az ünnepségsorozatnak a méltó befejezése, hogy éljen a barátság, ez a szovjet–magyar megbonthatatlan barátság – Így mondtuk ezt akkoriban –, hogy ez hadd fejlődjön továbbra is, hadd éljen a hagyomány, a két nép közti jóbarátság, mármint hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei magyarok meg a szovjet Kárpátontúl szovjet emberei közti jóbarátság, ezt ünnepelték azok, akik már sok-sok éve ismerték egymást, hát ezért aztán egy kicsikét, egy picinykét lazábban – A nép szeme előtt igazán jólesik egy kicsit elzárkózni –, így szerették volna befejezni ezt az ünnepélyt.

Hát azt a lazábbat, na, azt látni kellett volna. Tisztesség ne essék szólván, összehánytak mindent, úgy berúgtak – Összeettek, összeittak mindenfélét, nem csoda – barátja, Lahota úr cimborája: ez a Kristofóri azt mondta: Akár a csacsik. De hát ezek már szerinte, Lahota Dédi szerint már sokkal inkább disznók voltak, mint szamarak, merthogy azt is elmesélte neki a barátja, miként vizelt ki az egyik az ablakból, hogy csak fogta magát, beállt az ablakba, bal kezével hátrafelé megkapaszkodott – Esze még annyi maradt, hogy hát ki ne essen –, aztán kivette a micsodáját, és oda, alá, a hortenziabokrokra s arrébb a krizantémokra, a bimbózó és teljes pompájukban is virító fehér, sárga krizantémokra – merthogy ez ősszel volt, Tudják: az almaszüret idején, a barátságfesztiválkor, azt még a televízió is szokta volt mutatni, amint átjön a határon az a delegáció, hogy így a szovjet–magyar megbonthatatlan barátság, úgy a fesztivál, az internacionalizmus, vagy mi a csuda –, na hát ő azt kérdezné, Mi ez, hogyha nem disznóság, mármint ez a kivizelés, összehányás, kik ezek, ha nem disznók – Na, jó: nehogy már árnyék vetüljön itt bárkire –, hát mi ez, hogyha nem disznócskák műve? De nem erről kíván beszélni, nem, ő mégse erről, nem, neki most nem erről kell szólnia, hanem a beszélgetés tetőfokáról, amikor Kristofóri szerint Ezek a különködő és Nagyon furcsán viselkedő fiatalok meg az ugyancsak nagyon is furcsán viselkedő öregebbek, mintha megmakacsolták volna magukat, egyre inkább ellentmondtak annak a tapasztalatnak, ami úgymond szovjet volt. Már nem emlékszik pontosan, hogy Mit is mondott öreg Kristofóri, de az biztos, hogy a kényességük, hogy a mérhetetlen kényesség volt az, mi kiütközött, na és

erre építettek, erre alapozva kezdték kioktani őket almafametszésről, permetezésről, hogy az úgy nem jó, amint ők csinálják, hogy azt bizony nem így szokás, ilyenek. Amikor pedig a fiúk is – merthogy a lányok már előtte – Elkezdtek a fintorgást, Csak huzigálták a szájukat: így a zsíros étel, úgy A zsíros kaja, hogy hát Rettenetek ezek a húsok, amelyeket ettek, nem tudják, miféle disznóhús az, amely ennyire zsíros, és az meg, na, hát az meg, amit kolbásznak mondtak: a felvágott-szerűség, abban akkora, de akkora szalonnadarabokat láttak, Mint a nagyujjukon a köröm – mondta az egyik –, azt hitte, amikor meglátta, ő menten összehányja magát. S szóra újabb szó jött, szó csak szót hozott, hogy máris Azon vettük észre magunkat, a vendéglátók azon kapták magukat, hogy már a tápokról beszélnek, hogy a vendégek – a harsány fiatalok és a csendesebb idősök szintén – finoman, de szépen kezdik kioktatni őket: így a tápok ereje, meg úgy a tápok tudományos összetétele, hogy így a zsírcsík a húson, meg úgy a húscsík a szalonnán belül, s mindez a tápoknak köszönhető, hogy hát a tápokon, hogy az azon nevelt jószág húsa sosem üli meg a gyomrot, azért lehet ez a hányingerük, ők nem tudják, mi van velük, de ők mindjárt viszontlátják ezt az elfogyasztott mindenséget – Na, ezt nem lehetett bírni. Kristofóri felállt és mint akit beindítottak: először óvatosabban, de aztán egyre erőteljesebben elmagyarázta, ő mit csinálna táppal, zsírcsíkkal meg húscsíkkal, hogy tán csak nem gondolják, hogy a szovjet agrárium – ezt a kifejezést használta: a szovjet agrárium – elmaradottabb lenne a magyarországinál, és mint aki megveszekedett – mert legalábbis ezt mondta magáról öreg Kristofóri – úgy mondta el egy szuszra, hogy mi A legjobb itteni táp: tudják meg: a tizennégy, sőt helyenként a tizenhat kopejkás – Kopekes, mi így mondtuk, most meg már, amióta ukrán pénz van: kopijkát kell mondanunk –, igen, a tizennégy vagy tizenhat kopekes kenyér, az bizony: A tizennégy és tizenhat kopekes kenyér, az ám: a fekete, Szinte ragacsos, a savanyú kenyér, no meg a félbarna, vagyis hát amit annak mondanak. És ő ezt büszkeséggel telve mondta, így beszélt az öreg – Meglehet, hogy táposok vagytok, de mi meg kenyeresek –, s Olyan jól vette ez ki magát, hogy fiú, meny, ezek csak mosolyogtak: Tudja ez öreg, hogy mit kell mondani, és néztek a munkácsi idegenekre: Na, nem így kell talán a szovjet büszkeséget terjeszteni? De aztán, hogy nem állította le senki szegény öreget, sőt látta: tetszik ez a fiúnak is, menynek is, amikor látta: tetszik munkácsinak, másoknak, Ezek – akkor már így mondta: A táposok, már így mondta magában –, ezek megszeppentek, erre nem gondoltak, hogy az öreg Ilyenféle, szóval: nem állította le senki, hát a lendülettől átcsapott A dilijére –: Hiába no, így mesélte, Volt már bőven mindannyiunknak a haja alatt, Hát egyszercsak átcsapott, hogy neki ne magyarázza el semmiféle nagyokos az élet rendjét, mert majd megtudnák, hogy mi a magyarok istene, megtudnák, ha

Megszagulták vóna, mi a láger, ha legalább messziről meglátták, megérezték volna, mi az éhezés, a szenvedés, mikor már ott, de tényleg ott: az éhhalál küszöbén jár az ember, vagy ha nem is ott, de állandóan, hetek, hónapok, már lassan évek óta koplal, éhezik és fázik, agyongyötört, agyonhajszolt már az ember! Tudják maguk – kiabálta Lágerjárta Öreg Dani –, Tudják maguk, mit csináltam én, hogy mit meg nem tett ő, amikor azzal jött neki az egyik magyar felügyelő, hogy hát Máma nincs fejadag, Na, te tetves fasiszta – ám ekkor itt, amikor ideért és mint a pulyka, olyan veres lett az öreg – amúgy meg tényleg alig állt a lábán, Taccsra tette ő is magát –, itt már állítólag közbeléptek. Kivitték az öreget, szabályos módon eltávolították, de már nem lehetett úgy tenni, hogy mi sem történt: Részegek voltunk és annyi –: ez már rányomta a bélyeget az ünneplésre. De az öreg, ahogy kivitték, amikor kitették a szűrét – Hadd józanodjon ki, elnézést már, Néha teljesen bolond szegény, Különösképp, ha ennyit vedel, hiszen tudják, hogy van: kiváló egy munkás –, nos, az öreg, mikor megpihent kicsit és elindult hazafelé, na hát azt látni és hallani kellett –: végigtántorogta, végigkiabálta mind a két falut, hogy szerencsétlen táposok, ezek a magyarországiak táposok, ezek olyanok, mint az anyámasszony katonái: Nyápicok és nyámnyilák, igazi táposok, de úgy felkiabálta mind az embereket, hogy másnap már itt, az egész környék fújta: Táposok, a magyarországiak táposok.

3.

Tyű, az áldóját, amikor aztán másnap tényleg – folytatta volna még Lahota papa, de most már őt távolította el – na, nem szó szerint, hanem szép szelíden –, elhallgattatta Anett az öreget, hogy majd még fogják kérni, folytassa csak, most viszont A vacsora már ott az asztalon, s ez azért olyan emlékezetes, mert ezzel egyidőben, éppen ekkor Mint a bolond, úgy kezdett csörögni Az a hülye telefon. De amint kiderült, ez minden háznál, ez a Bolond csörgés mindenütt megtor-pantatott mindent: beszédet és étkezést, mormogós kipakolást, hogy A francba: nem elfelejtettem, megtorpanított ilyen-olyan ismerkedést, ágyfoglalást, ezt-azt, ami ilyenkor szokásos – például, hogy Merre lesz akkor a mosdó –, ezeket. Persze alaposan utánaérdeklődtek, hogy Nálatok is akkor, Ott is, Tényleg, Maguknál is, Hát akkor valóban mindenütt, aztán meg pontosítottak, hogy hát ez Nyolc előtt úgy hat-hét peccel lehetett, vagy Megvolt már az nyolc óra is, Sőt: azután történt, Nem, az nem lehet, még nyóc előtt vót, Maradjunk hát ennyiben, Vagyis: a Hír-adó alatt, egészen pontosan: a végén, ekkor, s úgy, akár a futótűz, Pihor szerint Akár egy láncreakció, mintha az összes vendégfogadó ház készülékét egyetlenegy sorra, egyetlenegy számra kapcsolták volna rá, amint Nálunk, otthon a nagyobb

és nagyobbacska vállalatoknál volt még a mobil-világ teljes betörése előtt, még a vezetékes fénykorában, hogy az összes helyiségben sorra csörgött mind az összes készülék, ahány csak fel volt ott szerelve – szóval: Mindannyian megegyeztünk, mikor, hány órákor történt. Mert az ember már csak ilyen – mondta Tunyogi úr újra –, szereti a rendet, szereti tudni, hogy éppen akkortájt történt-e, amikor a Lahota Dédipapába bele kellett fojtani a szót, hiába hallgatták a vendégek őt szájatva, amikor Teszlecskőéknál a vacsoráját alig kezdte el, de máris nagyon kurtán-furcsán befejezte Szilvia, és titkolózva elindult a szomszédba, amikor Kovácslivi hiába érezte, Na ez nem a Sunyókájához siet így, vagy ha igen, akkor más valami is izgatja, ámde ő ezt ekkor egyáltalán nem firtatta. Az az igazság, hogy nem is bánta, neki ugyanolyan sürgős dolga, feladata, vállalkozása lett, és ez segítette őt, márminthogy ez, a Szilvi elsietése, a megtévesztő viselkedése, mintha csak szerelméhez igyekezne Sunyó szíve szalviája – ez csak segítette őt, hogy Dodikát is beavassa s végrehajtsa tervét. S ekkor volt az, szintén ezekben a percekben volt, hogy a Korpos Karola nagybátyja kicsit megbánta a szereplését, ezért eztán gyorsan elment, hagyta, hadd mutogassa meg Karola a kilátást, A szuglyosi kilátás egyik érdekességét, Ez mindig nagy sikert arat, mióta megvan – félesztenedje –, ez mindenkinek igen tetszik, Ez az éjszaka is használható távcső, ez a félig-meddig katonainak is mondott gukker, melynek igen ügyes kis állványát rászeltették a házigazdák, rá az ablakpárkányokra – Ablaktőcre, amint errefelé mondják –, így aztán csak rákattintja a vendég a gukkert, és még innen is, a Szugoly közepéről is egészen szépen végigpásztázható a vidék: ellátni vele ameddig csak ellátható: teljesen a Borzsa-partig, Tisza-partig, látni Tiszaújlakot és Újhelyet: a környék templomtornyait. És ekkor vette észre Varga Zsombor valamint a Bandi nevű cimborája: az a mackós mozgású Ködöböcz András, igen, ekkor vették észre, hogy a szálláshelyhez járó messzelátón, ezen az egész kis különleges szolgáltatáson miféle jelzés díszelge: MNF – ☛ . Ámde Varga Zsombor nem ért rá, hogy csodálkozzon, mert Valami szinte odahúzott, odakényszerített, igen, őt valami sűgásféle érte utol: irányítsa csak oda, most mindjárt forgassa a Falukútja felé ezt a szerkentyűt, és szerencseként vette, hogy ez sikerült: még éppen befogható volt, még éppen Belefért a szögbe ez a nevezetes Falukútja, ahol egy gomolygó embertömeget vett észre, valamiféle izgatott szaladglást ott, a Szórakoztatóközponttól csak egy picit távolabb. Egy igazi nagy Felhajtás volt, szaladglás, sokkal izgatottabbnak mutatkozott az embertömeg az ő megérkezésüknél. Errébb pedig, közelebb, majdhogynem elhagyatottan állt, úgy pillantotta meg a leparkolt Futurájukat, a Spéci járgányt: kivilágítva, az aajtajai kitarva, a csomagtér felnyíló, felfelé emelkedő, hatalmas, négy hatalmas, Méretesre szabott aajtaja, akárha szárnyai lennének, Mintha felszállásra készülődne ez a jókorára nőtt és dagadt, busa-fejű,

csőrtelen madár, de olyan pompázatos látvány volt, Meg kicsit lidérces is – Vajon miért nem érdekel senkit ez a szuper járgány? – igen, lidérces vagy milyen, annyira titokzatos volt, hogy ő legszívesebben még nézte volna, de a vacsora, az mégis vacsora, ha asztalon az étel, amiről Karola édesanyja értesítette a körülményeivel ismerkedő társaságot – hogyha asztalon az étel, akkor menni kell.

Futott, szaladt az a hír, vagy netán Lélekszakdva rohant, Ó, dehogyis! Igazi láncreakcióként – amint Lengyelék és Somogyiék mondták –, Úgy söpört végig a hír az összes házban, szálláshelyen, szinte egyszerre értesült mind az összes bükköstereszedi s az összes magyar nova futurás, hogy mit történt a Falukútján alig néhány percel! Senki sem akarta elhinni, Csak néztünk magunk elé, aligha érzékelték ők ekkor az időt, a másodpercek hosszúságát, rövidségét, csak a tapasztalat mondatja velük, hogy volt, egészen bizonyos, hogy volt egy szabadabban értelmezett rövid pillanat, amikor mind a kilenc házban, mind a kilenc plusz egy helyen szinte egyidőben megállt, megtorpant, leállt a mozdulat: a hang ott bennrekedt valahol nagyon mélyen, ki tudja, hogy milyen mélyen, és a bőrön: arcon, kezen, karon elsiklott, csak tovaillant valami halovány fuvalomszerűség, nem mozdult, igenis leállt minden, kikerekedett a szem, a két világtalan, ha lehet, még messzebbre figyelt, picikével, hogyha lehet, még messzebbre tágitotta a homályt, A sötétséget, ami forma nélkül élő gondolat – ahogyan mondták egyszer –, igen, lelki szemhatár, A fül pedig a megszűrt csenddel együtt kezdett hallgatózni, ugyanis ebben a pillanatban – na jó: hát E megnyúlt perceinkben – szinte egyidőben hangzott el a kilenc házban – plusz a Kobály-Szabadi helyén –, majdhogynem egyidőben mormolta el kilenc – kilenc plusz egy – különböző hang, hogy ott, a sárga Moszkvicsában meghalt, Meghalt Kristofóri Zoltán.

Lehetséges? Jézus Isten! Hogyhogy meghalt? Kicsoda? Az a kis ügyes, kedves ügyintéző? De hát, ott, még ott mosolygott, most az előbb ott mosolygott, ahogy olvasta sorba a neveket! Hisz látom, amint kiugrik a kocsijából s lobogtatja a papírokat a szerencsétlen! Kristofóri Zotyi? Szent Isten, hát mi történt! Hát ilyen nincsen! Azt a mindenségit, de hát hogyan, miért? S így tovább, és így tovább, ezekkel, ilyenféle felvezetésekkel, ilyen és ehhez hasonló megrökönyödésekkel vegyesen telt el az a negyedóra, melyben lassan-lassan megértették: tényleg meghalt, Kristofóri valóban halott: aki az imént kerek egészséggel végezte a dolgát, Márja néni szerint Most már valószínűleg meglátta, amihez az ember fia sosem kerülhet olyan közel, Hogy tapasztalatot szerezzen, valóságos élményt kapjon, s mégis visszatérjen földi dolgai közé. Ámde minden megrökönyödésük, döbbenetük, fájdalmuk és sajnálatuk ellenére, akármilyen szégyen is, vagy akármilyen gyalázat is: Beismerjük érzéketlenségünket, nekik ugyanis el kell mondaniuk, hogy a vacsorá-

jukat, no meg az az utáni kortyolgatásaikat, az egész elszállásolósos megérkezésüket, beérkezésüket a meleg és vacsoraillatú otthonokba nem igazán tudta elrontani ez a szörnyűség, e szerencsétlenség, s akkor a tápostörténet miatti jogos érzésük elillanását fel sem hozzák Eme tényleg szörnyű eset mellé. Valahogyan minden csak A futurásos összetartozás-érzésre ébresztett rá minket –: nem rontott e szörnyűség az állapotokun, a kirándulós emelkedettségükön, Tisztrára úgy éreztük, engednünk kell ama csábításnak, amelyet Már megismertünk, amely ott, az almáskert melletti eset után kerített be minket, tehát úgy kezdték E szörnyűséget feldolgozni, mintha csak egy filmet láttak volna, mintha ez az élet, A mi életünk, az külön élet lenne, más, mint hogyha ahhoz nem érne fel semmi, Ez se, ami utazásuk mellé – Most már nyilvánvaló! – elszegődött.

Pedig nagyon is felért! Sőt, ez immár nem is elszegődés, odaszegődés, ez már egészen más, amint azt Tunyogi úr mondta volt, ők korántsem csupán az elszenvédői voltak már itt az eseményeknek – Mi hol a szereplői, hol pedig az ügyvivői lettünk ennek önszántunkon kívül –, őket immár nem lehetett erről leválasztani. Ezenfelül Berta mama is azonnal megjelent a legújabb, a legfrissebbnek mondott híreivel, amitől aztán már tényleg úgy érezték – Bekecséknél mindannyian úgy érezték –, pontosan a közepében vannak. Merthogy most már valóban csak ez az asszony hiányzott, na, most már ehhez tényleg csak ő kellett, Azokkal az odasutogásaival, hogy hát ő már kora reggel érzett valamit, Amikor megvittem a tejet és a túrót, láttam ám, hogy Zotyival, a szegény Zotyikánkkal van valami, hiszen annyira tétova, szétszórt volt szegénykém, mikor pedig elhírelte neki, mikor Berta mama elmesélte, amíg átöntötte Zotyi a tejet és kiborította a nájlonzacsóból a túrót, ki abba a lepattogott zománcú, közepes, barna tálkájába, megnyomogatta, hogy egybeálljon az egész, és amíg kikereste azt az öt hrivnya negyven kopijkát, hát ő addig elmesélte, hogyan járt a Gajdos Janiék kutya, az a gömböc, kicsi Morzsa – mit mondjon? –, a Zoltán mindjárt kétségbeesett: hát azt a sietést és kapkodást meg: Féélelmeet – egészen így, elnyújtva lehelte az öregasszony pár foga között –, Na, hát azt látni kellett vóna. Úgy vette észre, A Zotyi-gyerek még a gyékény lábrörőjébe is belerúgott, legalábbis megbökdöste párszor, mintha állat lenne, amely be szeretne törni hozzá, megbökdöste, miközben a szeme, hát szerinte Egyáltalán nem úgy nézett, mint aki a zománcozott tálkában a zománcozott tálkát látja, mint mikor az ember szeme sárga túrót lát a sárga túróban – és aztán máris behúzta az ajtaját. De ő – Most mondják meg! – ő mit tehetett volna, semmit se tehetett, őt is várták, máshová, ugyancsak sietnie kellett, meg Ugyi a jószág – és itt felállt, indult: Somogyiék pedig nem akarták elhinni: az ő tapasztalatuk szerint egy ilyen hírszállító, hírkeverő asszony nem három-négy percet szokott eltölteni,

ahová betér, de Berta mama, ő egészen más volt, Bekecsék szerint egészen elképesztő módon tapintatos is tud lenni, őt valami megfejthetetlen szabályok mozgatják a hívívésben, emlékezésben és hangulatkeltésben, és ezt akár ők is, még a Futurások is észrevehették volna, hogyha nem köti le figyelmüket Ez az egész elképesztő történet, mely lassan-lassan összefüggéseiben is kezdte megmutatni magát, így kezdett kirajzolódni őelőttük ez a valami, amelynek egy-egy szála, egy-egy részlete – Ez természetes! – egy-egy vendéglátó családnál vált könnyen felgombolyíthatóvá. Mégpedig úgy, hogy hát a kilenc hely, az kilenc szál, a kilenc család: kilenc megközelítése lehet annak, mi a szegény Kristofóriékkal történt, de még ott, Icuka szerint még a plusz egy helyen is csak erről beszélgettek, ezekről a Kristofóriékról, akik ennyire összekötötték életüket Ezzel a Szpivák családdal, ezekről az emberekről folyt a beszéd, akik ezt az ő kirándulásukat is megszervezték, akik ezt a Tsikeri és Tsa céget létrehozták, működtetik. Így kezdték ők külön-külön meglátni, hogy mi történt a Vápa kutyával azon a nyári hajnalon, de még előtte: megtudták, hogy miként került Kristofóriékhoz a kis istenadta, mekkora májusfát állított valaki Az én zizi-susu kislányomnak, s látszott Vápa Keleten, és látszott Vápa Nyugaton, Időnként két szemében két kis égő napot pillantottak meg a harminchatok, érezték a falukúti nyolc percet, hogy mi minden foroghatott a Kristofóri Zoltán fejében-lelkében, ámde azt már senki sem tudta, hogy Mi volt kinn a Falukútján félórája, egy órája. És Csak immel-ámmal lestek oda, miről szól a Híradó, aztán az Időjárásjelentés, Valahogy minden eddiginél érdekesebb, izgalmasabb percek jöttek, ám ez korántsem nyolc, nem is nyolcvan, hanem legalább száznyolcvan perc volt, igen száznyolcvan perc Alámerülés a múltba, amikor is Megláthattunk minden porszemet a fénypázmában, látták Zotyi kézfeje fölél, amiként ráborítja a másik kezét, ahogyan óvja azt a drága harapást, az Erika foga nyomát, amiként lassan szájához emeli azt az édes nedűt-nyirkot, és ők láttak, hallottak, éreztek mindent, mindent, Grisát is és Heé Malvinka néni eresztét a fecskéfészkekkel, a bepólyált kezű gyereket, és a hatalmas májusfát, szóval: Tényleg mindent, mert ekkor már száznyolcvan percen keresztül csak erről folyt a beszéd, ekkor az időjárásjelentés már nem volt fontos, hogy hát Mi lesz holnap, fognak-e látni valamit abból, amiért ők elindultak erre a vidékre, nem is emlékeztek arra, mit jelentett nekik Gácsér Vera kedvesen, a mondandója végén kicsit félrebillentett fejével, mosolyával zárva le a tényeket, a számadatokat, az előrejelzést: mutatván – ennyit tudtak, ő is ennyit tudott tenni értük, mindenkiért, és További szép estét kívánok mindnyájuknak.

FODOR GÉZA

Sinka István karácsony éje

*Adventnek végső napja múltán
Nyirkos fényű nagy messziségben
Tereli nyáját Sinka István
A világ széléről egészen*

*Onnan száll fel és hangzik vissza
Esztenőmélyről utoljára
A vezérkos tompa kolompja
A rég elsüllyedt délutánba*

*Sűrű idő, dérszín hóábránd
Hideg sugárzás árad egyre
Mintha széltörésekből látnánk
Síkvidékeket fényterekbe*

*A téli nap hol észrevétlen
Vész el a halvány szemhatáron
S nagy ködtornyok szédületében
Magára máris ónhomályt von*

*Egyszer csak nagy hirtelenséggel
Kél a föld alól hömpölyögve
S nő eggyé a parttalan éggel
Az éj iszonyú vaksötétje*

*Feltolulva fellegmagasra
Komorló, baljós sejtelemmel
Eget és földet betakarva
Elnehezülve lassú csenddel*

*Távoli harangszó-foszlányra
A bozontos puli felfülel*

*A vonuló nyájat vigyázva
Ribizkefénybe gyúlt szemekkel*

*Hosszú még az út a karámgig
Még attól is messzebb az akol
Így hát a nyárfasor alá vitt
Kazlakhoz van út csak valahol*

*Erre gondol épp Sinka István
És közben egy éles léghuzat
Sodorná máris a kalapját
De idejében utána kap*

*Támad azonmód felüvöltő
Nagy erejű pusztai orkán
Téli vihar, egyszerre kettő
Egyik se még hóval a torkán*

*Csak éppen éles és szilánkos
Jégdarabokkal csap a szembe
Szaggatva-tépvé a világot
Hogy mindenestől elnyelhesse*

*Magas szelekkel megcsavarja
Szurokfelete fellegeit
S zúdul a vizek óceánja
Az éterek eresznékein*

*Hol úgy hasít az éjszakába
A tornádóból felsíró szél
Élesre kifent sívítása
Hogy önmagát szirénázza szét*

*Majd egyszerre csak valami fal
A barmok előtt felmagaslik
És egy hosszan elnyúló kazal
Megváltássá magasztosodik*

*S a szalmabuckák oldalában
Egymást remegve, dideregve
Tömörül össze eggyé válva
A riadt nyáj megtartó rendje*

*Eláll az eső, elül a szél
Lassan megnyugszik végre minden
A csend lesz az egyre szebb beszéd
Amelynél most jobb zene nincsen*

*Földbe üti botját a pásztor
Amelyben annyi ősi tánc van
Másabb időkre szánva, máskor
Ahány gyűrű a cserfaágban*

*Szalmabarlangja belsejében
Épphogy rádölné subájára
Egy vemhes birka jön feléje
Alig mozog vánszorgó lába*

*S állva pásztora vacska előtt
Néz arra hosszan, hallgatagon
„Jó ember, te adj annyi erőt
Hogy az ma nekem megadasson...”*

*Maga a szentség szól belőle
Elhomálylóan és valóban
Bárhogy nézzünk az esendőre –
Annak szemében bányató van*

*Legyen áldott viselt terhében
Sóhajt az égre Sinka István
És a legszentebb nagy estében
Megszületik ma is a bárány*

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Tábori posta

(Folytatás)

Sem falra, sem kerítésre fel nem írtam, se az út kockakövéen meg nem örökítem közelgő leszerelésem dátumát. Csak az 1974-es kártyanaptár tartotta számon az elmúlásra ítélt utolsó száz napomat. Egyedül ennek a kísértésnek engedtem: ennyi kis idegen hagyományt befogadhatok én is – morfondíroztam magamban valamikor február elején, majd a téli sapka hajtókája alól kivettem a fehér cérnával befűzött varrótűt, és átszúrtam vele az első napot.

Készülődésem idején senki holmiját el nem vettem, meg nem szereztem, új lábbelire, derékszíjra se vágytam. Jó nekem az agyonnyúzott, megsötétedett, fényesre kopott, melyet az enyém helyett hagyott valaki a székemen, még a szolgálatom kezdetén. És úgy telt el a két esztendő, hogy nem léptettek elő, nem kaptam még csak egy arany csíkot sem. *Csisztője páhoni, csisztájá dusá* (Akinek tiszták a válllapjai, annak tiszta a lelke is) – ezzel a szózással próbált vigasztalni, aki úgy érezte, hogy megérdemelt volna legalább egy tizedesi rangot. Nem tudhatta, hogy erre vágytam volna a legkevésbé...

Az utolsó hét megmakacsolta magát. Már a május eleji ünnepek is nehezen teltek, szinte megállt a nap az égen! Ki győzi végignézni, végigszenvedni az ilyenkor szokásos egész napos sportrendezvényeket? Kilencedikén fúvósbanda játszott az étkezdében, ezért szokatlanul hosszú lett az ebéd. Bezzeg, máskor húsz perc alatt lezavarják. De nemcsak ez bosszant. Rájövök, hogy a hangszórókból áradó könnyűzenétől szétrobban a fejem. Hát szépen vagyunk, ha már az ilyen apróságok is kiborítanak!

Éjjeliszekrényem tetején felfedezem a tiszta füzetlapba csomagolt két lekváros fánkot, amelyeket az étkezdéből hoztam magammal, mert már ott is étvágytalan voltam. Ha most megeszem, lehet, hogy nem megyek vacsorázni, pedig a bennfentesek szerint a kompot helyett ma egy bögre tejet kapunk.

Világéletemben utáltam a tejet. Két, esetleg három éves lehettem, amikor valaki azt tanácsolta szüleimnek, hogy fogjanak kecsketejre. Apám esténként átvitt a szomszédba Jakabnéhoz, s ott kellett meginnom a frissen fejt, habzó tejet. Jankó, a Zsuzsika néni tölem csak kevéssel idősebb unokája vonakodásomat látva imígyen biztatott:

– Nézd csak, én fejtőtöm!

Kelletlenül ugyan, de én is feltöltöttem. S amikor a hab ott maradt az orrom alatt, Jankó hangosan kacagva mutogatta:

– Bajucod van, bajucod van!

Jankó, Jankó! Hát veled mi van? De sokat játszottunk és civakodtunk annak idején! Előfordult néha, hogy a nap az „örök harag” nevében nyugodott le mögöttünk, de a meggondolatlanul tett fogadalom legfeljebb másnap reggelig tartott. Nagyanyáink azonban, ha összeszólalkoztak egy kerítésen átvergődött, a másik veteményében rajtakapott tyúkon, egy kicsivel tovább haragudtak egymásra. Mennyivel is? Egészen pontosan annyival, amennyivel öregebbek voltak nálunk.

– Ez a te tyúkod? Ez a te tyúkod? – hozta egyszer Zsuzsi mama lassú lépései között le-lehajolva, s lábainál fogva a földhöz csapkodva a mi legjobban tojó kendermagosunkat.

Nagymama kiszaladt a hadüzenetre, s megdermedt menten, amint rossz útra tévedt jószágát már alélni látta, csak a könnyei hullottak tehetetlenül. Erőt vett magán mégis, lehajolt a lába elé vetett tyúkocskához, tenyerébe fektette vérző fejét, s átkozott ellenfelére nézve csak ennyit mondott:

– Ezért aztán kár a tempomba járnod, te Szent Ördög!

Nekem se kellett több! Megvan már, hogy csúfoljam a vén banyát! El is kezdtem hát teli torokból:

– Szent Ördög! Szent Ördög!

Erre már Jankó sem maradhatott tétlen. Lehajolt, felkapott egy célzott dobásra alkalmas lapos követ, s úgy mellbe vágott vele, hogy megtántorodtam tőle, de mivel elegendő kavics volt előttünk is, összeszedve magam belemarkoltam az aprájába, s szórtam feléjük dühödten, mint vadászpuska a sörétet. Az elmérgesedett hangulat szinte abban a pillanatban kutyáink idegeit is felborzolta. Rövid morgás és acsarkodás után Princ, a velem egykorú tarka korcs nekiugrott a Bársonynak, s a porban hemperegve, egymás bundáját szaggatva megnyitották a hirtelen lett háborúság harmadik frontját. Szegény Zsuzsi mama hatalmas súlyánál fogva nem sokáig bírta a hosszadalmas hadviselést, ezért hátat fordított, s ahogyan érkezett, lassú imbolygással hazadöcögött. A béke azonban még odébb volt, mert a szentördögözést, ami nagyon a lelkébe marhatott, Zsuzsi mama nem felejtette el. Napok múltán, amikor önfeledten ültem a Jakabék lócáján, vállán az elmaradhatatlan nagykendővel előjött az udvarról, s miután alaposan körbenézve az utcát elég üresnek találta, megragadta a két fületem, és felemelt ültömből. Emelkedtem én magam is, mert vén, ápolatlan körmei a fülem tövébe mélyedtek, de álltó helyemből is megemelt vagy kétszer, miközben ezt sziszegte: – Fogsz még csúfolódní? Fogsz még csúfolódní?

Az égő fájdalom könnyeket kényszerített a szemembe, de ez mind kevés volt ahhoz, hogy megríkasson, mert tisztában voltam vele, hogy rászolgáltam a büntetésre, na de ő is a nevére! Elszántan, összeszorított fogsorral néztem a szeme közé, s mert látta, hogy nem tud velem mit kezdeni, ahogy tartott a levegőben, hirtelen eleresztett. Térdeim összecuklottak, de ahogy földet értem, kereket oldottam menten, mint a fogóból szabadult egérke. Este, amikor anyám a lavórba állított,

hogy lemossa rólam az egész napos csavargás porát, észrevette mindkét fülem tövén a szakadást. El kellett mondanom, mi történt velem, s ez sokkal megalázóbb volt, mint amikor a vén boszorka karmai között tartott. Már csak ezért is útálom a tejet, a kecsketejről pedig beszélni sem jó!

Biztos vagyok benne, ha hazamegyek, anyám tejjel fog először kínálni. Úgy kell nekem! A kantinban néhányszor megittam jó hidegen, tartósítva, s miután kimondottan jólesett, azt írtam haza, hogy megtörtént a csoda, megszerettem a tejet. Utólag arra gondolok, hogy hiányzott a szervezetemnek: az itteni koszt öszszetevőiben nem lelni nyomát sem. De ha hazamegyek, az otthoni fog-e ízleni?

S ha hazamegyek, vajon hogyan esik majd a megszólalás? Mióta eljöttem Berdicsevből, a másfél év alatt összesen néhány órányit beszéltem magyarul. Nem attól félek, hogy szavakat felejtettem: a kiejtésem tisztasága, természetessége aggaszt. A minap azon kaptam magam, hogy egy csöndes sarokban fennhangon a Toldit mondogatom, s mintha mindezt kívülről szemlélttem volna, furcsa, nagyon furcsa volt a hangom. Arany János nyelvén szóltam, de amit a fülem felfogott belőle, az egyszerre volt távolról ismerős és közlőrl idegen.

Aztán Illyés Gyula *Koszorúját* futtattam végig az emlékezetemben, mert voltam, igen, én is voltam „*tanár-kigúnyolta diák*”, voltam és vagyok a jelenben is „*szerzán-legyalázta baká*”. Mit tudsz ehhez szólni, szépen zengő anyanyelvem, „*fölnevelő édesanyám*”? S én mivel lephetnék meg, mit vihetnék neked e nagy nyelvi nyomorúságból? Az utóbbi fél évben csak néhány sorra tellett, azt is a kétségbeesés kényszerítette nyelvemre: *Makacs számra fegyelmet / izzó joggal égess, / csak őrizz meg engemet, édes, / édes anyanyelv!* Mit kezdek majd vele, nem tudom. Bizonytalan vagyok. Előveszem, mert megőriztem Kiss Ferenc Beregszászból küldött üdvözlőlapját. Jól tudja ő is, hogy elkel itt a biztatás. A lapról a magas, méregzöld hegyek ölében sötétlő szinevíri tengerszem néz reám. A tó tükrén szellő szaladhatott végig, vize sejtelmesen remeg. A hátlap aprócska fehér mezején Ferenc apró gyöngybetűit olvasom: *Lászlóm, Kedves! Hárman valánk itt együtt, s nagyon hiányzol. Helyed azonban megvan, nemcsak a mi eszmecesterünkben, de az egyetemes magyar irodalomban is. Ölel Kiss Ferenc*

S alatta még két aláírás: *Béni, Kovács Vilmos*, majd a keltezés: *Beregszász, 1973. aug. 2.*

Ma pedig 1974. május 9. van, s ha minden igaz, egy hét múlva én is otthon vagyok. Egyelőre azonban még el kell viselnem a háromóránként elrendelt sorakozókat és létszám-ellenőrzéseket, mert így szól az ünnepnapokra vonatkozó rendelet. Úgy látszik, más nálam is nehezebben tűri a korlátokat és a hazugságot: az utóbbi fél évben többen is megkísérelték a szökést.

Egyik ütegtársunk eltűnését a múlt év őszén, október közepén észleltük. Szombat délután volt, s fürdőbe készülődött az egész tűzérosztály. Törülközőbe csomagolt

szappantartóval felszerelve, ütegenként sorakoztunk a kaszárnya előtt. Egy egész óránk lett volna a tisztálkodásra, de a szokásos létszámmellenőrzésnél kiderült, hogy valaki hiányzik. – Szlivascsenko! – szólal meg valaki. Kérdőn forgolódva néztünk egymásra, az őrmester a tizedesre, a tizedes az őrzetőre. Valóban ő. Vajon hol lehet? Ki látta? A másik két üteg és a gazdasági szakasz már elindult nótázva a fűrdő irányába, Kucenko tizedes meg visszalépett a kaszárnyaiba. Átkutatta minden helyiségét, ám hiába. S ahogy ott állunk tanakodva, a törzsparancsnokság épülete felől ütegpáncsnokunk, Szigyelnyikov őrnagy tart felénk. Már messziről látja rajtunk a tanácstalanságot, s kérdőleg nyújtogatja nyakát. Az őrmester jelent, az őrnagy arca elkomorodik. Egy katonát azonnal a sportpályára küld, egy másikat a kázin felé. Ez utóbbi helyszínen nem valószínű a felbukkanása, de talán mégis. A katonai városka területe nem túl nagy, de ha ott sem találják... Mindenki tisztában van vele, bár kimondani nem szeretné, hogy akkor baj van. A két fiú visszajött. Nem találták. A felsorakozott üteg megbolydult, csizmájuk orrával többen a betont rugdossák. Az őrnagy leveszi fejéről a tányérsapkát, zsebkendőjével homlokát és halántékát törölgeti. Egyáltalán nincs meleg, enyhe tavaszi szellő lengedez.

A további intézkedéseket a kaszárnyaiban várjuk. Egyesek a széken ülnek, mások hanyatt dőltek az ágyon. Hangos szót nem hallani, az őrnagy telefonál. Nem telt el több tíz percnél, nyílt a kaszárnyaajtó. Alperovics őrnagy, a különleges ügyosztály vezetője érkezett két piros parolis hadnagy társaságában. Eddigi működéséről nem sokat hallottunk, de az a tisztjeink egy-két korábbi beszélgetésszálányából kiderült, hogy az őrnagy nem tartozik kedvenceik közé, mert a belső elhárítást alantas dolognak tartják ők is. S amint ilyenkor lenni szokott, az elmarasztaló vélemények mellett arra is utaltak, hogy az őrnagy belorussziai zsidó. Most azonban, e kritikus helyzetben az ő szakértelmére volt igazán szükség.

Kérdései nyomán pár perc alatt kiderült, hogy Szlivascsenkót a reggelinél látták utoljára. Az egyik ajtónálló napos emlékezett rá, hogy délelőtt az éjjeliszekrénye fiókjából magához vett valamit, s látta kimenni. A két belügyis hadnagy átkutatta éjjeliszekrényét, felfordította ágyát. A matrac alól néhány elrongyolódott borítékban levelek kerültek elő, a fiókból hiányzott a fogkefe és borotvakészlete. A levelek tartalmát azonnal át-futották, de nem lettek tőle okosabbak. Az őrnagy újabb kérdéseket tett fel, s ezekből elég hamar összeállt számára a fiú jelleme. Barátai, bizalmas pajtásai a vele egyszerre bevonult, első félévsek között sem voltak. Valaki, aki szegről-végről földije volt, tudta, hogy az érettségi után az odesszai papi szemináriumba, a *burszába* készült, de valami miatt el sem jutott a felvételiig. Neki mondta el, hogy újra fog próbálkozni, s egyetlen vágya, hogy pópa vagy szerzetes legyen.

Ez számunkra is meglepő, eddig ismeretlen, s egyben elgondolkodtató információ. Itt él köztünk egy bajtársunk, s alig tudunk róla valamit. Elnéztük, természetesennek vettük, hogy az altisztek naponta szabják ki rá, halmozzák egymásra a

büntetéseket. Sohasem tiltakozott, szótlanul tűrt, és elvégzett mindenféle alantas munkát. Igen, most már határozottan emlékszem arra a másik arcára, amelyre sohasem figyeltünk fel: keserű mosolyára, arcizmainak gyakori rándulásaira, melyeket a visszafojtott indulat mozgatott. A szemének azonban nem tudott parancsolni. Lázás tűz és megvetés lobogott benne, valahányszor visszánézett az őt épp megálázni készülő Ivanov őrmesterre, akit még inkább dühített ez a mélyen fészkelő, elfojthatatlan és megbocsáthatatlan öntudat.

Az őrnagy hamar befejezte a kihallgatást. Az ütegparancsnokhoz fordulva, ám számunkra is jól érthetően konstataálta, és úgy hangsúlyozta a klerikális befolyásoltságot, mint a szökés lehetséges indítékát. Egy percgig sem kételkedett benne, hogy a fiú dezertált. Fél órát kaptunk rá, hogy átkutassuk a laktanya területének minden lehetséges zugát: a másik két kaszárnját, a fűtőházat, az étkezde környékét, a gépparkot, a tisztii lakónegyed parkosított területét s a híradós század objektumait. 17 órára sorakozót rendelt el.

A katonai városka területe 60–70 hektárnyi lehetett. Mind a 18-an, hármas csoportokra szakadva szétrebbentünk, elkezdttük a keresést. A megjelölt időpontban kiizzadva, átfőve felsorakoztunk, s ekkor értek vissza a fürdőből a többiek. A *divizion* együtt volt, s Alperovics őrnagy mellett már ott állt parancsnokunk, Pankov őrnagy és politikai helyettese, Sumkov százados is.

A keresés a helyőrségen kívül, de egyelőre még csak a kerítésekén túli cserjés, ligetes, dombos, műveletlen földeken folyt tovább. Ezt a feladatot a gazdasági szakaszra bízták. A három üteg mintegy 60 főnyi legénysége parancsnokaival együtt csatárláncba fejlődve elindult a másfél kilométerre húzódó erdő felé, amely a *tocskáig* (a harci ügyelet helyszíne) terjed. Tisztjeink elemrlámpákat hoztak magukkal, s ebből sejtethető volt, hogy akár az éjszakába is átnyúlhat a keresés. Egy 500 méteres sávot tudtunk befogni egyszerre, de miután sötétedni kezdett, a tempó lassult. Virradt már, amikor négy-öt nekifutásra teljesen átfésültük az erdőt, majd az üresen álló *tocskát*, de a szőkevénynek nyomát sem találtuk. Visszatértünk a kaszárnjába. Éjjeliszekevényeinken kihűlve várt ráánk a vacsora: két szelet kenyér, egy darab sült hal és három szem kockacukor.

Szlivascsenkót, aki 32 órán át volt szőkésben, az alakulatunktól 40 kilométerre tartóztatta fel egy őrjárat. Vasárnap délután bekísérték a kaszárnjába, s ott ült az ágya előtti széken vagy másfél órán át. Aki csak elment mellette, nem állta meg, hogy szemére ne hánnya a keresésére pazarolt drága időt, de ezen kívül nem sokat törődtek vele. Csak Ivanov őrmester szájából sziszegtek felé a durva szitkok, aki miatt a fiú világgá ment. Nyugodtnak látszott most is, elengedte füle mellett a durva beszédet, de a szeme megvetéssel telve tüzelt vissza a támadóra, a szadista hajlamú karagandai oroszra. Egymás között suttogva találgattuk, mi lesz vele. Jobbik esetben büntetőzászlóaljba küldik, s így is megtoldják a szolgálatát egy, esetleg

másfél évvel. Ha parancsnokainktól kérdeztük ugyanezt, hidegen tértek ki a válasz elől. Rövidesen érte jöttek a törzsparancsnokságról, de köpönyegét és hátizsákját is magával kellett vinnie. Nem búcsúzott senkitől, mégis feszült, nyomott légkört hagyott maga után, igazi szomorú vasárnapot...

Most ismét vasárnap van. Feljebbvaló parancsnokaink isznak valahol, az ügyeletes tiszt meg éppen sorakoztat. Vacsora előtti filmvetítésre tereli a népet, a Nagy Honvédő Háborút mutatják már megint. Muszáj megnézni újra? Míg alakul a sor, az ismeretlen főhadnagyhoz fordulok:

– Főhadnagy elvtárs, engedje meg, hogy filmvetítés helyett a kaszárnyában maradjak. Levelet szeretnék írni.

A tiszt azonban hajthatatlan:

– Nem engedem meg, állj vissza a sorba!

– Főhadnagy elvtárs, én láttam már ezt a filmet, szeretnék itt maradni.

– Megmondtam már, hogy nem. Mindenki moziba megy.

– Nem bánom, én akkor is itt maradok.

Az ügyeletes nem hitt a fülének. Tett felém néhány lépést, hogy mélyen a szemembe nézve kérdezhesse meg:

– Megtagadod a parancsot?

– Igenis! – vágtam rá összeszorított fogakkal.

– Mi a neved? – süvöltött az újabb kérdés. S már nyúlt az oldaltáskába noteszért, ceruzáért.

Megmondtam a nevem, s fogaim közben vacogtak a tehetetlen dühtől. A főhadnagy intézkedett:

– Üteg, vigyázz! – S maga is feszes vigyázzban, kimerevített tenyerét halántékához emelve folytatta. – A parancs megtagadása miatt Fábián közlegényt három napra fogdába záratom!

A szolgálati szabályzat szerint ezt most nekem is tisztelegéssel kellene nyugtáznom, de én megmakacsolom magam és hallgatok.

– Nem értetted? Akkor megismétlem!

És kihirdette újra a parancsot, de erre sem szólaltam meg. A fiúk bökdöstek: – Mondd, hogy igen, mert rosszabb lesz.

Az étkezde felől Klicsnyikov hadnagy közeledett, s ráfordult a keskeny aszfaltútra, ahol sorakoztunk. Ide ért a felmentőm. Ő máskor is kihúzott a pácból – villant át rajtam, és a tiszt, aki már útközben felmérte a helyzetet, egyenest az ügyeletes bajtárhoz tartva, mintha neki is velem gyúlt volna meg a baja, így fenyegetőzött:

– Majd én tudom, mivel kell őt megbüntetni! Mozi helyett most azonnal a Lenin-szobába megy, és addig le nem fekszik, amíg a tegnap félbehagyott tablót be nem fejezi...

LÖRINCZ P. GABRIELLA

Istentelenül

*Ott volt a bábéli toronyban,
A magát magasztaló
Vámszedő hitében,
A megkövezett
Szajha szerelmén,
A megnemtérő lator keresztjén...
Ott volt.
Mindenütt ott volt
Az Isten.
És ott van az
Öngyilkos kézben,
Az áruló szájban,
A hazug szerelemben,
A rákos tüdőben,
Májban,
Agyban,
Vérben,
Szemben.
Ott van.
Ott van,
Hogy nincs ott
Az Isten.*

Változás

*Milyen más ízű minden
Nélküled
A hőszi éjszaka kint
Didereg
Üvegbe karcolt jel csak*

*A sorsunk
Végtelenbe-
Reszket
Milyen más már
Az ébredés
Az egykor hitt
Örök
Csupán perc
Volt
Folt a vászon
kemény egén*

BARTHA GUSZTÁV

Paráznák

(Befejezés)

Dezső (nagyot ásít): Országomat egy ágyért! Gyerekes dolog, amit csináltak. Kilométerekre bűzlik, hogy nagyon azok akartok lenni, amit a homlokotokra föl-írtatok. Ti meg az ártatlanság! Hogy stílusos legyek: „valami bűzlik Dániában”.

Zsuzsa (megvetően): Plagizátor!

Dezső (feláll, megigazítja nyakkendőjét, magára ölti a hivatalnoki pózt): Nevezze inkább tanulékonyságnak, vagy aminek akarja. A lényeg, hogy a földön járjon. Mióta az eszemet tudom, azért kapom a fizetésemet, hogy ügyfeleimet visszarán-gassam a realitások talajára.

Zsuzsa: Erőnek erejével a földbe taposod.

Dezső: Megesik, hogy könnyen és messze elszállnak maguktól...

Flóri (riadtan): Igazából nem úgy gondoltam. Érted, mire gondolsz!

Dezső: Önnek nem vagyok te. Jól véssé az agyába, a hamis tanúzást a törvény bünteti, nem a hivatal.

Zsuzsa: Dezső, hagyd a komédiázást, idegesít!

Dezső: Hamar elpárolgott a magabiztossága, hölgyem! Kisütött a nap? *(Kilép a pőzből.)* Ezt nevezik mifelénk kesztyűs kéznek. De ha Y hivatalnoknak netalán eszébe jut, hogy hőzöngő ügyfele elfelejtette befizetni a nagyanyja után maradt házikó örökösödési adóját; hatósági engedély nélkül toldozta-foldozta családi házát; kacsalábon forgó garázst épített, betonba ágyazott luxustállót a tehénké-jének stb... Utólag befizetni, kérvényezni, utánajárni; kiméretni, megterveztetni, engedélyeztetni, hajbókolni, könyörögni... A Canossa-járás kedélyes vasárnap délutáni korzózásnak fog tűnni ehhez képest; a delikvens végül még azt a napot is megátkozta, amelyiken világra jött. *(Visszaül a helyére.)* Zsuzsa, ha ártani akartam volna Kelemennek, mint ahogy elhitetni készültök, bármikor megtehetném, játszi könnyedséggel. Miért taszigálnám, lökdösném, urambocsa, taposnám a földbe, csinálnám a bajt magamnak feleslegesen?

Zsuzsa: Te tudod. *(Leül Bélus mellé.)* Régóta nem hiszek a véletlenekben... Ha megbotlom, nem a követ szidom, hanem magamat. Én hülye, miért nem néztem a lábam alá?! Egy kő csak egy kő, ahogy az utamba kerülő ember is csak ember: ő nem én vagyok. Mások a tulajdonságai, az érzelmei és a gondolatai: maga szabja az útírányát, netán az ösztöne. Így vagy úgy, de van magyarázata, oka annak, hogy szembefutottunk, kereszteztek egymás útját.

Dezső: Sajnálom, teológiai kérdésekkel nem foglalkozom. De el tudlak kép-zelni, ahogy ott állsz talpig feketében, kendővel bekötött fejfel egy templom előtt. Mit monddjak: voltál szebb.

Zsuzsa: Csorog belőled a cinizmus.

Dezso: Öntisztítom az imázssomat. Javamra legyen írva: addig se képmutatok.

Bélus (Zsuzsához, szemrehányóan): Kis híján nyakon csípjük, erre fogod magad és kihátrálsz! Közel sem akkora stóc, mint amilyennek hiszi magát.

Zsuzsa: Civakodtam, marakodtam már eleget: unom.

Bélus: Mi az, hogy unod!? Könnyen a nyakamba varrhatnak két-három évet, ökelme meg majd röhög a markába...

Zsuzsa: Nem tud érdekelni. *(Lefekszik.)* Álmos vagyok, rettenetesen fáradt. Hagyj aludni!

Bélus (felpattan a helyéről): Nem hagylak! Nem érted, a bőrünkre megy a játék! Mindketten arról koldulhatunk...

Zsuzsa: Én ugyan nem. Tárva-nyitva az országhatár.

Bélus: Vissza se muszáj jönnöd! Kipécézel egy szakaszt a 4-es úton, és árulhatod a bájaidat kedvedre. Élsz majd, mint Laláné Hevesen. *(Legyint.)* Még hogy társ! Rojtnak sem vagy jó, érted, magamutogató pozór vagy! Egy hajszállal sem vagy különb, mint a nagy átlag! Jaj de cuki vagyok – lötyög a fenekem... Oda ne rohanjak!

Zsuzsa: Oda rohansz, ahova akarsz, csak nem az én kenyeremen. *(Felül.)* Keress előbb egy jobban hozzád illő, aszott seggű vén kurvát, aki hajlandó finanszírozni a jövőbeli futkározásodat!

Bélus: Ki beszél!? Egy percig nem tudsz megülni a fenekeden – ki hajt, mi hajt? Az ördög? Ez lesz, az lesz, amaz lesz: semmi nem lesz! Egy töpörödött, hajlott hátú vénasszony lesz belőled, és hónapszám nem fogják rád nyitni az ajtót, és begolyózol, és...

Zsuzsa: Téged foglak siratgatni? Arra várhatsz! Még hímrinygónak sem vagy jó, te szerencsétlen!

Bélus (ráemeli a kezét Zsuzsára): Bárcás, fogod be a mocskos pofád!

Zsuzsa (dúdolva): Kis gazdasszony vagyok én, sütni, főzni tudok én... *(Nevet.)* Látod, ha most megütnél, talán el tudnám hinni, hogy férfi vagy. Gyerünk, mire vársz!?

Bélus (lassan leengedi a kezét): Esküszöm, hogy egyszer... Meg én!

Zsuzsa: Persze, ahogy Flóri mondja: persze. Tudod mit, ez egyszer még hiszek neked.

Bélus (leroskad Zsuzsa mellé): Komolyan gondoltam...

Zsuzsa: Ahogy a májgyulladásodat, a gyomorfekélyedet, utóbb a szájrakodat – magadat gondold ki végre! Festő vagy, tessék, fess! Hagyj fel a hipochondriás bohóckodással! És a világot se akard megváltani, elvan az magának nélkülöd is.

(Csend.)

Bélus: Felidegesítjük magunkat a semmin.

Zsuzsa: Ha neked a kettőnk kapcsolata semmi...

Bélus: Nem úgy értettem. Általában. Miért érzem úgy néha, hogy mindenáron ki akarsz ebrúdalni az életedből?

Zsuzsa: Magadból ítélsz. Meg egyáltalán. El ne kezdj lelkizni nekem, mert biz' isten szalagot kötök a hajadba! Nincs szálnalmasabb látvány a lelkiző férfiembernél.

Bélus: Végeredményében, mindenki ugyanazért seper...

Zsuzsa: Ne ugrálj össze-vissza, nem tudlak követni! Per pillanat mi bajod azzal a seprűvel?

Bélus: Semmi. Csak úgy kedvem támadt serteptertélni.

Zsuzsa: Kértelek, hogy ne az elveidet tisztázkodj folyton, hanem magadat tedd rendbe? Na ugye! Így, ahogy vagy, nem élhetsz a végtelenségig! Se kint, se bent; se velem, se nélkülem; piásan józan, józanon részeg... A végén engem is magaddal rántasz – nem babra megy a játék. Ki fogja helyettünk fizetni a számlákat? Elveként nem adnak a sarki boltban kenyeret. Jó szót sem. Amikor hozzám költöztél, mit ígértél? Hagyjuk. Irigyelt gázóra-leolvasói állást hajtottam fel neked, még annak se vagy embere. Mi az, hogy nem engednek be az udvarukra a lakók, hogy elbújniak előled? Ha kidobnak az ajtón, be kell mászni az ablakon; büntesd őket, citáld bíróság elé – tanulják meg, hogy a gázszolgáltató nem játszópajtásuk! De nem, a hétvégéimet feláldozva nekem kell helyetted sorba járni a fél kertváros házait, nehogy már kitöltetlenek maradjanak a rubrikáid, azok a fránya kis fehér négyzetek, amelyek szerint megnyomorítják a társadalmat. Hát teszek a társadalomra: mennyire érdeklek én a társadalmat!

Bélus: Egoista duma.

Zsuzsa: Tudod, mi az igazi csökkötszég részemről: hogy sok olyan dolgot megteszek érted, amit nem lenne szabad. Ezért vagyok dühös, de nem kimondottan rád, sokkal inkább magamra. Az anyáskodó természetemre.

Bélus (átöleli Zsuzsát): Jól áll neked.

Zsuzsa (duzzogva): Barom. Hosszú évek óta először akartam jól érezni magamat a bőrömben, és tessék! Hol végzem? A milícián. Pedig se gyűlölködő irigy, se ok nélkül féltékeny nem voltam, sőt, bujtogatni sem bujtogattam senkit, hogy megtoroljam a hiúságomat ért sérelmet.

Dezső: Tíz órakor mindannyian otthon leszünk.

Zsuzsa: Főleg, ha Kelemen a nyakát szegte.

Dezső: Akkor nem itt dekkolnánk.

Zsuzsa (kifakadva): Nem szeretek félni, nem akarok félni!

Dezső: Kihallgatnak, jegyzőkönyvet vesznek fel, szembesítenek bennünket stb. Nincs mitől félned.

Zsuzsa: Nem valamitől szoktam félni, hanem valakitől.

Dezső: Sejtem, kire gondolsz.

Zsuzsa: Nem nagy kunszt. Mi van, ha ő is itt lesz, és közel sem lesz olyan nagylelkű, mint ahogy Flóri reméli?

Dezső: Mi másért, ha nem ezért pofáztunk órákon keresztül, összehangolva a vallomásainkat! Kérlek, ne kezdjük újra, ne bonyolítsuk az ügyet – szimpla kis kocsmai csetepaté volt, slussz! (*Bélushoz.*) Nehogy holmi sepregetések mibenlétét kezd el firtatni a kihallgatást végző tiszt előtt, mert abból valódi bajok lehetnek! Arra gondolj, amit megbeszéltünk: a túlzott féltékenységed miatt vagy itt. Vádaszkodj, acsarkodj, káromkodj, mint egy kocsislegény! Az esetleges pénzbüntetésedet összedobjuk. A Flóri részét átvállalom. Értve?!

Flóri: Lenne egy kis észrevételem.

Dezső: Ne legyen, nem lesz újabb tiszteletkőr! Egyrészt nincs rá időnk, másrészt ugyanitt lyukadnánk ki.

Bélus: Már ha újra elengedem a fülem mellett a komédiázásokat.

Dezső: Nem vagyunk abban a helyzetben, hogy komédiázgassunk.

Bélus: Ti vagytok a helyzet. A körülményekről szólva, nekem is vannak fenntartásaim, de még egyszer megismétlem: a helyzet ti vagytok, ti hoztátok létre. Én tudatlan, csak kontárkodom itt, feleslegesen játszom az eszemet, mint egy eszement. Jó, mi? Eszemet, eszement...

Dezső (Zsuzsához): A fiatalúrnak sepregetni támadt kedve.

Bélus: Egy fityfenét! A fiatalember végre kijózanodott, és kezdi más színben látni a történeteket. Majd összedobjuk. Ti, akik pénz dolgában meglehetősen smucigok vagytok, csak egy esetben dobálóztok a pénzzel, mégpedig akkor, amikor el akarjátok kendőzni az igazságot. Kurvára nagylelkűek tudtok lenni! Ami igaz, igaz, locsogásban sem vagytok utolsók, de ez más lemez. Maradjunk a pénznél. Tökéletesebben takarja a kínos részleteket. És ami még ennél is fontosabb, soha nem szólja el magát. Vastagon betakarja, elfödi a gondtalanság, a pénzes pali után epekedő vágyat, netán az emésztő gyűlöletet, a sárga irigységet. Ráadásul nincs szaga. Nem rombolja le az illúziót, a kéz kezét mos elvből fakadó hamis önelégültséget. Nem szokása. Végül is mi az igazság? (*Feláll.*) Annak a hülyének – mármint nekem – nincs pénze, se vagyonokat érő kapcsolatai: köpjön az égbe és álljon alá, örüljön, hogy megússza egy kis pénzbüntetéssel. Így van, uraim, hölgyem?!

Zsuzsa: Elitadt az agyad, vagy mi frász lett?!

(*Hosszú csend.*)

Bélus: A csöndről, a hallgatásról jut eszembe, ezt előbb is megtehettétek volna.

Zsuzsa: Nem értem.

Flóri (elindul a képzelt ajtó felé): Hangoskodtunk. Persze hogy ránk zárták az ajtót. Mégiscsak... Nem volt szép dolog tőlünk.

Dezső: Na végre, ebben legalább van valami ráció!

Bélus: Nem erre gondoltam.

Zsuzsa: Esküszöm, ha újra a sepregetéssel hozakodsz elő, visítani fogok!

Bélus: Bocss, hogy élek! Amúgy én is megbocsátok neked.

Zsuzsa (csúfondárosan): Te, nekem?! Majd összepiselem magam a kíváncsiságtól!

Bélus: Komolyan azt hitted, hogy gondolkodás nélkül beveszem a rosszindulatú osztálytársnőkről szóló dajkamesédet? Nem, drágám, azok az elhízott, foghíjas pletykafészek mindenkinél jobban ismernek téged. A vesédbé látnak. Első osztályos korodtól fogva. Bárkiket becsaphatsz, orránál fogva vezethetsz, kivéve őket.

Zsuzsa: Marhaság! *(Kényszeredetten nevet.)* Én meg Kelemen... Ilyet kitalálni is! Mondjad már, drágicám, ha csak egy százaléká igaz lenne annak, amit állítasz: most hol lennék?

Bélus: Na, hol?

Zsuzsa (tettetett könnyedséggel): Egész kíváncsivá tettél.

Bélus: Itt, ezen a szent helyen, Zsuzsám.

Zsuzsa (erőltetett nevetéssel): Mit mondtam, teljesen elitta az eszt!

Bélus: Valamicske azért maradt. Még képes elhessenteni, ha csak percekre is, a gondtalan életről szőtt illúzióidat. Kétszer nem lépünk ugyanabba a folyóba, tartja a mondás, és hogy ez mit jelent a gyakorlatban, azt Kelemen nálamnál sokkal jobban tudja. Ne ijedj meg, nem fog felfogni rajtad. És ezt valahol te is érzed, csak nem vagy bolond belefutni egy nyíltszíni elutasításba. A kudarcnak még az eshetőségét is kerülöd. Túl szépek ahhoz az ábrándok, hogy hipp-hopp, lemondjon róluk az ember. Remekül lehet ragoztatni őket, főként elalvás előtt.

Zsuzsa: Gyönyörűséges mákvirág vagy, mondhatom! Hogy ne kelljen megköszönnöd, hálásnak lenned azért, hogy felfogtam rajtad, összehordasz rólam tücsköt-bogarat. Köszönöm!

Bélus: Magadnak köszönd. Mellesleg, amíg velem bíbelődtél, addig se unatkoztál. Ebből a nézőpontból szemlélve a kapcsolatunkat, már nagyon is kérdéses, ki kinek tartozik hálával. Voltam neked, és leszek. Tetszik, nem tetszik nekem, én fogom elvinni a balhét. A miértre nem tudom a választ. Talán baleknek születtem. Voltaképpen egymást sem ismerjük. Két év semmi. Fél lábon, megszokásból lezargatható. Aztán majd csak lesz valahogy. Az sem kizárt, hogy közben összebékül a tűz a vízzel, a magasság a mélységgel – meg mi van még? Nem érdekes. A fontos, hogy kéznél vagyok. Nem nagy szám, gondolhatja első ránézésre bárki. Honnan tudhatná, hogy bohém életvitelem folytonos felemlegetése sokkal jobb fedezéket nyújt számodra, mint Flórinak Ágnes alkoholizmusa, vagy Dezsőnek a hivatal...

Dezső: Nem szeretek okvetetlenkedni, de mi lenne, ha személyem felemlegetése nélkül rendeznétek magánéleti problémáitokat.

Bélus: Ki beszél itt magánéletről?! A ti ügyetekől darálok. A harminc év óta dédelgetett irigységedről, Flóri gyűlöletéről... Nyilván nem először ácsingózott pénzmagért kuncsorogva Kelemen előtt. De a tegnap este kapott újabb keserű pilulát már nem tudta lenyelni. A volt vagy vélt barátnak, az évfordulós összejevetel apropójából, az ilyenkor szokásos iskoláskori emlékek túlsordulása okán is illett volna kinyitni a pénztárcáját, megjutalmazni egykori uszályhordozója lankadatlan hűségét. Nem tette. Jól tette. A baráti kölcsönök csak arra jók, hogy meghosszabbítsák a vergődést. Saját szakálladra kell boldogulnod, Flórián, élére rakni a garast – nincs mese! Mint ahogy Dezsőnek sem kellett volna harmincszor háromszázhatvanöt napot várnia a kínálgató alkalomra. Némi igyekezettel rég kiléphetett volna a saját árnyékából. De semmi ilyet nem csinált. Kotlott a sérelmeim, dúlt-fúlt az irigységtől, s minő véletlen, türelem és rózsza, eljött a nap, és szinte tálcán kínálta magát az alkalom. Élt vele, úgy levágta Kelemen a magas erkély lépcsőjén, ahogy az a nagykönyvben írva van. Él-e, hal-e azóta, a legkevésbé sem érdekeli! Majd csak összerámolom valahogy a féltékenységek okán kirobbant kocsmái verekedés épületes históriáját, és a vonat sínen lesz! Ugye, ez jár az agyadban, amióta betetted a lábad a milíciára? Ne, ne tiltakozz! Magyarázattal sem tartozol, elérted a célod. Elértétek a célotokat. *(Tápsol.)*

Flóri (meglepető határozottsággal): Ez bizony eléggé soványka végkövetkeztetés.

Dezső (gúnyosan): Ó, ökelme még nem álmodta meg a húsos fertályát! Idő kell neki...

Bélus: Mondjam azt, hogy addig-addig ravaszkodtatok, amíg kevés híján hülyét csináltatok magatokból? *(A lefüggönyözött ablak elé áll.)* Bánom, hogy nem álltam be annak idején a sorba, hogy nem festegettem hófödte hegyeket, csendéleteket. Most nem ez a kékesfekete plecsni minősítene. Többet mondok: itt sem lennék. Egy tágas műteremlakásban lóbálnám a lábam, árulgatnám az őzikés festményeimet. Álom, álom... Szükségem lesz némi kézpénzre is. A festék, a vászon manapság sokba kerül. Nyolc zöldhasú nagyon közel tudna vinni az igazsághoz.

Dezső: Ez a tiszta beszéd, ezt már szeretem! Kettő tőlem, egy Zsuzsától, és tekintettel Flóri zilált anyagi helyzetére, be kell érned háromszázötven dollárral.

Bélus: Hatszáz... Ötszáz... Négyszáz!

Dezső (Zsuzsához): Garasoskodjunk?

Zsuzsa: Tűnjön a pokolba!

Bélus: Parancsára, hölgyem, ahogy óhajtja!

Zsuzsa: Van mersze gúnyolódni, szégyentelen!

Flóri: Az élősködők – hogy mondjam? – már csak ilyenek.

(Flóri lenyomja a képzeletbeli ajtó kilincset, majd óvatosan kinyitja az ajtót. Először csak résnyire, aztán annyira, hogy kidughassa a képzeletbeli résen a fejét. Visszahőköl. Aztán újra próbálkozik. Odakintről beszűrődik néhány érthetetlen mondatfoslány. A többiek is az ajtóhoz sietnek.)

Dezső: Nem értettem jól – mit kiabáltak?

Flóri (visszahúzza a fejét, az ajtót óvatosan bezárja): Hogy menjünk a fenébe, vagy valami hasonlót.

Dezső (döbbenet): Létezik? Á, rosszul hallottad!

Flóri: Kétszer megismételte.

Dezső: Kicsoda? Az a sertepertelő zöldfülű kis milicista?

Flóri: Nem. A kihallgatásunkat végző tiszt. Először azt kérdezte, hogy mit csinálunk még itt, aztán elküldött bennünket a fenébe.

Dezső: Na, vigyázz csak, majd én megtudom, mi történt! *(Flóri nem engedi el a kilincset.)* Ne mondjam még egyszer!

Flóri: Nem! Hogy mondjam? Fogadjuk meg a tanácsot. Persze hogy ide telefonált Kelemen, tekintettel... Nem tett feljelentést. Más nemigen lehet a magyarázat.

Dezső: Dehogyan nem!

Flóri (két kézzel markolja az ajtó kilincset): Nem érdekel!

Zsuzsa: Igazából engem se.

Flóri: Menjünk szépen haza, jó?!

Dezső: Haza... Gyönyörűek vagytok, mondhatom! Fogjátok magatokat és kiosontok, mint a tolvajok!

Zsuzsa (magához veszi a székátlán lógó retiküljét): Először kicsikét rendbe hozzuk a toalettünket. Neked, Bélusom, sürgősen vásárolni kell egy napszemüveget.

Dezső (hitetlenkedve): Ez nem igaz! Mintha mi sem történt volna.

Bélus: Barnát, sárgát, zöldet: csak lilát ne. Fojtogatóan hat rám.

Dezső: Ha mi otthon összezördülünk, egy hétig sem szólok az asszonyhoz, ezek meg...

Flóri (elengedi a kilincset): Az a te bajod, Dezső.

Dezső: Hallgatlak.

Flóri: Hogy mondjam? A hét közepén felkeresünk, tudod, az... izé végett.

Zsuzsa (rúzzsal a kezében, affektálva): Egy kis szemfesték, egy kis rúzs és voilá! Szegény Margóék mit sem értenek a szépítkezéshez. Egy-egy dauerolás nagyobb ünnepekkor, és be van fejezve...

Bélus: Ideje indulnunk, a súroláshoz valahogy nincs kedvem!

Zsuzsa: Gyorsan, fiúkák, szedjétek magatokat rendbe! Loncsosak vagytok. Te is, drágám! *(Megigazítja Béluson a zakót, a nyakkendőt.)* Mindjárt másképp nézel ki!

(Váratlanul kialszik a villany. A nyikorogva sarkig kitáruló képzeletbeli ajtón beáramló világosság egy üres termet pásztáz végig. Aztán az ajtó lassan elkezd bezáródni. Mielőtt még teljesen elsötétedne a szín, megszólal egy hang.)

Flóri: Áramszünet. Hogy mondjam? Pont a legjobbkor!

Miért

*Miért azt a fát
Tiltotta meg*

*Az állatlét nyomát
Az életeltűnést
Addig nem tudó
Fajnak azt a fát
Fűnek napháborút
Hálót a légynek
Impalát vadászó
színes nagyvadat
S nagyvadnak
Ébhalál
Hozó időt
Ha lába elmarad...*

*Miért
Azt a fát*

NYILAS ATTILA

Az ékesszólásról

Verstételek

[I-XV: Parnasszus 2009 tavaszán]

XVI.

*Miért vagy ilyen szép?
Mért vagy ily kegyetlen?!
Robert de Niro,
hallod,
most az egyszer ne ölj meg engem.*

XVII.

*Segéd, Segéd,
Office Segéd,
bújj elő, bújj elő!
Mit kíván tenni?
Legyél a segédem.*

XVIII.

*Ma megint néztem az embereket.
A szokásos: a nők szépek,
a férfiak csúnyák (köztük velem).
A négyes most ment el,
nagy esély mutatkozik a hatosra.*

XIX.

*Van gyerek?
Két gyerek van.
Fiú, lány.
Óvoda, iskola?
A lány óvodába jár, a fiú első.*

XX.

*Tudtam-e előre?
Nem tudhattam,
de valahogy mégis.
Tudtam, hogy nyerek,
nem, hogy ennyire földhöz vág.*

XXI.

*Másfél hónapja nem vagyok költő.
Ez a mondat nem a versem része.
És ez se, csak ügyetlen hallgatás.
Te se,
én se, csend csaholó kádenciája.*

XXII.

*Álmomban elfelejtettem,
hova tettem a holmimat.
Komolyan bosszantott, ezért
úgy döntöttem, fölébredek
elfelejteni álmomat.*

XXIII.

*Rosszul sikerült?
Rosszul sikerült.
Ki tehet róla?
Én.
És a jövőben is én fogok tehetni.*

XXIV.

*Mivel bármely dolognak ismerete
kell, hogy megelőzze annak létrehozását,
amiként a cél kitűzése,
a nyíl vagy dárda
kilövését vagy elhajítását.*

XXV.

*Gyakran megesik, hogy némely agyafűrt
csirkefogó ügyesen a környezet hatásával
igazolja nemcsak saját gyengeségét,
hanem közönséges aljasságát is,
kivált ha ékesszólóan tud beszélni vagy írni.*

XXVI.

*Én az ő jobbkeze vagyok,
te az én jobbkezem vagy,
ő meg a te jobbkezed –
ez a jobbkez-szabály.
Lássuk a balt.*

XXVII.

*Kívülről hallgatva minden
beszélgetés ostobán hangzik.
Ugye, hogy igazam van?
Mért, ez egy beszélgetés?
Éppen erről beszélek.*

T. ÁGOSTON LÁSZLÓ

Vérvétel

Patonaiéknál az volt a szokás, hogy esténként a tévé előtt vacsoráztak, miközben buzgón nézték a híradót. Végére is nem árt az, ha az ember tudja, mi történik a nagyvilágban. Hajdan, amikor még a gyerekek is haza jártak enni, a konyhában terítették, a nagy asztalnál. Hét órákor illett mindenkinek az asztalnál ülnie és frissen mosott kézzel várni, hogy a mama kimerje a porcióját. Ez volt az igazság órája. Mindenki elmondta, mi történt vele aznap. Ki, kit, miért és hogyan bosszantott föl, s kinek miben lehet segíteni.

Aztán a gyerekek sorban kinőtték az iskolatáskát, s egyre többször vacsoráztak házon kívül. Először Juliska ment férjhez és vidékre költözött a férjével. Aztán Pisti keresett albérleti szobát a barátnőjével. A legkisebb, a Jóska meg olyan állást kapott, hogy össze-vissza dolgozik. Hol délelőtt, hol délután, de olyan is van, hogy három napig haza se jön. „Fura egy munkahely az ilyen – morgott magában az öreg Patonai –, de legalább megfizetik érte. Az ő idejében ettől eddig dolgozott az ember. Ha meg túlórázni kellett, azt előre bejelentették. Most meg... No, de hát ez már a huszonegyedik század. Még a hajuk is másképp nő a mai fiataloknak.

Mindezt megbeszélték egymás közt az asszonnyal, és megállapították, bizony ez már rég nem az ő világuk. Viszont ha már csak ketten vacsoráznak otthon, mi a fenének kell kiülni a konyhába, a nagy asztal mellé? Azért, hogy megbeszéljék a... No, mit is? Mindketten nyugdíjasok, arról és annyit beszélnek napközben, amennyit csak akarnak.

– Hát, akkor mától kezdve a tévé elé terítés, Juliskám! – mondta Patonai. – Legalább egy füst alatt megnézzük a híradót is. Az esti krimin már úgyis csak szunyókál az ember.

Ettől kezdve a szobában vacsoráztak, s lesték a félhetes híradót. Így aztán első kézből értesültek a benzinár-emelésről, a katonai puccsokról, az asznapi gyilkosságokról, a kórházak deficitjéről, meg arról is, merre jár éppen az aktuális tornádó. Aznap este éppen azt magyarázta valami okos minisztériumi főosztályvezető, miért fontos politikai feladat az, hogy mindenki fillérre pontosan tudja és tudatosítsa a betegekkel, mennyibe kerül az egészségbiztosítónak egy-egy vizsgálat.

– Az fontos – dünnyögte Juliska –, de már tavaly se küldték ki a beutalót a tüdőszűrésre.

– Nem hát, mert drágább lett a posta – mondta Patonai. – Megszüntették a kötelező vércukor-vizsgálatot is...

– Pedig neked se ártana egy alapos kivizsgálás. Hallom, hogy fújtatsz a lépcsőn fölfelé. Gyengül a motor, öreg! Rádférne egy kis karbantartás.

– Nincs nekem semmi bajom – legyintett a családfő –, csak fölöslegesen szurkálják az embert azzal a vérvétellel is...

– Jó, hogy mondd – kapaszkodott a szóba az asszony. – Évek óta nem voltál vérvizsgálaton. Csak íratod a doktorral a régi gyógyszereidet, aztán sehol egy kontroll. Lehet, hogy már rég nem is hatásosak. No, ha legközelebb megyek hozzá, meg is kérem, hogy legalább tüdőszűrőre, meg vérvételre utaljon be a szakrendelőbe. Ebből nem engedek.

– Ugyan már, mi a fenének szurkáltassa össze magát az ember? Semmi értelme. Azt a francos tévét meg kapcsold ki! Csak úgy dől belőle a hülyeség... Elveszi az embernek még az étvágyát is...

Hiába ágált, hiába kedveskedett Patonai, az asszony hajthatatlan maradt. A tüdőszűrés, az még csak hagyján. Félmeztelen testtel beáll az ember a gépbe, aztán kész. Soha nem volt még baj a tüdejével, csak azért a fránya bagóért korholta az orvos. Megfogadta a tanácsát, immár öt éve leszokott a cigarettáról. Mit akarnak még tőle? De hát az orvos az olyan, mint az autószerelő. Ha akar, mindig tud találni valami hibát. Ez a Juliska meg állandóan azzal a vérvétellel nyúzza. Tudja, mennyire utálja a tűt. Nem nagy dolog, akár egy szúnyogcsípés... Az hát, de őt ne csipkedje semmiféle szúnyog! És mindez amiatt a hülye tévé miatt...

*

– Hol jártatok így párosan? – kérdezte a szomszéd, amikor leszálltak a buszról.
– Csak nem az aranylakodalmatokat intéztétek a papnál?

– A fenét – ingatta a fejét Patonai. – Tüdőszűrésen voltunk az asszonnyal.

– Miért, valami bajod van?

– Dehogy, csak tudod, megagitált, hogy nézzünk meg magunkat, és a jövő héten vérvételre is kell menni.

– Kórházba?

– Nem, csak ide a doktorhoz. A nővérke megcsinálja.

– Az jó. Egyszer fiatal házas koromban nekem is volt egy esetem egy nővérkével. Az is azzal kezdte, hogy levette a véretem.

– Levette?

– Le. Jól van, ne akadékoskodj már! – nézett Patonai elképedt arcába. – Üljl ide, a padra, inkább elmesélem. De nehogy visszamondd az asszonynak, mert agyonütlek! Különben is olyan régen volt már... No, szóval még a mézesheteinkben történt. Nagyokat hancúroztunk, aztán egyszer csak... hát hogy is mondjam? Szóval nem akart csillapulni a vágym. Érted? Annyira nem, hogy ki kellett hívni az orvost. Ki is jött, megnézte, a nyakát tekergette és kuncogott magában. Azt mondja, neki ilyennel még nem volt dolga. Az erekkel lehet valami baj, azonnal bevitet a kórházba. Így is történt. Jött a mentő, letakartak egy lepedővel, úgy vittek. A késődelutáni órákban járt már az idő. Mire beértünk, meg fölverték az adataimat,

volt vagy öt-hat óra. Csak ügyeletes orvos volt, meg a nővérek. Megnézett ott is az urológus doki, de nem nyúlt hozzá. Azt mondta, meg kell várni a főorvos urat. Addig a nővér vegye le a vért, meg készítsen elő mindent.

– Az asszony meg ott idegeskedett, mi?

– Hát persze. No, de mit tehetett volna? Lerakta a pizsamámat, meg a törülközőt, és elballagott haza. Tudta, hogy jó helyen vagyok.

A nővér meg jött egy nagy jeges tömlővel, mert azt mondta neki a doki, hogy jegelni kell. Csinos, szőke, bögyös-faros nővérke volt, aligha több húszévesnél. Azt mondja, mutassam. Mutattam. Ő meg elkezdte jegelni azzal a tömlővel. Azt mondja, ettől majd lecsillapul. Csillapult, a fenét csillapult... Minél tovább kezelte, annál fickósabb lett. A végén már elkezdett remegni a keze. Gondolom, az idegességtől...

– Hát persze. Mi mástul lett volna? És?

– Lejegelte, aztán hozta a tűt a vérvételhez, meg a fiolákat. Azt mondja, tegyem az ölébe a kezemet. De akkor már az én kezem is remegett... Nem csoda, hogy becsusszant a köpenye alá.

– Aztán? Minden szót úgy kell kihúzni belőled...

– Aztán nagy nehezen levette a vért. Vagy hármát szúrt, mire sikerült eltalálnia az eret. Na, mondom, nővérke, három null oda. Mikor törleszthetek? Azt mondja, éjfélkor a zuhanyzónál.

– Ott volt?

– Ott. És törlesztettem. A végén én győztem négy háromra.

– A mindenit! Nagy csibész vagy te, Pali szomszéd! És a bajod rendbejött?

– Hát persze. Másnap kaptam infúziót, meg nyugtató tablettákat és helyreállt a rend. Csak a nővérkét szúrta le a főorvos úr, mert a tűszúrás helyén jó tenyérszerű véraláfutás keletkezett. Mindezt csak azért mondtam, hogy nem kell félni attól a vérvételtől.

– Na hallod, egy ilyen vérvételben még akár én is benne lennék...

Másnap reggel nyolc órára ment a rendelőbe. A nővérke nyitott ajtóval várta. Az asztalon minden kellék előkészítve.

– Jöjjön, Patonai bácsi, gyorsan túl leszünk rajta – mondta mosolyogva, és lesegítette a kabátját.

Csinos, jóidomú szőke asszony – állapította meg magában a páciens. – Igaz, hogy közelebb van a negyvenhez, mint a húszhoz, de ezek az érett nők még izgatottabbak, mint azok a nyafka csitrik.

– Üljön ide velem szembe, a kezét az ölembe... Elfördíthatja a fejét, ha nem szereti nézni a vért... Na látja, már készen is vagyunk. Ezt a kis vattát szorítsa a tű helyére! Így ni. Leragasztjuk, és ennyi. Fel is öltözhet, Patonai bácsi. Holnapra elkészül a lelet.

– Köszönöm, nővérke, nagyon kedves... – hálálkodott. – Olyan ügyesen csinálta, hogy szinte észre se vettem.

– Ez a dolgom, Patonai bácsi. Lassacskán huszonöt éve lesz, hogy gyakorlom.

*

– Hamar megfordultál, öreg – fogadta otthon a felesége. – Tán csak nem gondoltad meg magad? Vagy nem ért rá a nővér?

– A fenét. Képzeld el, hogy sorba se kellett állnom. Csak egyedül voltam ott, meg a nővér.

– És mekkora véraláfutást csinált?

– Gyere, megmutatom! – vette le a kabátját. – Nézd meg, még le is ragasztotta. Három fiolába vette le a vért. Itt a – letépte a ragtapaszt – helye...

– Hol? – lépett közelebb az asszony, s még a szemüvegét is föltette, hogy jobban lássa. – Ügyes ez a nővér, szinte meg se látszik a tű helye.

– Az – bólintott rá Patonai –, egy null oda. – Aztán magában még hozzátette – Semmi esély rá, hogy kiegyenlítsek.

Csordás László 1988. április 19-én született Eszenyben. Jelenleg az UNE 5. évfolyamos magyar szakos hallgatója. Érdeklődési körébe tartozik a kortárs irodalomtörténet, műfordításelmélet, költészetesztétika és olvasásszociológia.

Lapunknál műfordításokkal és versekkel jelentkezett.

CSORDÁS LÁSZLÓ

A motel-ágyon...

(Vogelweide-parafrázis)

*A motel-ágyon
hárman párban,
ahol szépen fészket raktunk
egy privát áron...
Pikáns pózban
a vaságy megtört alattunk,
s falon túl, a park bokrán,
tibiri támtám,
nekünk szólt a csalogány!*

*Mikor indultam
ki elébük,
galambjaim vártak már ott!
Mikor megfogtam
kecses keblük,
oh, e szív hogy dobogott!
Csókoltam-e? Ott ízibé',
tibiri támtám
ajkam meg is fájdult bele!*

*Megérkeztünk... Ők
ruha nélkül...
Agyam puha ágyat vetett!
És léptem kettőt...
Tudtam belül...*

*Elmondani nem is lehet!
A vaságy tudná tán csak,
tibiri támtám
mit éreztek ölem alatt!*

*Nem tudhatja más
titkos tettünk, –
elszégyném magam, Uram!
Nem tudhatja más,
mit is tettünk,
csak ők egyedül, s én magam,
meg egy kicsiny madár odább,
tibiri támtám
ő nem adja tán tovább!*

Sördal

*Jöjj hát, merre vagy haver?
A nap már nyugágyán hever!
Töltsd tele, édes, a korsót,
Te meg idd a kortyot, az utolsót!
Értsd meg: ez emberi kincs,
Csak nektárt isznak az istenek...
Minden cseppje érték, párja nincs,
Becsüld e folyékony kenyeret!
S ha majd eljön napom, az utolsó,
Síromon álljon a fejfá mellett korsó!*

A kárpátaljai magyarság mindenese*

A kisebbségi lét, jól tudják ezt itt Erdélyben, még a Székelyföldön is, ahol ennek a létnek, minthogy a magyarság itt többséget alkot, nincs olyan súlya, amelyet igazán nehéz volna elviselni, szóval a kisebbségi lét mindig elszánt és hűséges embereket kíván: áldozatos munkát, állandó készenlétet, meg nem alkuvó bátorságot. Máskülönben elszakadnak a nemzeti közösség egybentartó kötelékei és a széthulló társadalom maga alá temeti az anyanyelvet, a nemzeti kultúrát és a nemzeti történelmet. Olyan emberekre – írókra, publicistákra, szerkesztőkre, kutatókra, könyvkiadókra van szükség, akik vállukra veszik egy veszélyeztetett nemzeti közösség terheit, gondozásukba veszik a közös örökséget – fényeket gyűjtenek abban a rideg homályban, amelyet a nemzeti kizárólagosságot képviselő rendszerek – zsarnokságok a demokrácia maskarájában – próbálnak fenntartani annak érdekében, hogy őshonos nemzeti közösségeket számoljanak fel.

Kevesen vannak az ilyen emberek, és minél kisebb a gondjukra bízott nemzeti közösség, annál kevesebb a rátermett, tapasztalt és áldozathozatalra kész vezető. Dupka Györgyről beszélek, aki most veszi át a Julianus-díjat: azt a kitüntetést, amely az áldozatos nemzeti szolgálatot ismeri el. Ennek a díjnak mára kétségtelenül rangja van, és ahogy ez általában szokott lenni, ezt a rangot mindig azok alapozzák meg, akik a kitüntetést átveszik. Az ő erkölcsi állhatosságuk, nemzeti elkötelezettségük és pihenőt sohasem ismerő munkálkodásuk ad jelentőséget annak a kis szobornak, amely állhatatosságukat (mint amilyen a magyarság keleten maradt rokonait felderíteni akaró Julianus állhatatossága is volt) elismeri.

Dupka Györgyöt mindenki ismeri Kárpátalján, igen sokan ismerik Magyarországon, a Felvidéken és Erdélyben, valójában a teljes magyar nyelvterületen, mindezekelőtt abban a közösségben, amelyet annak idején Illyés Gyula a „haza a magasban” fogalmával jelölt meg. Nem tudom, vajon itt a Székelyföldön mennyit tudnak róla, ezért felsorolok néhány adatot. A most kitüntetett kárpátaljai magyar író és közéleti személyiség 1952-ben a Beregszászhoz közeli Tiszabökényben született (alig néhány kilométerre a magyar határtól), szülőfalujában, majd a péterfalvai Kölcsey Középiskolában tanult, végül az ungvári egyetemen szerzett magyar szakos tanári diplomát. Kétkezi munkásként dolgozott, sorkatonai szolgálatra rendelték, súlyos baleset érte, hadirokkantként szerelt le. A hetvenes évek végétől a Kárpáti Igaz Szó című lap munkatársa, később a Kárpáti Kiadó magyar osztályának szerkesztője, 1992-től az Intermix Kiadó vezetője, 1994-től a Kárpátaljai Vállalkozásfejlesztési Központ igazgatója. Irodalmi munkásságát hol engedélyezett, hol betiltott értelmiségi körökben kezdte, a rendszerváltozás után a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség egyik megszerve-

*Elhangzott 2009. december 5-én Csíkszeredán a Julianus-díj átadási ünnepségen.

zője, 1993-tól a Magyar Értelmisségek Kárpátaljai Közösségének alapítója, elnöke, 1991-től az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség egyik létrehozója, elnökségének tagja, 2008-tól a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet igazgatója.

Negyven éve jelennek meg szépirodalmi, publicisztikai és történeti művei – verseskötetek, alapos tanulmányok és dokumentumkötetek. Nagy érdeme, hogy az ő forráskiadványai dokumentálták először és hitelesen azt a közösségi kálváriát, amelyet a kárpátaljai magyarságnak 1944–1945 telén és tavaszán át kellett élnie. Ugyancsak nagy érdeme, hogy az ő művei: publicisztikai írások, történelmi dokumentumok emeltek szót – a hitelesség és az érvek nyelvén – először a kárpátaljai magyarság kulturális autonómiája mellett, amely azonban ma is késlekedik, mi több, beláthatatlan messzeségbe került.

Dupka György, mint a kárpátaljai önkormányzati intézmények felelős képviselője, mint magyar szervezetek és intézmények irányítója, mint nemzetpolitikai és szépirodalmi művek (köztük az Együtt című irodalmi folyóirat) kiadója gazdag és hatalmas munkát végzett. Nem kellett keresnie a feladatokat – a feladatok keresték és találták meg őt. Egyszemélyes intézmény, a kárpátaljai magyarság mindenese, mintha negyvennyolc órából állna a munkanapja, hiszen mindig szerkesztenie, előadnia, utaznia kell. Bizonyára tett meg már akkora utat, mint Julianus barát, csak nem egyszerre, a Volga vidékére, hanem mindig a Kárpát-medencében: mindig a nemzet szolgálatában, mindig küzdve a jelen tatár kánjaival. Örvendek annak, hogy Dupka György is bekerült a Julianus-díjasok közösségébe, és örülök annak, hogy (mint régebbi Julianus-díjas) elsőnek most én köszönhetem.

POMOGÁTS BÉLA

Suttogók

Nem dicsekvésképp, nekem is volt Napóleonom. Ajándékba kaptam, egy nagy reményekre jogosító fiatal szobrászművéstől első önálló tárlatának zárónapján. Pont húsz éve. A Vári községet sújtó árvizes időkben sajnos elkallódott. A félreértések elkerülése végett, ne valami aranyosan csillogó pénzérmére gondoljon az olvasó, hanem egy agyagból mintázott, alig két öklömnyi, a nagy francia forradalom farvizén császári címig evickelő despota nevét viselő hírhedett sertésre. Nekem az öntelt ember jellemvonásaival bíró Napóleon jutott, másoknak fennhéjázó, gőgös, netán vérmes disznó. Volt miből, Orwell *Állatfarm* című emblematikus regényéből kondányira való sorakozott a kiállítóteremként funkcionáló munkácsi katolikus kápolna kőpadlóján. Mondom, akkor még 1989-et írtunk, és az eredeti rendeltetésétől, bútorzatától, kegytárgyaitól megfosztott, lecsupaszított épület kellett hogy otthont adjon Matl Péter szobrászművész első önálló kiállításának. Kellott, mert a diktatúra úgy általában nem ismer alternatívákat, de kedvét leli az abszurdításban. Mert ne feledjük, a pártszékházakban vizet prédikáló, amúgy konyakot védelő hús-vér Napóleonok regnáltak, s ha akadozva, csikorogva is, de még örölt a gigantikus, diktatórikus államgépezet. Nem csoda hát, hogy az ódon, vaskos falakkal körbekevert térben kiállított, fából, kőből faragott, agyagból formázott kispasztikák, a festmények és grafikák együttes hatásukat tekintve ugyanolyan nyugtalanító érzést keltettek bennem, akár a történeti valóság odakint. Csakhogy: ez a „belső” szorongás töményebbnek tűnt. Hát körbejártam, megtekintettem a tárlatot még egyszer, s közben önkéntelenül hátra-hátrasandítottam, a terem közepére felsorakoztatott disznófalkára. Időbe telt, míg megértettem, hogy épp a hatalom birtokában, mámorában jókorára hizlalt negatív emberi jellemvonásokat kifigurázó „állatkák” a nyomasztó érzés fő forrásai. Egyszerűen azért, mert ott voltak, s bár első ránézésre mindenkit mosolyra készitettek, már csak pöttömségük és sokaságuk okán is, de, amint megtapasztaltam, tudat alatt nem lehetett őket komolyan venni.

Október 22-én, az 56-os magyar forradalom 53. évfordulójának előestéjén került sor Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola kiállítótermében Matl Péter Munkácsen élő szobrászművész tárlatának megnyitójára. Reprezentatívnak is mondhatnánk, mert igyekezzék bárhogy a kiállítás szervezője, egy húsz-harminc éves alkotói tevékenységet maga mögött tudó képzőművész munkásságának bemutatása csak érintőleges lehet. S ez a tétel Matl Péter esetében minden bizonnyal hatványozottan igaz. Talán a művész, ha feltennénk neki a kérdést, hirtelenjében maga sem tudná felsorolni, hogy a világnak hány sarkában vannak jelen alkotásai, hol és mikor voltak egyéni tárlatai az idők folyamán. Egy a biztos: bár nagy volt a csábítás, nem marad hűtlen szűkebb pátriájához, Kárpátalján is jelen van, köztünk van köztéri szobraival, emlékműveivel. Ki ne ismerné a vereckei

Honfoglalási emlékművet, a munkácsi várban álló, Zrínyi Ilonát és a kis Rákóczi ábrázoló bronzszobrát, vagy Beregszászban, a református püspöki hivatal udvarán, a sztálíni légerekbe elhurcolt, ott meggyilkolt, vagy évekig raboskodó református papok emlékére állított, az emberi lélek megtisztulását, örökkévalóságát hirdető márványszobrát. S akkor még szólnom illik a csetfalvai katolikus templombelső kiképzéséről, fából faragott oltáráról, úrasztaláról ... vagy a Polenán általa létrehozott szoborparkról, az ott látható szobrairól...

Matl Péter azonban nemcsak szobrász: képeket fest, grafikákat készít, könyveket illusztrál. Az ő esetében azonban ez többszólamúságot jelent inkább, mintsem több műfaj párhuzamosan való művelését. A kiállításokon helyet kapó szobrai voltaképpen absztrakt formákat öltött metaforikus szimbólumok; festményeinek témaválasztása és színkezelése óhatatlanul a legnagyobb magyar szimbolista festő, Csontvári képeit juttatta eszembe, míg a mítoszokat megjelenítő színes grafikasorozatain (*Életfa, Csodaszarvas*) lépcsőről lépésre nyomon követhető a művész szimbolizáló törekvése. A folyamat, ahogy új tartalommal, jelentéssel tölti meg a magyar mondvilágból ismert jelképeket. Mozgásba hozza a múltat, mondhatnánk, de valójában a jelenünket értelmezi, próbálja áttekinthetőbbé tenni. S megítélesem szerint, ez a kiállítás egészére is igaz. Bizonyíték erre, többek között, a művész teremközépen álló *Suttogók* c. szoborkompozíciója. Félbe, harmadába elvágott, gúlát alkotó farönkök tetején csónakázik két sziluettszerű, egymáshoz hasonló emberalak. Ők a Suttogók: a folyosó félhomályában, irodák mélyén, kávéházi asztaloknál egymáshoz hajolók, az egy csónakban utazók, a kéz kezét mosók, a más bőrére bölcsek groteszk lenyomatai. Alattuk letarolt erdő, hegyoldal, kiapadt források, mérgezett folyóvizek, s még ki tudja mennyi de mennyi szegénység, megaláztatás, kiszolgáltatottság, de önkelmék fent fényeskednek, valahol a betlehemi csillag helyén. A mindenek fölött, s végig a tárlatlátogató mögött, mint a húsz évvel ezelőtti kiállításon a már említett disznófalka. A Napóleonok helyébe SUTTOGÓK léptek.

Matl Péter öntörvényű művész; volt és maradt. Talán ezért nem tudták megszécsíteni az olykor hangos sikerek. A tárlat összképéből ítélve, továbbra is hatni kíván a műveivel értelemre, érzelemre, akaratra, van véleménye a világunkról.

BARTHA GUSZTÁV

Egy verseskötet 'karcairól'

Az idő nagy úr. Ha úgy tetszik, kiforogja a szép, méltó életet, de lehet megalázó, álmainkat meggyalázó évtizedek cinkostársa is.

Kárpátalján a második világháború után ezt tette. Elüldözte, büntetőtáborokba hajszolta Kárpátalja teljes magyar felnőtt férfilakosságát, a németeket nemre való tekintet nélkül, és több hullámban a hitvalló papokat, lelkészeket. Ezért írhatta le egy-két évtizede megjelent, de jóval korábban született tanulmány, hogy a vörös ár elsodorta Kárpátalja írástudó értelmiségét. Nemhogy írók nem maradtak, de jószerint olvasóközönségük is elveszett a poklok világában.

A generalisszimusz halála után azonban programmá vált a magyar nemzetiségi élet, benne a kultúra példaértékű felmutatása is. Az alibi irodalomhoz azonban elég volt mindössze két író, Balla László és Kovács Vilmos. A kárpátaljai magyar lakosság első félelem nélkül felnőtt generációja azonban többet akart: irodalmat. A kezdeti dilettáns próbálkozások után a Forrás volt az, amely nemzedéket nevelt. Szétveretése után pedig a József Attila Alkotóközösség. Erről és ekkor írta le egy magyarországi kritikus, hogy a kárpátaljai irodalom olyan, mint a csapvíz: iható, de nagyon szomjasnak kell lenni hozzá.

A fordulat évei után lényegében csak a Forrásban szellemi és alkotó törvényeket megismerő nemzedék maradt. Mindmáig. Érthető tehát, hogy sürgető szükség lenne egy új nemzedék jelentkezésére.

Írók jelentkeznek is. A korai évek csoportban jelentkező fiatal írói egységesen hagyták el Kárpátalját, hogy új, sokban más egzisztenciát teremtsenek. Több mint egy évtizede azonban a jelentkező fiatalok (még a ma tragikus gondjait is értve) Kárpátalján maradtak, itt találtak az élet és az alkotás lehetőségére. Nemzedékké azonban nem szerveződtek.

Hogy jól, jobban érzékeljük a problémát, emeljünk ki egy kötetet a tucatnyi számvetésből (a kötetrel még nem rendelkezőkről most nem is szólva).

Legyen ez a címben már sejtetett *Karcok*, Lőrincz P. Gabriella kötete. Amit első olvasatra érzékelünk, az az, hogy a költő ízig-vérig nő. Ha van nőirodalom, akkor ez az.

A szerkesztői szándék fejezetekre tagolja a verseket, amelyeket egy kis erőszakkal valóban összeillő íráscsoportokként foghatunk fel. Az első részben ott találjuk a Bakos Kiss Károlynak ajánlott verset, stílszerűen egy ötsorosot. Érdemes ezt idézni: „*Véred tinta / Lelkedben oldalak. /Látom, te is / Csak papírfecsin / érzed jól magad.*” Verstanilag ez a megszólított költő stílusát, technikáját idézi, mégis mennyire más. Míg Bakos Kiss Károly rövid versei kijelentőek, véglegesnek tűnőek, ez az öt rövid sor leíró jellegű, egy állapotot próbál megörökíteni. Ismételjük meg: ez a női lélek lágyabb, szeretőbb fogalmazása.

Ebben a fejezetben találkozunk a tágabb világrendben való elhelyezkedéssel, köztük az Istenhez való viszony meghatározására való törekvéssel. De míg az *Istent vágyva*, vagy éppen a *Lenni* remek négysorosra pontos lelki tükör, a *Kereszt* három klasszikus versszakából kettő - úgymond - kifogásolhatatlan, még a rímek szófaji különbségei is adott, az utolsó versszak igenevei mellett a részleges ragrím is zavaró. Egy teljessé, tökéletessé írható vers, sürgető befejezéssel. S ezt jegyezzük meg, mielőtt tovább lépnénk.

De induljunk tovább a líra, az önleplezés felé. Ebben a sorban ki kell emelnünk a *Vallomás* kegyetlen és mégis lágy önarcképét. Ilyen a *Velem* is, töretlen egészen az utolsó sorig, ahol az olvasó valami képet, vagy a kép averzióját várná, azt, hogy a költemény két-három szóval drámává magasodik.

Ha már kifogásolni valót keresünk, egy mai magyar versben nem illik leírni, hogy „*Árpád büszke népe*”, s ebben a kontextusban nem tökéletesen érthető a „*Trianoni század*” sem /Szakadt hazám/. Nyilván Trianon évszázadáról van szó, a 20. század azonban több és kegyetlenebb ennél. A tudatos nemzetgyilkolás 9 évtizede.

Ezt a versciklust egy szülőföld-vers zárja, a *Beregszász*. Ez az az írás, amit Lőrincz P. Gabriellától várunk. A lágy, szerelmes leíráson belül ott a dráma, amelyet igazából, keményebb formában Jékelynél olvashattunk. De más ez a világ, mint a makacs *Erdély*. Itt a száj szélén mindig ott a keserű mosoly és művészetünk: a megmaradás művészete.

A II. fejezet adja a költőné lényegét. Ez a szerelmi és érzelmi versek szabad asszociációs világa, benne néhány szép verssel (*Csak így, Vágyva, Olvad a tél, Maradok*). Ami itt felidézhetetlen, az az olvasó türelmére vár. Egy kiszolgáltatott, sebzett élet lenyomatai, az, ami hétköznapijainkat megszorítja.

A Harmadik fejezet lényegében *kései sirató*. De nemcsak szüleit gyászolja itt a költőné, hanem önmagát is. Azt a zaklatott belső fájdalmakkal telt életet, amelyet e kor hoz ránk. Megrémítő és megalázó. És az ember közben mosolyog.

Ebből a harmadik fejezetből csak egy sort idéznék: „*Ráncaid lassan arcomra maródnak*”. Fodor Géza a címadó karcokat úgy fogalmazná meg, hogy a fény karcokat mar az idő falába. Vagy másképp.

Lőrincz P. Gabriella a saját testébe vájja karcait. Minden, ami történt vele, belerajzolódik a lélekbe-testbe. Mélységesen megélt sorok sorakoznak a könyvben. Verseik. Hogy azonban néhány szép kivételtől eltekintve, egészében költészetté emelkedhessenek, arra a közös gondolat, a nyomtatás előtti szigorú kritika szükséges.

Már egy jegyzetben említettem, hogy a kárpátjai magyar irodalom feljövő nemzedéke diaszpórában él. Nincs lehetősége arra, hogy szembesüljön önmagával, hogy a korai számvetést megélje.

Miért lenne ez szükségszerű? Annak idején a Forrás fiataljai is hetedhét országból érkeztek a kéthetente, szombaton megtartott találkozókra. De volt a fordítottjára is példa. Kovács Vilmos hosszú évekig vezette-nevelte a Vörös Zászló stúdiót, míg végül e sorok írójára bízta. Ekkor születtek azok a tematikus tanulmányok, amelyek sokak számára mértékadóvá váltak.

Valami hasonló kellene most is. Annál is inkább, mert biztos bázisként kínálja magát az Együtt.

Ezzel a pár sorral már épp eleget mondtam, az adott versesköteten innen és túl. Maradjunk a kiteljesedés reményében s abban, hogy ez a század talán jobb lesz hozzánk, mint az előző.

S. BENEDEK ANDRÁS

A TÁLTOSOK (SZERZŐJÉNEK) VÉDELMEBEN

Pap Ildikó második regényéről eddig két értékelés látott napvilágot az *Együttben*. Az egyik Keresztesi Szilárd (2008/3. szám), a másik Horváth Attila (2009/2.) véleményét tükrözi. Mindkét írás szerzőjének vannak kritikus észrevételei a regénnyel (pontosabban: írójának történelemfelfogásával) szemben, de egészében véve egyikük sem kérdőjelezi meg a mű, illetve szerzője történelemlátásának létjogosultságát.

Egyértelműen *elutasító* jellegű, élőszóban elhangzó állásfoglalásnak az *Agria* című egri folyóirat második beregszászi bemutatóján (f. é. június 25.) voltam fül-tanúja, amikor méltán nagyra becsült költőnk, Fodor Géza elégedetlenségét fejezte ki pátriánk fiatalabb írónemzedékével szemben, elrettentő példaként hivatkozva Pap Ildikó *Táltosok* című történelmi témájú regényére, amelyben szerinte a szerző negatívan tünteti fel *Álmos* fejedelmet, s hogy az *Együttben* – Fodor Géza szavainak logikájából következtetve *elítélendő* módon – a honfoglaló magyarság vezéralakjának édesapját deheroizáló részletek jelentek meg a készülő regényből.

A kifogásolt könyv *első kiadásának* (mert rövid időn belül lett második is!) szerkesztőjeként azonnal és talán joggal arra gondoltam: ismerem ezt a regényt annyira, hogy annak, illetve szerzőjének védelmében megcáfolhassam Fodor Géza barátom állításait. Az időtartamban kissé szűkre szabott lapbemutató erre nem adott lehetőséget, jellegénél fogva sem a vitafórum szerepét töltötte be, ezért ellenvéleményem kinyilvánítását egy majdani jegyzet témaként elhalasztottam. Az állítás nyilvánvaló megalapozatlansága azonban arra késztetett, hogy már a történetek másnapján tollat fogjak, hiszen a cáfolathoz szükséges tények szinte tálcán kínálják magukat.

Fodor Géza felületes hozzáállásának első bizonyítéka az, hogy regényében a szerző valójában nem *Álmos* fejedelmet, hanem *Árpádot*, valamint *Géza* fejedelmet és feleségét, *Sarolt*ot ábrázolja negatív szerepben (is). A másik tévedés: az *Együttben* megjelent három (s nem kettő) részletben nyoma sincs az említett történelmi személyiségek, kiváltképp *Álmos* vezér deheroizálásának; mi több, a 2006/4. számban *Noria terhe* címmel közreadott részlet néhány sorában a szerző kevés ecsetvonással bár, de vitathatatlanul *pozitív képet* fest a regény cselekménye idején már halott *Álmos*ról: „*Ott volt, főhelyen a hatalmas Álmos bábuja is, akit hun földön azért áldoztak fel kazár szokás szerint, hogy a túlvilágról tanácsaival igazgassa népét. Nagy megtiszteltetés volt ez Álmos számára! Tudta, hogy emléket a magyarság megőriz az idők végezetéig – ő pedig utolsó esküjéhez híven ugyancsak az idők végezetéig oltalmazni fogja népét a túlvilágról.*” Igaz, a 2008/2. számban közölt *Kurszán*

halála című részlet egyik bekezdésében szó esik arról, hogy Árpád (s nem Álmos!) fejedelemnek „kapóra jött” Kurszán kende, a szakrális fejedelem-társ halála, hiszen ez által megadatott neki az egyeduralkodás lehetősége – de ez az epizód csupán a minden korban megnyilvánuló hatalomvágyra utal; bizonyíték nélkül pedig nem állíthatjuk, hogy őseink ebben a vonatkozásban makulátlan kivételek voltak.

De nézzük a lényegét. A pusztá tény, miszerint Pap Ildikó ábrázolásmódja eltér a megszokottól (hogy azt ne mondjam: a kötelezően elvárttól), korántsem „szentségtörő” jellegű – én legalábbis nem annak tartom –, hanem a magyarság történelmében tabuvá kövesedett nézetek, álláspontok *tisztázó szándékú* feszegetése, a nemzeti balsorsunkat okozó történések más szempontú megközelítése. Az ilyen közelítés jogát akkor lehetne (s kellene) elvitatni bárkitől, ha mögötte tényszerűen felismerhető, kimutatható lenne történelmünk elferdítésének, nemzeti értékeink szabaddemokratásan történő ócsárlásának szándéka. Pap Ildikó regényének egyetlen sora sem utal efféle – nemtelen – szándékra, sokkal inkább olyan értékek *felmutatására és feltésére*, amelyek egykor fajtánk mindennapi életében sokféle formában megcsillantak, s amelyeket manapság nem birtoklunk. Nyilván Fodor Géza is jól tudja, hogy a kereszténység felvételével a magyarság – enyhén szólva – legalább annyit veszített, mint amennyit nyert, hiszen a fizikai megmaradás *feltehetően rosszul felfogott* érdekében feláldozta, veszni hagyta ősi értékeit, szinte teljes szellemi önvalóját. (Mai szóhasználattal, kissé cinikusan akár azt is mondhatnánk: rossz üzletet kötött.) Márpedig a kereszténység felvételét többek közt Géza fejedelem és fia, a Vajkból Istvánná avanszált király szorgalmazta, illetve kényszerítette rá – vérontásig fajuló erőszakkal – őseinkre. E kőkemény történelmi tény ismeretében tulajdonképpen érthetetlen, miért kifogásolja Fodor Géza (vagy bárki más) történelmünk kétségkívül nagy alakjai (Árpád, Géza, István király) negatív jellemvonásainak megjelenítését, ráadásul egy történelmi *regényben*, amelynek műfajában amúgy sem követelmény a hivatalosan elfogadott tudományos álláspontnak való megfelelés. (Arról most nem beszélve, hogy minden tudományos megállapítás addig érvényes, amíg az újabb kutatások újabb eredményei porba nem döntenek; vagyis a *megismerés végtelen folyamat, melynek során egészen természetes módon meglepő felfedezésekkel is muszáj szembesülnünk.*)

Meglehet, sőt valószínű, hogy a regényben felvillantott történelmi szituációk nem vagy csak részben testesítik meg a távoli valóságot, de – Keresztesi Szilárd véleményét idézve – „*akár történhetett úgy, ahogy a szerző láttatja*”. Vagyis: Pap Ildikó történelmi látás- és ábrázolásmódja csupán *egy* a lehetséges variációk sokasága közül, amit éppúgy hiba lefitymálva elutasítani, mint „kőbe vésni”, azaz végérvényesen bizonyított valósággént kezelni.

Fodor Géza kifogásaihoz más furcsaság is kapcsolódik. Történelmünk egyéb vonatkozásaiban, például a finnugor „rokonság” problémakörében másokkal együtt

és joggal ő is megkérdőjelezi a mai hivatalos-tudományos álláspontot, és ellenvéleményének igazolására vannak nagyon is figyelemre méltó érvei. Meglepő, hogy a honfoglalást követő idők Pap Ildikó általi ábrázolásához a jelek szerint képtelen higgadtan és tárgyilagosan, az újszerű látásmóddal rokonszenvezve, de legalább azt eltérve viszonyulni.

Ne feledjük: a kereszténység felvételét követő negyedik évszázad legelején (1301-ben, 225 évvel a mohácsi vész előtt) az Árpád-házi királyok sora megszakadt, s ettől kezdve a magyarság sorhelyzetét mindmáig veszteségek jellemzik; tehát nincs, eleve nem lehet semmi kivetnivaló abban, ha a nemzeti kudarcok sorozatát érzékelő, egyébként tehetséges író lényegében *oknyomozó* jellegű történelmi regényben próbál magyarázatot keresni az évszázadok óta mennydörgően folyamatos nemzet- és országromlásra, s ha eközben van bátorsága arra a következtetésre jutni, hogy nemzeti nagyjaink bizony minden korban *hibázhattak*, s így a bennünket sújtó tragédiákért ők is *felelőssé tehetők* – legalább a szolgálélekkel följük emelt, ám nem egy esetben hamis glória elosztatásával. Ki merné tagadni, hogy múltunk, történelmi személyiségeink kritikátlan idealizálása a póre valóság megismerését ellehetetlenítő *kultusz* veszélyével fenyeget?

Végül: véleményem szerint Pap Ildikó két idősíkbba helyezett regényének legfőbb értéke a *mának szóló* társadalomkritika, ami alatt múltbeli nemzeti értékeink és manapság tapasztalható, már-már teljes önfeladást jelző szellemi sivárságunk egymás mellé helyezésének, mérlegelő összevetésének többé-kevésbé sikeresen megvalósított szándéka értendő. Mindazok, akik még akarnak és képesek nemzetben, nemzeti értékekben és érdekekben gondolkodni, e mérleg egyik – mai „értékeinket” pehelykönnyűnek mutató – serpenyője láttán okkal és joggal szégyenkeznek mindenkori „nagyjaink”, különösen a korunkban regnáló, a nemzetveszejtés feladatának következetes megvalósítására vélhetőleg felbérelt hatalmi elit helyett. A szégyenkezve, egyszersmind szemrehányóan és számon követelően szólni bátrak egyike Pap Ildikó, akinek ezen a téren nincs mit a szemére vetni, ahogy a fiatalabb írónemzedék más képviselőinek sem. Újszerű világlátásukat, múltunk és jelenvalóságunk pontosabb feltérképezésére irányuló törekvéseiket üdvözölni, bátorítani kell.

NAGY ZOLTÁN MIHÁLY

EGY REGÉNYRŐL ÉS ANNAK VÉDIRATÁRÓL

A **Táltosok** c. regény (Intermix Kiadó, 2008) az 1963-as, csapi születésű Pap Ildikónak immár második műve.

Műfaja szerint, a családregegy kisebb kaliberű formáját alkalmazva, ez társadalmi regény. Egy vidékünkéről elköltözött négytagú família apropóján az értelmiségi világra fókuszál – Budapesten. E „társadalmi réteg” egyik külön szegmentumáról volna tehát szó. Az értelmiség fogalma itt nehezen definiálható, mert sokkal viszonylagosabb, képlekenyebb; körülményei felől kötöttebb, változó jelentésű is egyben. Pap Ildikónál, a műből következően, ez redukáltabb, főként szemléleti okokból, a látásban éppúgy, mint a láttatásban.

A családi helyzet és a halvány környezetrajz „reality-show”-ja banális történet(ek)-be ágyazódik korunk „vezérlő műfaja”, a szappanopera kíváncsi szerinti. Az Olvasó veszi a jelzést: a nagyvárosi élet már csak ilyen, nem kell túl komolyan venni. Minden visszássága ellenére, csak az kell, hogy keressük benne önmagunkat, mint „hasznos a hasonlót”. Úgy a való, mint a virtuális világban. Ehhez persze olykor szét is kell hullni, hogy magunkat újra összerakhassuk. S mert itt „nem gazdasági, hanem lelki válság van”, az a fontos, hogy lelkileg kerüljünk egyensúlyba. A kérdés csupán az, hogy hogyan? Mert az nem elfogadható – mutatja a mű –, ahogyan egyfelől azt az Anya, másfelől meg az igencsak elengedett tinédzserkorú Erik teszi. A regény szerint ez a pólus ki van zárva.

Ám itt van a másik, amelyben az Apa és Dóra kettőse áll, jellegadó szerepkörben. A szerzői szándék buzdalma, hogy pozitív képbe vonja őket, érthető. A művészi eszközök hiánya miatt azonban csak pozitívakká sikerednek. A karakterrajzok megjelennek ugyan kontúrjaikban, de a mondandó felől nem elsőlegesen. Átköltözöttekről lévén szó, itt a beilleszkedés, az önmegvalósítás (ami nem azonos az érvényesüléssel) kerül előtérbe. Ezért kap nagy ívet az önkeresés, jelenben-múltban egyaránt. Ez a közelmúltból és a jelenből veszi ösztönzőit, hogy aztán a psziché régióiba emelkedve nyerjen megváltó igazolást – történelmi értelemben is. Motiválja ezt szemmel láthatóan az eltépett gyökér sajgón lefojtott emlékezete, de inkább az önbecsülés erősítése és az az igény, hogy elfogadni tudják magukat, úgy, hogy mások is elfogadják és elismerjék őket. Ami nem is olyan egyszerű.

És különösen nem az az Olvasónak, akinek előbb össze kell szedgetnie a közlések, leírások verbális elemeit ahhoz, hogy világosabban lássa az összefüggéseket és a mozgatórugókat, nem kevésbé a célok irányába vont utat, modulációikkal együtt.

A mű főhőse Dóra, a nagylány. Ő a Jövő, s egyben az író lelki mása. A dolgok interpretálásában ciceroneként vezet bennünket. Megoldásként a narratív szöveg-

részek és a közbülső dialógusok. Vívódásaikkal teli mélylélekrajz kellene még, a nézőpontok ütköztetése, de ilyesmi nincsen. (Még a szépírói nyelv is hiányzik.) Dóra előtt viszont ott van az Élet, s ő úgy érzi: „Valakivé kell válnia”. Ezért keresi „önmagát” és az Eszményt.

Ferenc, az Apa ugyanakkor maga az út. Az ő szerepét két tényező határozza meg: a szociál- és a mentálhigiéniai. Míg Dóra szerepét világosan látjuk olvasás közben és követni tudjuk, a Ferencét nem annyira. Ez összetettebb, ezért más módon kell megközelíteni. A modalitás kisebb-nagyobb egységei felől vizsgálva a rá vonatkozó szövegrészeket, s apró és elszórt mozzanatokból, önfeledt megjegyzésekből, elejtett szavakból, utalásokból következtetve, majd ezeket összeillesztve, már egy sokkal plauzibilisabb kép bontakozik ki személyiségéről. Ennek ismeretében válnak csak igazán érthetővé azon korábbi mondatai, következtetései, bizarrnak tűnt megjegyzései, amiket sajátos felfogásából eredően megbotránkozónak tekintettünk, s hirtelen nem is tudtuk ezeket hová tenni. Az ő személyiségén keresztül érthetjük meg a szerző világlátását, szemléletét, társadalomtudatát, de még történelmi ismereteit is. Nézzük.

Ferenc „egy külkereskedelmi cég vezető munkatársa”. „Túl komolyan veszi munkáját.” De hát kell az a családi ház (villa). Saját szavait alkalmazva ő „a Kapitalista Munka Hőse”. Csupa „áfakulcs, illeték, kamatlábak” egyvelege. „Meg történelem, politika, filozófia.” „Mindenhez hozzá tud szólni.” Sokat olvas: könyveket, napilapokat. IQ-ját nincs oka az Olvasónak kétségbe vonni. Csak egyet nem ért valahogy: miért nem esik szó a regényben egyáltalán, még csak utalásszerűen sem politikáról, közéletről, közügyekről, gazdaságról, bármilyen egyéb társadalmi kérdésekről? Nincs szó nemzetpolitikáról, a határon túli magyarokról; az elhagyott vidék meg sem neveződik. Miért? Nem nehéz kitalálni: nyilvánvalóan azért, mert az Apa – kormánypárti. Olyan valaki, aki „odaát” is megtalálta eszmei közösségét.

A műben, már az első oldalakon, prioritást kap a család anyagi jóléte. A szerző fontosnak tartja érzékeltetni ezt, miként a környezetet is. Fel is tűnik az Olvasónak, hogy itt aránylag mindenki jól él, legalábbis kijön a helyzete adta lehetőségeiből, senkinek sincs oka panaszra. Még a mély „szociumból” nincstelenül felbukkant Döglégy Paca, a drogügyszer is – mert nem hülye, hogy maga is éljen a kábyszerekkel, ő csak ellátja velük a piacot –, „ma már kertes villában lakik anyjával a ligetben”. Ezzel ellentétben a narráció egy helyütt főlemlíti a vadkapitalizmust: „Az arctalan multik bekebeleznek minden kisvállalkozót. És Ferenc a lelke mélyén csendesen sajnálja a fejlődés áldozatait: Juliska nénit, aki nemrég zárta be kis ABC-jét”, meg a henteset, akitől vásárolni szoktak. De Juliska néni mégsem hal éhen. Most egy bevásárlóközpontban takarít, a hentes meg „elment külföldre dolgozni”.

Tudnunk kell, hogy a regény cselekménye 2006–2007 táján, a Gyurcsány-kormány idejében játszódik. Ezt a regényben is helyet kapó Kossuth-téri tüntetés-

jelenet mutatja. („A szónokok a kormány távozását követelték: Csá-nyi takarodj!”) A jelenet leírásának, láttatásának módja egyúttal jól jelzi a szerző hozzáállását az ott zajló és egyben az ’56-os eseményekhez. „Mi van itt? Forradalom?... Ilyen volt ’56 is? Igen, az akkori fiatalok sem sokat érthettek belőle, senki nem foglalkozott meghatározásokkal. Mindenki tette, ami tőle telt, hogy jól vagy rosszul, azt majd íróasztal mellett dönti el az utókor: a sok okos történész meg politikus. Majd elrágódnak rajta. Átértékelik, meg vissza. Magyarnak lenni amúgy is kollektív neurózis.”

Mire is utalnak e fentebbi citátumok? Mindenekelőtt a pártállásra. Ilyen szempontból a szerző nem gyakorol társadalomkritikát. Ezt az ellenzék tehetné. Az ellenzékkel pedig a regényben senki sem azonosul.

Térjek ki itt egy rövid intermezzo keretében az alábbiakra.

A könyv szerkesztője, Nagy Zoltán Mihály, a következőket állítja: „Pap Il-dikó (...) regényének legfőbb értéke a **mának szóló** társadalomkritika.” Nos, a regényben igen szubjektív okokból, sőt túlzó egyoldalúsággal éppen a jólét és a közmegegedettség kap prioritást, mégpedig hangsúlyozottan. Például: Gábor, az elvetemült csaló húszmillióval „könnyebbíti meg” a családi kasszát. De ez „nem annyira vészes”. „Ez a családi mutató pillanatok alatt megváltozhat.” Mert „Ferencnek vannak összekötetései, magas körökben...” (156. o.) Társadalomkritika – kritériumok híján – itt fel sem tételeződik. Az írói ábrázolásmód ezen a téren még csak nem is karcolja a felszínt. A regény ez ügyben teljességgel immunis.

A társadalomkritika arra hivatott, hogy feltárja egy adott társadalom mechanizmusainak, működésének ellentmondásait és zavarait, és ezeket konkrét voltukban megfogja, bizonyítottan mutatva rá azok ismérveire, irányaira, a hibákra, illetve azok döntő oksági tényezőire. Nagy Zoltán Mihály szerint viszont, mint írja, a regénnyel kapcsolatos **társadalomkritika alatt** „múltbeli nemzeti értékeink és manapság tapasztalható, már-már teljes önfeladást jelző szellemi sivárságunk egymás mellé helyezésének, mérlegelő összevetésének többé-kevésbé sikeresen megvalósított szándéka értendő”. Tegyük hozzá, mindezt ezer év távlatában. Hát ez nonszensz! Csupán a hasonlat kedvéért: ilyen értelemben a csikóhal és a lódarázs közötti különbség pedig az evolúció kritikája, nemde?

Nézzük azonban a fontosabb motívumokat. Az áttelepülés Ferenc számára lehetett a legnehezebb. Eszmetársai segítségével vagy anélkül, de megtalálta helyét az új környezetben. Nem kellett feladnia teljesen korábbi nézeteit, mégis nyugtalanítja ez a világ. Elítéli a vadkapitalizmust, anomáliáival együtt (leépítések, privatizáció stb.). A változásokért mindenben a rendszerváltó ellenzéket okolja, akik szerinte hatalomvágyból indították el az új folyamatokat, csakis önös érdekeikből. Így az ő számlájukra írja, hogy az ország nyugat-orientációt vett. Az EU-csatlakozás számára a vég kezdete. Innen való tehát az erőteljesen megnyilvánuló nyugatfóbiája. Ebből kreál filozófiát. Mert számára minden rossz Nyugatról ered.

Kétségtelen, hogy az immár húsz éve tartó „átmeneti” időszakot csak igen kevesen mondhatják ideálisnak, és semmi okunk nincs a Nyugat magasztalására, de egyoldalú, főleg rögeszmés következtetésekre sincs szükség, mert könnyen tévútra terelődhetünk. Mint esetünkben Ferenc. Ő mereven elutasítja a Nyugat szellemiségét, de elfogadja annak anyagi vonatkozású előnyeit. Ez a „helyzet” okozza számára a problémát, ami nem hagyja nyugodni. Erre utalnak vívódásai, a bűntudata és önnön meghasonlása: „A világot nem mi fogjuk megváltani... Jézusnak sem sikerült.” Egyben dilemma ez: „Vagy jó magyar leszel, vagy jó keresztény.” Választhat sz hitet vagy tudást, bűntudatot vagy tudatos felelősségvállalást, mondja Dórának. „Ha egyszer eljutsz erre a pontra, törvényszerűen meg kell hasonlanod önmagaddal.” „De azért azt sem hagyjuk, hogy kifogjon rajtunk (a világ). Mi megteremtjük a világon belül a magunk kis világát... Elköltözünk innen a ligetbe”... Szép belenyugvás. Vajon mit szólna erre egy hajléktalan? Ilyeneket viszont nem találunk a regényben.

Kiemelt fontosságú motívumkört alkot a regényben az önbecsülés és az önérzet eszmei taglalása. Ennek szimbóluma a Hit. Tudjuk, hogy Ferenc felmenői papok voltak, „míg a szovjetek meg nem változtatták világukat”. A hit, ez a mindenkori szükségszerűség azonban már akkor sem veszett el, csak átalakult és átlényegült. Más formát kapott, ellentétes előjellel. Ferenc felvilágosult ember, aki nem öhajjt „dogmatikus tanok szellemében” élni, ugyanakkor családfáját sem tagadhatja meg. Ezért kell áthidaló megoldást keresni. Mert a gyökértelenség riasztja: „Ingadozunk a világban, hozzácsapódva bárkihez.” Az önbecsülést pedig nem lehet gyökértelenségre alapozni. De hát neki vannak gyökerei! Csak meg kell találni azokat.

Itt jön a képbe a Történelem.

Feltételezem, hogy Ferencnek eszébe jutott az egykori marxista-leninista képzet, mely szerint „az ősközösségi társadalmak már csírájukban hordozták a kommunisztikus vonásokat”. Ebből kiindulva már világos számunkra a kijelentése, hogy minden bajnak, „nemzeti tragédiának okát... a múltban kell keresni, valahol a régmúlt idők mélyén”.

Ilyen indokokból, okokból a nyugati kereszténységet, s vele a magyart, évezredes múltjával együtt el kell vetni. Bátor, még inkább botor következtetés, szó se róla.

Pap Ildikó az Apa, Ferenc gondolatai mentén, igazolandó állításait, visszaréved hát egy körvonalait még látni vélt időbe, a kereszténység felvétele előtti korba. Ilyennek tudja a honfoglalással kezdődő időszakot első királyunk, a később szentté avatott István (a regényben Vajk) koráig. E pogánynak mondott világ ugyanis, elképzelése szerint, már rendelkezhetett olyan értékekkel, feltételekkel (?), amelyek alkalmasabbak lehettek és inkább megfeleltek volna magyar voltunk autentikusabb megőrzésére. Ezt hivatott reprezentálni a regénybe iktatott történelmi időszak.

Az alapsík jelenkori szereplői, többnyire, ezúttal középkori köntöst öltenek. A figyelem azonban a kor ismert alakjaira esik: egyfelől Kurszánra (ő az ideális alkat), másfelől – kortávlatokba tagoltan – Árpád és Géza nagyfejedelemre, majd az ifjú Vajkra. A világ így adott; kérdés, mit lehet vele kezdeni.

E kor talaját a szerző sajátos szemszögből szemléli, amire már az alapsíkból kapott célzások utalnak, s mintegy magyarázzák is elfogását és hozzáállási módjait e régi világhoz. Dóra pl. felveti, hogy „a honfoglaló magyarok már keresztények” lehettek. Az Apa erre így reagál: „Ezer év távlatából bármit be lehet bizonyítani”. Az érvelés ez: „A történelem objektív, csak mindig a nyertesek írók. A minden-kori történészek viszont általában szubjektívek”, s „az aktuális hatalom számára” igyekeznek „jó színben feltüntetni” a társadalmi változásokban leginkább változó múltat. (A jelenség, sajnos, valóban nem egyedi, amivel bizony nem árt tisztában lennünk. Erre bőven van példa. Gondoljunk a Habsburg-időszakokra, a pángermán „tudományos érdekekre”, s arra, hogy még a millenniumi [1896] idők kiadványai is „Dzsingisz-káni fáklyákkal” világították meg a kalandozó, de még a vándorló magyarokat is!)

A históriai részekben a korabeli táltosok és mágusok, a pogány papok kontúrjai állnak, vagyis a kor „értelmisége”. A „központi figyelmet” Kurszán kapja. A táltosok kendéje és főpapja ő, Árpád fejedelmi társa. Rangja, méltósága a fejezetekben epizódról epizódra metamorf felfejlődést mutat: kende – főáltos – fejedelem – szakrális fejedelem, de főfejedelemtént is megemlíttődik. Árpád viszont fokozatosan veszíti el nimbuszát. Ennek oka az, hogy Kurszánt a bajorok egy tanácskozássalva orvul megölték, s ezt Árpád nem akadályozta meg. A továbbiakban pedig az, hogy Árpád nem nevez ki újabb kendét, „szakrális” főfejedelmet.

A magyar hagyományokból ismert Árpád-kép nem mutat ilyen „torzulásokat”. Pap Ildikónál viszont mégsem új ez. Aki legalább fél évszázadra visszamenőleg ismeri a magyar történetírást, jól tudja, miről van szó. A Rákosi-korszak „új ideológiájának” akadálya volt saját korának leplezett, de nyilvánvaló sivárságával szemben a „dicső múlt” (különben rosszul értelmezett) hangoztatása. Révai József „kulturálisminiszter” épp ezért az újjászervezett MTA számára új feladatokat dolgozott ki. Ezekkel nem mindenki értett egyet, az Akadémia elnöke, a Nobel-díjas Szentgyörgyi Albert emiatt mondott le. Itt említsem meg, hogy e bizarr elvárások egyike az volt, hogy „szomorú, pesszimista” Himnuszunkat is át kell írni. Meg is bízták az új szöveg megírásával Illyést, a zenét pedig Kodály szerezte volna, de ők nem vállalták. (Himnuszunk „igen szomorú” volta Pap Ildikó regényében is felvetődik a 72. oldalon.) A történelmi múltat a megadott direktívák „új színben” kívánták meg az Akadémiától. Ekkor kezdték „elméleti” szinteken „átértékelni” a történelmi eseményeket. Így született meg pl. Kristó Gyula „törzsi állam”-konceptiója és Györffy György minden alapot nélkülöző „kettős fejedelemség”-intéz-

ménye, s ezzel együtt a vándorló magyar törzsek „kazár alattvalóságba döntése” stb. Feltétlenül „kidomborodtak” és hiperbolikus méreteket kaptak a vereségek és a „gyilkolva rablól, fosztogató” magyar kalandozók.

Györffynek és társainak, valamint nem kis számú követőiknek annak idején nem volt nehéz elfogadtatni teóriáikat, mivel az igen eltérő színvonalú tudományágak még csak alapozó stádiumaikban voltak és az ideológia irányvonalával sem volt tanácsos szembeszállni. Pl. az iranológia nem terjeszthette ki kutatásait magyar összefüggésekre, mert nyomban a kontárság árnyéka vetült rá. Ezért maradhattak megmagyarázatlanul olyan szavaink is, mint pl. a kende, a karcha, a gyula stb., s különböző szakmai elégtelenségek, hiányosságok, speciális ismeretek hiánya miatt nyilvánították „használatlanokká” felbecsülhetetlen nemzeti értékeinknek számító gestáinkat, krónikáinkat. Hogyan írja Pap Ildikó? „Minden írásos emlékünknél Szent István korából származik. Na meg persze Anonymustól, akinek vajmi kevés hitele van.” (69. o.) Mert nyilvánvalóan nem ismeri azokat a valóban mély összefüggéseket taglaló-elemző, igen kiváló munkák sorát, amelyek a 70-es évek közepe óta folyamatosan jelennek meg szaktudományos folyóiratokban, éppen Anonymust magyarázva, s láss csodát: éppen **hitélet** emelve ki! Mivel szó lesz róla alább, most közlöm a forrást. Bollók János: A Thonuzoba-legenda történelmi hitele. Századok, 1979. 1. sz. 97–107. old. Itt 11 teljes oldalt kap Anonymus Gesta Hungarorum c. műve utolsó négy mondatának értelmi megfigyeltése.

Györffy elméletét egész mivoltában, benne a kazár modell minden általa feltételezett ismérveivel, s a deheroizálásaival együtt Dümmerth Dezső döntötte meg Az Árpádok nyomában (Bp. 1977) c. tanulmánykötetében. Dümmerth nyomán kapott erőre a nemzeti történelemírás. Folyamata ma is eleven, múltunk tárgyilagosabb feltárását célozza, ami bizony helyenként nem kis nehézségekkel jár. Az „ateista nemzettudatot” vallók táborá igyekszik védeni álláspontjait. Érthető, hiszen disszertációk, tudományosnak látszó munkák (az akadémikus Bálint Csanád kifejezése!), titulusok és „katedrák” sorsa a tét.

Pap Ildikónak e korra vonatkozó minden ismerete Györffy György értelmezéseiből és adaptációiból származik. Mindenkor hiba azonban bármit is csak egyetlen nézőpontra alapozni. A magyar írókra általában a széles látókörűség a jellemző. Persze bőven akadt példa ennek ellenkezőjére, mint ahogy ma is, amikor aktuálpolitikai szempontokból a konjunkturális érdek érvényesül.

A Györffy-féle „kazár alattvalóság”, „kazár mintájú kettős fejedelemség” és az „égi származástudatú kende”, „Kurszán névleges főkirálysága”, szemben „a hatalomra törő Árpáddal” stb. állítások (Györffy: 1958) ma már nem állják meg helyüket, mint már akkor sem, bármennyire is toldozzák-foldozzák azokat. Györffynek kétségtelenül voltak érdemei (ilyennek tartom pl. a fehér-ló-mondából általa kibontott magyar–morva szerződést Szvatopluk és Árpád között, amely 894-ben

a morvaellenes frank–bolgár koalícióval szemben jött létre és vált a bolgárellenes bizánci–magyar, ugyancsak 894-ben megkötött szövetség részévé), de kirívó hibái, ellentmondásai miatt több szempontból is eltájolta az események és főleg a folyamatok értelmezéseit. Mindent a saját elképzeléseihez (és korának ideológiájához!) igyekezett igazítani. Olykor még a források adatait is elvetette ezek érdekében, s ha neki úgy feleltek meg, ártértelemezgette azokat. (Pl. „a magyarok és a kazárok a megjelenő besenyőkkel szemben egy három évre (eviautouz treitV) szóló hadiszövetséget kötöttek” – írja a bizánci forrás. Györffy a „három év” kifejezést „népmondai elem”-nek tartva, ezt írja: „ez nyilván 300 vagy 200 év lehetett”. Id. Györffy György: MTA II. Osztályának Közleményei 18. 1969. 221. o. Ennyit az ő értelmezéseiről.) Nem érdekelte, hogy „kazár alattvalóságunkat” egyetlen korabeli és későbbi forrás sem támasztja alá, sőt ellenkezőleg, cáfolják azt: „Ezeknek a türköknek sem saját, sem idegen uralkodójuk sohasem volt”; „első vajdájuk Levedi, méltóságánál fogva vajda, miként az utána való többi is” (Bíborbanszületett Konstantin: A birodalom kormányzása. 955. 38. f.), – ő kötötte magát elképzeléseihez!

De lássuk Kovács Vilmost is akár, ő mire jutott nyelvi megközelítésekben. „Levedi (és Kurszán) nem fejedelem, s kivált nem szakrális uralkodó, csak első vajda ‘vojevod, hadvezér’, de csak háború esetén... [e vajdákat] egyébként katonai műszóval krónikáink **kapitányoknak** is nevezik.” Aztán: „semmi nyoma, hogy a **kagán, beg** vagy **sad** kazár főméltóságok közül őseink valamelyiket is átvették volna. És megfordítva: a kazároknál sem találjuk a **kende, gyula** (dzsila) és **karcha** magyar méltóságneveket. Ez a kettős negatívum kizárja a magyar kettős fejedelemség és méltóságneveink kazár eredetét.” (Kovács: Kik voltak...? 484–485. o.) Majd: „Kende szavunknak semmi köze a kék-kend ‘égi származás’ tudatához. A kend, kende nemesi származásra utal, s nemzeti szinten volt jelen; eredete a középiráni keycken, kekandadzs szóalakpárokra és származékaikra megy vissza, de a IX. századra már elveszítették ‘főúri, főméltósági’ tartalmukat.” (Kovács Vilmos: Kik voltak a kék-kendek? Uo., 481–520. o.) Györffy (és nyomában mások) azt sem veszik figyelembe, hogy pl. Álmost a 830-as években a magyar törzsfők Levédiában vérszerződéssel, „szabad akarattal” választották fejedelmükké, és azt sem, hogy Árpádot Etelközben a 860-as évek elején egy újabb besenyőellenes magyar–kazár szövetség megkötésének nyomatékával emelték pajzsra, hogy „ettől fogva e nemzetsegből legyen Turkia minden fejedelme”. (Bíborbanszületett Konstantin, uo. 38. f.) A pajzsra emelést pedig „kazár szokásként” tünteti fel az idézett forrás, mintegy elkülönítésként, mert ez az apoteózis, lévén római és bizánci aktus, csak e császárokat illette; s mint erre Erdélyi István mutatott rá 1986-ban, „egyben olyan attribútum volt, mely őket a világ urává, kosmokrátorrá emelte”. Árpádnak tehát ettől kezdve semmi oka nem volt „erőszakkal magához ragadni a hatalmat”: az neki és minden ivadécai számára biztosítva volt. Pajzsra emelésétől kezdve azonban

már beszélhetünk „kettős fejedelemségről”, de csak Álmos, az apa és fia, Árpád vonatkozásában és csakis a honfoglalás kezdetéig.

Kurszán 894-ben lép a színre, ő a csatlakozott kavar törzsek élén vezérként van jelen. Kurszán vitathatatlanul történelmi személy. „A név már 682-ben feltűnik az örmény forrásokban, amikor a dagesztáni Hunországból három főúr érkezik az örményekhez, hogy hittérítőket kérjenek tőlük. Egyikük neve Zurdkin-Kurszán. A Zurdkin jelentése: szószóló, követ. A Kurszán névnek viszont nincs elfogadható magyarázata” – írta Kovács Vilmos. (Kik voltak..., 488–489. o.) A honfoglalás után Kurszánt nevezhették ugyan kendének ‘főnök, első és nagyvezér’ értelemben, de főpapnak, főtáltosnak semmiképp. A két tevékenység egymással összeférhetetlen. És Kurszán valóban Árpád egyik legmegbízhatóbb vezére volt, ő vezette a Pannóniába induló és ott a frankokkal, bajorokkal harcoló hadakat. Nemcsak várat kapott Árpádtól Aquincumban, de teljhatalmat a Bécsei-medencétől a karantán végekig. Ő köthetett szerződéseket a bajorokkal és a frankokkal. Veszttét az okozta, hogy a bajorokkal korábban megkötött egyik szerződését éppen ő nem tartotta be; durván felrúgta azt és végigdúlta vidéküket. 904-ben emiatt csalták törbe és végeztek vele a „bajuvárok”.

Pap Ildikó úgy véli, Kurszán nem lehet harcos: az elképzeléseihez nem ilyen szerep való. Ezt meghagyja Árpádnak. Így viszont a két személyt szembeállítja egymással. Árpádé marad az erő és az erőszak, Kurszáné a hit és a tudás. Ez a szembenállás egyúttal szimbiózisban jelenik meg, hogy alapot teremtsen a későbbre halasztott megoldás irányába. Minden, ami ebben a síkban megjelenik vagy történik, »vallási indíttatású« és ennek megfelelően kap keretet a díszletekkel együtt. Ezért iktatódik ki szinte minden egyéb, »nem e témához tartozó« dolog. Az Olvasó az akkor élő emberek sorsára, életmódjára volna kíváncsi. Konkrétabban a szokásvilágok színességére, a babonákkal teli lélekábrázolásokra stb. Valami ezekből itt-ott meg-megjelenik, néhányuk erőteljesebben is (pl. az ifjú Botond meggyógyítása, a szülés, a vezérek gyűlése), de az általános kép mégsem szervesül léttelivé.

Ennek elsődleges oka a szerző szélesebb körű és mélyebb néprajzi ismereteinek hiánya. Azért is érthetetlen ez, mert a történelmi néprajz az egyik legeredményesebb ágazata a komplexebb értelemben vett történettudománynak: kétszázötven éves szívós szorgalommal páratlan eredményeket produkált. Ezeket hasznosítani kellett volna.

A táltosok – a regény vonatkozó részeiben csak róluk van szó – a tudás és a bölcsesség hordozói. Nemcsak alkalmazzák, de művelik is a tudást – állítja a szerző. De hogy ezt miként teszik, nem derül ki. A tudást egyébként is a nagy Titok, misztikus homály övezi, amit csak a beavatottak és a kiválasztottak ismerhetnek. „Égi jelenség” ez, nem földi. Mert a földi tudás esendő és gyarló, mint az emlékezet. Mert az emlékezés maga a fájdalom, amely sohasem hagy bennünket nyugodni.

Inkább a feledés az, ami megóvhat. Nemhiába áll a regény élén egy Weöres Sándor-versből vett idézetként a nagyon is sokat jelző mottó.

Fontos motívum e műben a lélekvándorlás. Folyamat is: általa jutunk „a mondanivaló” megértéséhez. Az ember számára a célok elérése többnyire lehetetlen, mert rossz módszerekkel közelítgetik. A célok lényegében csak mások által, másokban feloldódva, velük azonosulva érhetők el. Amihez csak az kell, hogy megtaláljuk a **magunk hasonlóságára** alkotott **hasonló másunkat**. Mint például Dóra Ákost. Mert Ákos úgy gondolkodik, mint az Apa.

Az írói gondolat időben-térben szertelen. Tibetet is bejárjuk, ahol az éghez közeli hegyek magasán születtek az asszonyok. Aztán a Rifei (a regényben Rif) ormok tövét, az Itil (Volga) táját, a Don-tót, még a Krím-félszigetet is (itt rejtette el „Levéd táltos” a Kincset, a mágusi tudást, néhány pergamen őrzi – „össze kell fogni”, ez a lényege. A táltos papok visszamentek érte, meg is találták! Az idő itt valóban népmesei. Északon fél évig sötétség, fél évig nappal van. Egy nap tehát az esztendő. Ezt olykor kínai naptár szerint „a tüzes kakas évének” is nevezi. A nép vezéreivel még 900 táján is mind egy kupacban, a jurták „sátorvárosában” lakik. Ennek közepén magaslik Kurszán kék és Árpád fejedelem sátra. Ők és a legvitézesebb harcosok sok feleséget tartanak. Csenge is Kurszán sokadik felesége. Az ősi „hárem” (?) asszonyai nagy megértéssel, féltve óvott békességben élnek, egymást segítve. (A regény végén említődik ugyan „Thonuzóba”, aki várja a táltosok hívó szavát. Thonuzoba, Anonymustól tudjuk, besenyő főúr volt, fejedelmi személy, aki Árpád unokája, Taksony rokonának számított: „Dux Zulta duxit filio Tocsun uxorem de terra Cumanorum” (Szentpéteri Ede: *Scriptores Rerum Hungaricarum* 1., 57. 114, 8–9.) hitben hiú lévén „élve temetkezett feleségével az Abád-révbe”, tehát **egynejű** volt. Ebből is látszik, mennyire lemaradtak még a besenyő fejedelmek a magyar „szívnvontól”! Márpedig az nem volt akármilyen. Nézzük csak: „Még Etelközben hatalmas ünnepet ültek..., sült az ökör, a lányok egymást túlkiabálva kisorsolták, kié legyen az ökör két heréje: csemege volt az, igazi afrodiziákum!” (52. o.) 985. év: „a bográcsokban rotyogott a paprikás” (125. o.). Meg a posztkolumbuszi idők, persze. Idézzek itt egy részletet a XVI. sz. neves szótárírójától, Calepinustól 1544-ből: „Iz ado es iz tsinalo fue szerszámoc nemelliec idegenec es nemelliec hazanc beliec minth bors safran nad iz fa haya tewreth gewngber ha nem ehete hynch rea sot thorma gyoekerivel elegeddiel megh vele.” Ami érthető, de Pap Ildikó „holdvilág-esszenciájával” már nem tudok mit kezdeni, mint az e korban már meglevő (?) latin kifejezésekkel (privilegium, püspök, fluid, amulett, szakrális, illúzió stb.) sem. Meglepő Kurszán politikai érettsége, amikor a törzsfők (vezérek) mindegyike mellé egy-egy táltost nevez ki, közülük három nőtáltost, papként! Íme, a bámulatra méltó emancipáció! Ezek után joggal hiányolom, hogy az ómagyar kereszténységről említés sincsen. Igen, mert összeférhetetlen a pogány világgal. Pedig

tudjuk, hogy régóta jelen volt az. Csodálkozom, hogy Kurszán kezében „vérrel teli kupa” van, s hogy a szerző miért írja kiérezhető büszkeséggel, hogy „végigraboltuk Európát, mint bárki más, csak ők kevesebb sikerrel.” (58., 70. o.) Aztán: csak úgy „menekültek a gyáva morvák!” (54. o.) Nézzük Vajay Szabolcs történész szemével (szabadon fogalmazva): Brentánál (899) I. Berengár, aki bölcsen felismerte a magyarok ütőképességét és, mert szüksége volt a magyar segítségre, pénzt ajánlott fel nekik a „harács-megállapodás” helyett. Korábban elvitték azt, amit tudtak. Most elvitték azt, amit Berengár felajánlott. És bekövetkezett az ún. kalandozások „gazdasági lehetőségének” egy új változata. A magyar hadak nem azért mentek, hogy raboljanak, fosztogassanak, hanem hogy legyőzzék a soros ellenfeleket. 924-ig, I. Berengár haláláig ez a szövetség állott fenn. A magyarok majdnem minden évben megjelentek Észak-Itáliában – még kijelölt útjuk is volt: Strata Ungarorum – és nem gyilkoltak, nem pusztítottak, csak megkapták járandóságukat. Felvetődik a kérdés: kaland ez vagy egy diplomáciai, szövetségi jellegű megállapodás? (História, 1996. 2. sz. 13–16. o.)

Némileg más, de hasonló volt a helyzet a frank–alemann–bajor örökös belviszályokkal terhes németföldön. A magyar csapatok csakis valamelyik „hadviselő fél” **behívására** jelentek meg itt. Mindig a „gyengébb” felet segítették, hogy az erőviszonyok ne toldójanak el sem a szászok, sem más germán törzscsoportok, népek birodalmi törekvéseket hordozó részfejedelemségek teljhatalma felé. Ma a korabeli időket, eseményeket nem ismerő turistáknak mutogatják az egykori vár- és templomromokat, hogy lám, ezeket azok a barbár, csúnya magyarok rombolták le a 900-as években. Igen, karöltve a frank, bajor, alemann és szász seregekkel! Mert ezek vártemplomok voltak, katonai őrhelyek, telve fejedelmi és templomos (teuton) lovagokkal. A morvakkal pedig nem viseltek hadat eleink. Lehettek kisebb összetűzések az avar érdekek miatt, de inkább szövetségben voltak egymással. A morvák ugyanis, miután bajor nyomásra felvették a korai kereszténységet, a magyar bajtársiasság jegyében sorra tértek vissza korábbi „hitükre” – amint azt Theotmár salzburgi érsek felpanaszolta 900 tavaszán IX. János pápához írott levelében – „a magyarokhoz társulnak és magyar módra borotválják fejüket”.

Ez a kor Pap Ildikó regényében konyhai mixerrel aprítva és elkeverve jelenik meg, valós mivoltától teljesen megfosztva. Az anomáliákkal telített sorok így olykor a vicclapok panoptikumába kíváncsoznak. Az már csak hab a tortán, hogy a vezérek attribútumait is felcserélgeti, részben és egészen, megfosztva azokat jelentésüktől. Így vált át Kurszán „kék zászlaján” a „lebegő emberalak” lobogó fölötti kerecsenmadárrá. A kerecsen szó, mint megtudjuk, nála a „karácsony” szinonímája! (108. o.), és a „kazár hadsereget” (100. o.) ki tudja hová vonultató Árpád szüntelen csak azon töpreng, „hogyan szüntethetné meg a kettős fejedelemséget” (92. o.). Őt már korábban „megfertőzték a Kaganátus eszméi” (88. o.), lobogójáról eltűnt

a Turul, s helyére farkasok árnya vetül. Pontosabban: „az Árpádok őset ábrázoló zászlón” totemállat, nőstényfarkas van (45. o.)! A Rómára való célzás világos: már a Romulust és Rémust felnevelő nőstényfarkas is keresztény hitű (?) volt.

(Vessem itt közbe, hogy bizony, e könyv jelen-síkjában, a téri jelenetben, úgy-szintén belengenek az Árpád-sávós zászlók. Idézve a nyilas rémuralmat? Egykor Szálasiék német birodalmi vazallus-voltukat – meg tulajdon ostobaságukat – próbálták leplezgetni így, fonákjára fordítva az Árpád-ház szellemiségét. Netán az írói **oknyomozó tudat** is valami hasonlót próbál sugalmazni?)

Rosszul idéződik fel Géza nagyfejedelem udvara. Sarolt például az erdélyi Gyula lánya volt, akire Hierotheosz bizánci püspök loccsantotta rá a keleti (és nem a nyugati) keresztvizet. A leírás nem említi Piligrim püspököt, akit pedig Géza fejedelem kiutasított az országból is, mivel az engedély nélkül kezdte terjeszteni a nyugati kereszténységet.

A két idősíks regény 7. fejezete végén összeér, mint Ákos és Dóra, így a kör bezárul. A puzzle darabjai képzeletünkben újra összeállnak. A rajz persze ugyanaz. Csak „letelt az ezer év... és ismét lehetőséget kaptunk arra, hogy egyik legyünk”. „Egyesíteni kell az erőt és a bölcsességet, a nemzetet.” „Most már sokan ismerik a Titkot: hidd el, hogy jó neked, és az lesz!” S hogy mi a megoldás e proletár értelmiségi mentalitás szerint? „Hidd el, hogy gazdag és erős vagy és az lesz! Ahogy igaz ez az egyénre szabottan, úgy igaz globálisan. Ha egy ország népe, ha egy nemzet elhiszi, hogy neki rossz és egyre rosszabb, hogy szegény és egyre szegényebb, akkor tényleg az lesz... De ha nem hagyják magukat manipulálni, és jusz is boldognak, gazdagnak és szerencsésnek érzik magukat – kis idő múlva így is lesz... A világot megváltoztatni csak önmagunkon keresztül lehet: ez a Titok.” (168–170. o.) Tehát, mondhatnánk, ha nincs pozitív mentalitásunk, optimizmusunk, erős képzelettel megáldott hitünk – el vagyunk veszve.

Pap Ildikó művét a jelenség okán tárgyaltam, erre kényszerített felelős szerkesztőjének állásfoglalása. Elsősorban a regény értelmezése érdemel figyelmet – nem véletlen, hogy „kritikusai” és a szerkesztője ettől fölöttébb ódzkodtak – mivel enélkül bármi szó pusztá, felületi vagdalkozás csak. Az a (tudatosan?) diffúz szövegkezelés ugyanis inkább nehezíteni, mintsem könnyíteni igyekezett az értelmezéshez vezető szálak felfejtését. Nem a produktum erőnye, hogy ezeket az Olvasónak kell megtennie, ha képes rá, mert ha nem, akkor az írói szándék nem érthető, nem értelmezhető.

Az alapprobléma e műben morális indíttatású. Tudjuk: a közelmúlt az erkölcsöt az „osztályharcok” hozadékaként kezelte: értelmezését szűkítve tartalmát fokozta le, tágabb (történelmi) mivoltában pedig tagadta, hogy az a folyton gyarapított emberi normák (értékek) mindenkori hordozója. Nálunk fél évszázadon át erodálta, majd teljesen lebénította a közösségi tudat kohézióit, amire leginkább a rendszerváltások

időszaka döbbsentett rá bennünket. A célképzetes lét átkerült a mikroperspektívákra tagolt magánszférákba, ahol a zárkózottá vált embert már csak a maga boldogulása kezdte foglalkoztatni.

Felskiccelt rajzban, a niváció érzéklete nélkül, ezt mutatja a regény – pozitívumként. Zászlózza is, hogy „önmagunk megvalósítása”, csak ebben vagy hasonló közegben kaphat nagyobb esélyt. (Az Olvasó jól tudja viszont, hogy kik számára!) Az a történelmi szubsztrátum azonban, amellyel a szerző alátámasztani és igazolni vélte tételét, halomra döntötte elképzeléseit. A probléma, kezelési módjával együtt, vakvágányra került, s fokozatosan veszítette el súlyát: degradálódott, majd teljességgel kihullott és elenyészett. Maradt csak a banális naiv és használhatatlan konklúzió.

Ehhez vezetett az a bizarr elgondolás, amelybe az alapprobléma irreálisan ágyazódott, s amely, a fából vaskarika abszurdításával, már felvetése pillanatában álságos volt. A leírás aztán olyan irányt vesz, ahol egyre inkább szem elől tévesztjük a célt, amelyet ab ovo még feltételezhettünk. A végén derül ki, hogy délibáb volt az, tűnő képzelgés csupán. A téveszme, amely teljes egészében zárta ki és tagadta meg a kereszténységet mint „eredendő rosszat” a káros, nyugati hatásokkal „megfertőzött” történelmünkkel együtt, megsemmisítő tényezővé váltott. A szerző az általa ideálisnak képzelt pogány világot nem találta, így nem is tudta azt rekonstruálni. A hitelességtől jócskán megfosztott korszakkal együtt saját magát is elhatárolta lehetőségeitől. Az alapprobléma felőli kérdés ráadásul (spontán módon, fonákul) metaleptikus felállítást kapott, így egész reszponzuma egy hiányosságokkal telített, képzeletbeli mezőbe tevődött, amelyben a korlátokat már nem lehetett leküzdeni.

Az pedig, hogy a magyar régiség legprominensebb személyiségei negációkba fordítottak, már csak az inercia törvényei szerint alakuló következmény. A karakterük visszájukra fordítása mellett megfigyelhető még némely tulajdonságaik részbeni átruházása is (pl. Árpád és Kurszán esetében). Az Olvasók megítélésére kell bízni, hogy az ilyen ábrázolásmód merény-e a történelmi értelmezés ellen vagy csupán akaratlan etikai vétség. Tévképzetek esetében amúgy nincs értelme felvetni sem a megengedhetőség máskor oly megszokott módon tologatható határait.

Egy valamirevaló regény általában, magasabb képzeti szinten, fikciókkal építkezik, de – amit a dilettantizmus felfogni nem képes – csak a hívebb, hitelesebbé formált ábrázolás érdekében, hogy hathatósabb, érzékletesebb eszközeivel művészi módon emelje igazába tárgyasított valóságát a vele ekvivalens, felismerésekből nyert mondandóival. Nem tart igényt egzakt ismeretekre, de az író nem menti fel választott tárgya univerzumának teljesebb ismeretétől. Egyetlen műfaj sem számolhatja fel saját kritériumait (ezt a posztmodern teszi). Egy történelmi tárgyú regényrész is csak általános szinten, közismert módon és értelemben veheti alapul a múltat. Tárgyát nem emelheti a fantasztikumba, eseményeit nem vezetheti le

feltételezésekből; ismert történelmi alakjait nem ábrázolhatja torzítottnan, főleg önmaguk ellentétéként nem. Ezt a kommersz érdekű szórakoztatóipar műveli. Az ide besorolt művek távol állanak az irodalomtól.

Az eddigi két kritikai megközelítés a felelős szerkesztői penzum hozadéka, így csupán az konstatálható, hogy a magyarságtudomány és az irodalomkritika szempontjait sem az egykori „Kratkij kursz” hermeneutikája, sem a populista ismeretterjesztés aktualizált szemlélete nem pótolhatja. Mivel ezek nem a megfelelő módszertani (és az egyéb, alkalmazásra kívánczó) ismeretek szerint jártak el, a regényvilág sajátos tényezőinek, moderalkotó elemeinek szakmai vizsgálata elmaradt. Ami egyrészt érthető. Más relációkból ugyanis megkerülhetetlen lett volna a művi minőség, a vázolás és a megoldási mód stb., főleg a mondanivaló taglalása, ami ilyenkor többletterhet ró az elemzőre, hálátlan feladatként.

Lássuk azonban a védíratot. Nagy Zoltán Mihály, a regény problematikáját tekintve, a szerzőhöz hasonlóan, a kereszténység felvételében jelöli meg sorshelyzetünk romlásának eredendő okát. Állítása téves feltételezésre épül, emiatt következtetései, indoklásaival együtt, kisiklanak. Amit látni kell: már a szóvátétel pillanatában megfosztja a kereszténység fogalmát merituma teljességétől, fejszével vágva ki annak tömotívumait (!), hogy **ezek nélkül** tehesse azt – funkciót váltó súlypontáthelyezéssel – a csakis negatív történelmi következmények hordozójává. Nem dőlhetünk be ennek a megtévesztő, axiomatikus igényű látszatérvelésnek, hiszen a történelmi tapasztalat, a különféle ismeretekkel együtt, mást mutat: még a Mohács utáni időkben is, mint a későbbiek során oly sokszor (a néptömegek számára szinte mindig!), a fölforgatott nemzetrészek par excellence csakis a kereszténység lényegéből, érdemi részéből merítették az összetartozás, az erkölcsi tartás, az érdemleges törekvések sorsformáló, olykor sorsfordító erőit. Mi másból, ha nem ebből? Gondoljunk bele: az országalakók nagyobb része a reformkorban még írástudatlan volt!

A védírat írója ezt nem így látja. Vízválasztóvá teszi az Árpád-kort lezáró 1301. évet – kiiktatva Nagy Lajos, a Hunyadiak korát, a reneszánsz és a reformáció nagy korszakait, történelmünk II. évezredének negyedrészt –, hogy összekapcsolva az Árpád-kort a Mohács utáni időkkel, negatív ok-okozati összefüggésben láthassuk a kereszténység folyamatát. Ami nála teljességgel negatív. Ennek okát ő az Árpád-ház kardinális döntéseiben, mindenekelőtt a kereszténység felvételében látja, ami „vérontásig fajuló erőszakkal” történt. Ugyanezt mondja a regény is: „szent királyaink kardot fogtak tulajdon népük ellen” (71. o.) E bornírt felfogást teszi magáévá a védírat. Ez a pöröllyel vert „kökemény történelmi tény” követeli meg a nagyjainkra szórt sötét jelzőket, valami feltételezett realitás (?) árnyalása érdekében. Vessünk hát némi fényt (is) erre a bonyolult időszakra, amikor uralkodóink valóban kardot vontak – tulajdon népük és az ország **érdekében!**

Egy rendkívüli, ellentmondásokkal telített korban és helyzetben, amikor két nagyhatalom roppantó szorításában, ráadásul a belviszályok okozta zavarokkal és a pogány rebellesekkel is megküzdve kellett cselekedni, az ország élén álló karmesternek éppenséggel nem hatyúdalog levezésnylése volt a feladata, hanem a feltornyosult problémák megoldása, a dolgok elrendezése. Ez akkor Géza nagyfejedelemre hárult, aki felismerte az egyetlen lehetséges kiutat e válságból és a teendőket is. Nem hagyta ebek harmincadjára a hont, hanem erős, szuverén országgá formálta azt. Fiával együtt államot hoztak létre, hogy ne szóródjon széjjel a nép; sőt keresztülvitték, hogy az egyenrangúan kapcsolódjon be a **szilárdabb alapú nyugati** keresztényvilág kulturális erőterébe. Ami akkor e nép fennmaradásának egyedüli záloga volt. István csak az ellene lázadók **seregei ellen** fogott kardot. Ha nem ezt teszi, alighanem az úzok, besenyők és a megannyi más nomád-félnomád népek sorsára juthattunk volna.

A kereszténység felvétele semmiféle behódolással nem járt. Ez a csehekkel és a venédekkel stb. részben megtörtént, de Géza okult belőle. Nem engedte meg I. és II. Ottó császároknak, hogy magyar területek egyházjogilag-politikailag idegen érsekségek (Mainz, Passau, Salzburg) egyházfősége alá kerüljenek, bárhogy buzgólkodott ez ügyben a pápa is. Csak néhány térítő püspököt engedett be az országba. És azt se feledjük: vidékünkön (Bereg, Ung, Ugocsa) az első pápai tized beszédese csak 1332/33-ban történt. A Koronát, amit Róma küldött, később, mint a függetlenségnek és a szuverenitásnak a keresztény világban máig oly példa nélküli, egyedülálló szimbólumaként, szent királyaink minden más földi hatalomnak, még a pápáinak is (!) teljes kizárásával – Mária égi oltalmába ajánlották. Amivel mintha jelezni és üzeni akartak volna valami örök időkre szólót, számunkra is.

Az Árpád-ház uralkodóinak valós alapú, imponálóan nagy történelmi érdemeik vannak, s fölmutatható eredményeik: honszerzés, honalapítás, ország- és államépítés. Ennek megvalósítása arra vall, hogy akkor öntudatos és karizmatikus vezéregyéniségek voltak a magyarságnak és nem gyenge, labilis jellemű, negatív tulajdonságokkal terhelt uralkodói. Nagyjaink nem szorulnak védelemre, méltósággépük elévülhetetlen. Őrzi őket a nép- és a nemzettudat, legnemesebb hagyományaink felől. Rendkívül stupid, kilúgozott agyúnak kellene lennünk ahhoz, hogy ne így lássuk őket!

Az, hogy nálunk a múlt század negyvenes évei második felétől kezdve mélyszántással fordították alá a történelmi tudatot, nem menthet fel bennünket a magyar historikum ismerete alól. Mindenkori okulásunk alapbázisa az. Aki elveti és megtagadja, nemzete önvalójával kerül szembe. Példák intenek erre, többek közt ez az elhibázott problematikájú-konceptiójú regény és annak védírata ugyancsak. Hibájuk egy töről fakad: az elégtelen ismeretekből levont, rossz következtetésekre alapozott szemléletből – torzító, elmozdult optikával persze. Elvonatkoztatotó fény-

töréses szemlélet ez, olyan abszolútummal, amely vélhetően mindent helyettesíthet: tárgyismeretet, eljárást, szakszerűséget. Komplex egysége még sincs, mert kihagyásos elvű módszert alkalmaz: lényeges dolgokat vet el, takar és mellőz; annak érdekében, hogy ezek helyébe egyéb érveket állíthasson, majd akadálymentes hathatósággal törjön – más irányba.

Ennek csak egyik megnyilvánulása, hogy egyetlen „logikai” láncra fűzi fel – ok-okozati összefüggéseként – a magyar történelem különböző indíttatásokból fogant eseményeit. Kell a nagy ív, hogy elmondhassa: „nagyjaink minden korban **hibázhattak**, a tragédiákért ők is **felelőssé tehetők**”. Hogy ezek tudatában jelenjék meg az „újszerű világlátás”, a lesulykolt mérleg, a konklúzió döbbenete: a fiatalok „okkal és joggal szegyenkeznek »nagyjaink« miatt”. A védírat szerzője ezt a mából mondja, szemében a XX. század valóban negatív történéseivel – visszavetítve ezeket a magyar történelem **egészére**, beleértve a legrégibb időkert is, hiszen a könyv kapcsán ezekről van szó. A hangsúly azonban a történelmi személyiségekre esik (megvédendő a regény ábrázolásmódját!), akik a XX. sz. negatív hozadékaival is megterhelve azonosmód matrjoskabábokként válnak kortalan bűnbakokká a feltételes mód kaptafáján. Saját korukban szerzett érdemeik kiiktatódnak, hogy helyükre a legújabb érák »nagyjainak« „kritikátlan idealizálása”, „a szolgálélekkel föléjük emelt hamis glória” kerülhessen, az ‘agyonpropagáltóság’ (ezt az egyik kritikus írja!) összes kellékeivel! A szóhasználat jelzi, mely vezetőkről kerültek át rájuk a jelzők, 2009-ből nézve! Mert az Árpád-kor uralkodóit az elmúlt század, főleg annak második felét tekintve, minden megnyilvánulásával és politikai kurzusaival mellőzni igyekezett. Például az 50-es években Árpádot „erőszakos”, „hatalomra törő” személyiségnek próbálták beállítani. A fejedelemnek valójában csak az utódlás kérdése jelentett gondot. Ő a dinasztia életképessége szempontjából megszüntette a jogutódlás szeniorátusi gyakorlatát (mivel itt idős személyek rövid „trónidejével” kellett számolni, nem kis zavarokkal) és visszatért egy korábbi jogszokáshoz: a legifjabbat, Zoltát jelölte fiai közül jogutódnak. A korabeli történészek Árpád e teljesen jogszerű döntéséből próbáltak hatalmi törekvéseket és „ügyeket” kiolvasni.

Nagy Zoltán Mihály ugyancsak hasonló törekvéseket tulajdonít a honszerző fejedelemnek, példátlan „logikával”! Minden szillogizmust elvetve, nála egyetlen feltevés az előzmény (premissza), amely önmaga ellentett tételeként lesz konklúzió! Ennyit erről a „privát bizonyításról”.

Nincs értelme vitatgatni, hogy milyen fokon ábrázolta a regény történelmi személyeinket. A szerző őket csakis negatívan ítéltette meg, mert ez következett elgondolásából. Emiatt sikeredett Géza, Sarolt és István alakja **teljesen**, míg Álmos emléke és Árpád szerepe alapjaikban, **túlnyomó részben** dehonesztálónak.

Álmos emlékének képe külön figyelmet érdemel. Attribútuma a bábu. A szó kétségkívül a keleti szlávokról került nyelvünkbe, bár eredete Mezopotámia és

Kis-Ázsia felé mutat. A műben egyébként salátakatángként meredeznek az idegen motívumok, amelyeknek semmi közük az ábrázolni óhajtott kor (895–985/997) szóhasználatához vagy tárgyi-szellemi világához. (Pl. a Baba Boldogasszony kifejezés!) Az alapvető, történelmi-néprajzi ismeretek hiánya, minden látható szándék ellenére, így bosszulja meg és teszi kirívóan irritálónak a szláv bábu attribútumával Álmos vezérlő fejedelem emlékét.

A védírat írója sem érzékeli a blaszfémiát a bábuval kapcsolatban, így az ábrázolás jelképes szintjén nála ez „vitathatatlanul pozitív kép”. Mégpedig olyan egyértelműen, hogy az egész problematikát (ti. a negatív ábrázolásmód és a regény ügyét) egy extrapoláns svédcsavarral Árpádról Álmosra háríthassa. S bár Álmos nem szereplője a műnek, amit ő is jelez, írása egyharmad részét Álmos köré fonja, szánalmasan és sejtelmesen sorjázó, ún. „bizonyítékok” sulykolásával. Fő érv ez nála és mentőöv, hogy védhesse a regényt, ami teljesen reménytelen vállalkozás. Ráadásul azt írja, hogy a folyóiratban közölt regényrészletekben „nyoma sincs az említett történelmi személyiségek (...) deheroizálásának”. Nincs? Akkor olvassa el még egyszer az *Együtt* 2008/2. számának 52–53. oldalait! Ott többek közt ezt olvashatja: Árpád „nem azt bánta, hogy Kurszán halott... Már rég azon törte a fejét, mi módon szüntethetné meg a kettős fejedelemséget, hiszen a kende csak zavarta őt az örökös aggályaival” stb. És: „Kevés idő múlva Árpád fiai elfoglalták Kurszán várát, ők ültek a meggyilkolt kende vagyonába”. Ez lenne netán Árpád apoteózisa, „dicsérete”?... Nagy hévvel és bombabiztos „korismerettel” nemcsak a körütekintést mellőzi, de a józan megítélést is!

Az *Együtt* c. folyóirat **két** (és nem három!) olyan ominózus **részletet közölt a regény történelmi síkjából**, amely joggal sérti ábrázolásmódjával e kor valóban markáns személyiségeit. (A mai síkból vett harmadik részlet nem kapcsolódik ide.) Ezt tettem szóvá 2009 januárjában a szerkesztőnek: nem ilyen részleteket kellett volna a lapba tenni, talán akadhatott volna valami más. De megjegyzésemre ingerülten reagált: a Kurszán halála c. részletben (*Együtt*, 2008/2. sz.) „Árpád igenis pozitív szerepben van ábrázolva”! Nem értettem ezt az ellenvetést, ezért később ugyancsak Beregszászban, az Európa–Magyar Házban, újra szóba hoztam a témát, amikor ott vele együtt szemléztük éppen a „stande pityerét”, ahol a *Táltosok* c. mű már könyvalakban volt kiállítva. Sajnos, ekkor sem jutottunk tovább Árpád ábrázolásmódjánál. Merevsége láttán fel sem hoztam további észrevételeimet. Pedig jobban tette volna, ha meghallgatja azokat! Például: honfoglaló vezéreket abban a korban csakis jeltelen sírba temettek; igencsak bizarr, hogy „Kurszánt tizenkét gyermek holttestével körbevéve temették el” (*Együtt*, 2008/2. sz. 51. o.) és végül: Álmos fejedelem emlékét szláv bábuhoz kötni kegyeletsértés (*Együtt*, 2006/4. sz. 19. o.). Ki ne tudná, hogy Álmost leginkább a turul emblémája illeti meg. Emese álma jusson eszünkbe, meg a rakamazi korong és a különféle régészeti leleteken

látható turulábrázolások stb. Ez viszont akkor nem került szóba. Ha csak felvetődött volna, ott helyben csaptam volna le Álmos „bábujára”, hiszen a honfoglaló vezérnek nem ilyen „megtiszteltetés” jár! Szerintem Álmos mennydörögve adna hangot nemtetszésének „bábujá” láttán. És azt hiszem, a szerkesztő, ha tudja ezt, alighanem kihagyja „védőiratából”.

Tudatosítani kellene már, hogy egy alkalmi felszólalásban elhangzó megjegyzés, utalás stb. sohasem szinoptikus, még a vélemény árnyékától is távol áll. Íme: „Vannak olyan irodalmi kísérletek, de produktumok is szűkebb pátriánkban, amelyek az újat mondani akarás érdekében elvetik a sulykot. Megengedhetnek tartják régi korok, események, azok jeles szereplőinek megmásítását és megváltoztatását; olykor fordított képsorokban, önvalójuk ellentétéként mutatva azokat. Példa erre Pap Ildikó Táltosok c. új regénye, amelyben még a honfoglaló Álmos fejedelem is kirívó módon jelenítődik meg.” Körülbelül ezt mondtam el a mindig jelentkező, mindig meglevő honi dilettantizmus visszaszorítása érdekében fél tucat jelenlévő előtt Beregszászban, 2009. június 25-én. Nyugodtan sommázom ezt most is. Álmost említettem, de még inkább mondhattam volna Árpádot, Gézát vagy Istvánt. Mert ők valamennyien mind rossz fényben kerültek „ábrázolásba”. A képből szerepük **csakis** (és nem **is**, ahogy a védírat írója mondja) negatív! Bárki élhetett volna az ott elhangzó szavaimra ellenvetéssel. Mert élőbeszédre szó a válasz: helyben és azonnal, az esetleges félreértések elkerülése végett. Ami alapvető etikai szabály. Ezt a felelős szerkesztő ott megtehetette volna: a parádrisposztok lehetősége amúgy felmerült bennem, a csípőficamok minden kockázata nélkül. Nem élt vele. „Ellenvéleményét” (sic!) későbbre halasztotta. Nyilván a „tálalás” módja miatt. A védírat szövege, szerkezete mutatja is, hogy miben reménykedik: ez esetben is a hosszúmondat nyakatekert értelmezéseiben.

Az összegömbölyödött sünnre emlékeztető alapállásából (menteni a menthetlent!) hosszan, bekezdéseket ölelve össze, tekeregnek elő nagyívú, a jogásznyelv mintáira hangszerelt, eklektikus szerkezetű mondatai. Heterogén állítások értelmezgető módozatait keveri axiómák, antinómiák, olykor egymásnak is ellentmondó szókapcsolatok és tagmondatok többszörösen összetett áradatfolyamába, hogy minden áron kizárhassa az egyértelműséget. Ez arra jó nála, hogy „mondanivalóját” sokszoros jelentésűvé dimenzionálja, vagyis olyan „olvasatokká”, amelyeket (egy esetleges, netán később bekövetkezhető alkalommal is) saját és igencsak sajátoságos értelmezgetéseivel kénye-kedve szerint használhasson fel újra, ha úgy adódik. Amolyan „jól bevált” Nagy Zoltán Mihály-i módon. A mondatalkotás ilyen módját, jól tudjuk, akkor szokták alkalmazni, ha igen kényelmetlen és kellemetlen dolgokat kell körmönfont módon, a „látszólagos igazság” fénymázával magyarázatni vagy mentegetni. Az ilyen mondatok tagjai egymást kioltva csapják ki az értelmezhetőség biztosítékát a maga egésze felől. Akárcsak a villanyhálózatban, nem kell belenyúlni

a részletekbe, mert azok esetenként eléggé rázósak lehetnek. Az effajta hosszúmondat eleve zsákutca: végső soron azért van, hogy (főleg magára nézve) ne mondjon semmit. Nem kell, de nem is lehet komolyan venni. Jusson eszünkbe, hogyan jár el bírósági perek levezénylésénél a taláros testületek elnöke. Leggyakoribb szavai ezek: „Tömondatokban!... A lényegyet!... Igen vagy nem?”

Nagy Zoltán Mihály eljárását nem tartom jónak, jogosnak pedig semmiképpen nem. A szóban forgó regény ugyanis több sebből vérzik. A szerkesztő pedig csak megfoghatatlan, figyelmet elvonó, közhelyszerű fogalmakat sorjáz: oknyomozó jelleg, tisztázó szándékú feszegetés, magyarázat-keresés stb. Ha valaki, legyen az szerző vagy szerkesztő, ill. bárki más, „tisztázni” óhajt valamit nemzete történelmében, kezdje azzal, hogy mi van meg az adott tárgyban, mi kell neki a folyton gyarapodó ismeretanyagból, napi felállás szerint. Tisztázni, feszegetni valamit enyhén szólva is csak alapos indokokkal és hozzáállással lehet s érdemes. Na meg persze a szerteágazó, korrekt, részletekbe menő és ellenőrzött ismeretek birtokában. Hiányos tudással pedig aligha.

Tegyem itt szóvá, hogy nem világos, mit tekint a szerkesztő értéknek. A védírat szövegében olcsó, devalvált foglalként, kopott flitterek közhelyes fényében röpöködnék „nemzeti értékeink”, de főleg a „nemzeti” jelző. És itt felhívom a figyelmet a „*Mitől prüszköl a szerkesztő?*” c. írására, amely az *Együtt* 2006/1. számában jelent meg. Ebben az áll, hogy „már-már belefutad” a „csapnivalóan megírt” opuszkoba, „beleértve a támogatást nyert, az Intermix Kiadónál megjelentetésre váró kéziratokat is”. Panaszkodik, hogy megíratlan művek kerülnek asztalára, amelyeknek „szinte minden sora átfoglalmazásra” szorul. „Egy mozdulattal szemétkosárba lehetne vetni” ezeket, amint írja. De a szerkesztő „szerzőpárti” és „menteni kívánja a kusza halmazban csillogó értékeket”. (A félreértést elkerülendő: itt nem a szóban forgó regényről van szó, hanem más »kézirat-kincstárak« halmazairól.) Különösebb képzelőerő nélkül mondhatjuk: Don-Quijote-i látásmóddal van dolgunk. (Csak emlékeztetőleg: Cervantes főhőse a birkanyáját látja dicső és fényes lovaghadsegregnek.) A szerkesztői látás, a regény „értékei”-re való célzásaival, valamiképpen ehhez hasonlítható.

Amennyiben a szerkesztő a regény által felidézett két versbetétre (tűzima, regösdal) gondol, nem feltétlenül osztom „értékekre” fogékony elképzeléseit. A székelő tűzimaról szakmabeliek mutatták ki, hogy annak csupán három sora („A Tűz-isten oltalmazzon / Istennyila meg ne sújtsjon. / Mint ez a tűz, oly igaz légy!”) autentikus, s ezek bizony a IV–V. század zoroaszterikus hitvilágából valóak. A korábbi időkből való eredet még nem lenne ellentmondás, de a „fölsége” (?) – lásd a regény 84. oldalán – igen. A regösének (110. o.) pedig még inkább műköltés. Mutatják ezt mindkét esetben az „újkori” szavak, fogalmak (Boldogasszony, Danuvius habléánya), de a nyelvezetük leginkább!

Valamirevaló „értékeket” én a regény által ábrázolni vélt (885–985/997) korra vonatkozólag nem találtam. A szerkesztő „felmutatható, féltésre szánt értékekről” beszél, de valahogy elfeledkezik egyet is megemlíteni. Kénytelen vagyok feltenni a kérdést: csak tán nem az „ökör két heréjét mint afrodiziákumot” (52. o.) kell nemzeti értéknek tekinteni?

Világos csak az, hogy a szerkesztői elfogultság esetünkben alaposan túlhajt azon az amúgy sem magasra állított mércén és határvonalon, amelyet az egészséges szemléletű szerzőpártiság még megenged. A tünet nem új. Hangoztattam már épp elégszer, hogy mi lehet irodalmi viszonylataink között a megoldás: egy mindenki által elfogadott, jó szakmai képzettséggel rendelkező lektor! A mai kárpátjai magyar irodalom érdeke követeli ezt. Lássuk be, hogy a meder olykor bizony felügyeletre szorul. Ha viszont marad a mostani helyzet, úgy, ahogy van, változatlanul, romlani fog a közérzetünk. Amit a honi paravánfalakon átlobogó, darócba szőtt „sejtelmes” kanavász csak jelezni tud az ide-oda rángatott indulatok tüneti szintjén, de feloldani azt soha nem lesz képes. És ez az, ami nem kedvez senkinek.

FODOR GÉZA

Táltosok Kárpátalján

A vitaindító Nagy Zoltán Mihállyal ellentétben én nem voltam jelen azon a lapbemutatón, ahol elhangzott az általam is nagyra becsült Fodor Géza ominózus állásfoglalása. Ezért csak másodkézből kapott információkra alapozhatok. Először is, mint érintett, arra kérném szűkebb hazánk érdemes költőjét, hogy fejtsse ki bővebben, milyen kifogásai vannak a kárpátaljai irodalom fiatalabb nemzedékével szemben! Egyáltalán, kiket ért e megnevezés alatt? Hiszen a célkeresztbe fogott Pap Ildikó és mondjuk Sz. Molnár Ferenc, vagy K. Roják Angéla között legalább 20 év a korkülönbség.

A kifogásolt regényhez visszatérve, Pap Ildikó nyilvánosan többször is kijelentette, hogy bár kiterjedt kutatásokat folytatott a témában, nem törekedett a történelmi hűségre. Ezt azért sem tehetné, mivel nagyon keveset tudunk az adott korról. Azt a keveset is főként idegenek leírásából, akik többnyire ellenségesen viszonyultak a magyarsághoz. A szerző két idősíkon szövi a cselekményt. Minket a honfoglalás korában játszódó események érdekelnek, hiszen Fodor Géza e téren kritizálta a művet. A szerző érezhetően szembeállítja a két kort. A múlt a pozitív, a szakrálisabb, az emberibb. A változás csak Géza fejedelem korában kezdődik. Az író a hesiodosi példát követve, Árpád és Kurszán korában véli felfedezni. A jelen pedig a kemény vaskor, amit csak az újabb felemelkedés, a magyarság újjászületése követhet. Ennek a nemzeti megújulásnak a kulcsszereplői a táltosok. Akiket tűzzel-vassal irtottak, ennek ellenére ma is köztünk élnek. De az idealizált kor sem tökéletes, hiszen ott van Árpád és Kurszán feltételezett hatalmi viszálya. Nem tudom, mire utalt Fodor Géza, amikor a szerzőt Álmos deheroizálásával vádolta meg. Pap Ildikóról tudni kell, hogy fokozottan vonzódik a spirituális dolgokhoz, ami a regényből is világosan kiderül. Ezért is állítja a középpontba a magyarok szakrális fejedelmét, Kurszánt. A logikát követve, Pap Ildikó nem írhat negatívan Álmosról, aki szintén kende (vagy kündü), azaz szakrális fejedelem volt. Ezt támasztja alá a Kárpátokban történt szakrális feláldozása is. A történelemtudomány szerint a kettős fejedelemséget a magyarság a kazároktól vette át. De azt hiszem, ebben a témában is lesznek még viták.

Ami a két fejedelem, Árpád gyula és Kurszán kende versengését és esetleges viszályát illeti, miért lenne ez annyira elképzelhetetlen? Ne felejtjük el, hogy Árpád is csak egy ember volt! A vérszerződés mondjából tudjuk, hogy a törzsfők a honfoglalás lebonyolítására Árpádot emelték főfejedelemmé. Rájöttek, hogy egy ekkora vállalkozást csak egy akarat vihet sikerre. Ám Kurszán léte azt igazolja, hogy a Kárpát-hazában letelepedve Árpád egyeduralma korlátozódott. Ez valószínűleg nem tetszett neki. Gondoljunk arra, hogy Kurszán meggyilkolása után többé nem töltötte be senki a szakrális fejedelmi tisztséget. Minden hatalom Árpád kezében

összpontosult. Remélem, ezzel nem feketítem be nagy fejedelmünk alakját, és Fodor Géza nemzetszeretét sem sértem meg. Bizony, hajlamosak vagyunk túlértékelni, isteníteni történelmünk nagyjait, elfelejtve, hogy ők is csak emberek voltak. Lásd a szentnek mondott I. István magyarok között rendezett vérfürdőit, vagy Szent László kegyetlen törvényeit! Mindeközben alig ismerjük olyan jelentős királyaink tetteit, mint II. István vagy III. Béla.

Minden szerzőnek, így Pap Ildikónak is joga van arra, hogy regényének szereplőit a saját szemszögéből láttassa, még ha azok egyben történelmi személyiségek is. Korhűen ábrázolja a magyarság mindennapjait, amikor Kurszán szűkebb környezetét mutatja be. Az igaz, hogy ezt az életformát élesen szembeállítja a kereszténységgel, ami kétségtelenül nagy károkat okozott az ősmagyarság hitvilágának, életstílusának és mentalitásának egyaránt. Egy életvidám, életszerető, szabad és büszke népre ráerőszakolni a „bűnösként születünk a világra” törvényét beláthatatlan katasztrófával járt, ami máig kihat. Mivel nem voltam jelen, nem hallhattam Fodor Géza szavait, de logikai bukfcencnek tartom, amikor egyszerre védelmezi az ősmagyar Álmot és a korabeli globalistákat: Gézát, Saroltot és Istvánt, akik ráerőszakolták a kereszténységet a magyarságra. Ezt nehezményezi a szerző az őshit papjai, a táltosok szemszögéből.

Tény, hogy a bajorokkal nem a vezérlőfejedelem, azaz Árpád ment el tárgyalni, hanem Kurszán kende. Ez nem a szokásos eljárás volt. Ugyanakkor ez az esemény is azt látszik bizonyítani, hogy Árpád szabadulni kívánt Kurszántól. Igaz, semmi sem utal arra, hogy tudott volna a csapdáról. De az tény, hogy neki kellett volna tárgyalnia a bajorokkal, ők is a magyar seregek vezérét kívánták eltenni láb alól. Pap Ildikó ebből az indíttatásból mutatja be Árpádot, mondjuk úgy, a szokásostól eltérően.

De a regénynek nem csak történelmi szereplői vannak. Voltaképpen a táltosokról is csak általánosságokat tudunk meg, mivel név szerint keveset ismerünk közülük. Nem nehéz párhuzamot vonni Géza és a táltosok konfliktusa valamint Arany János *Walesi bárdok* című költeménye között. A magyar táltosoknak is megadatott a menekülés, csak el kellett volna fogadniuk az idegen vallást. De, ahogy a walesi énekmondók, ők sem tudták mondani: „éljen Eduárd!”. Inkább meghaltak az igaz hitükért. Pap Ildikó ezzel azt akarta szimbolizálni, hogy a korabeli magyar értelmiség, ennek nagy részét a táltosok alkották, nem hódolt be. Mint ahogy egy részük napjainkban is ellenáll az újabb globális gyarmatosításnak. Gézának, Istvánnak és számos Árpád-házi királynak a kereszténység érdekében ki kellett irtaniuk az értelmiséget, hogy a helyükbe idegeneket léptessenek. Ezekkel a tényekkel sem lehet vitatkozni. Gondolom, ezt Fodor Géza sem vitatja.

Nagy Zoltán Mihály utal rá, hogy pátriánk neves költője is megkérdőjelezi a finnugor elméletet. Ez azt mutatja, hogy hajlamos megkérdőjelezni a hivatalos

történelmi álláspontot. Ez viszi előre a tudományt, ahol nincs helye a tekintélyelvűségnek. Mint ahogy az irodalomban sem. A történelem állandóan fejlődik, minden újabb lelet, fellelt forrás, írástöredék új megvilágításba helyezheti az eseményeket. Gondoljunk csak arra, hogy a korábban merő kitalációnak tartott Biblia számos szereplőjéről bizonyosodott be, hogy valóban éltek.

Pap Ildikó műve tipikus „nőregény”. Ezt támasztja alá a női szereplők középpontba állítása, a nőiesség kidomborítása, vagy éppen a túlfűtött érzelmesség. De nem hiszem, hogy ez olyan nagy hiba volna. Előző regényéhez képest pozitívabb lett a történet hangvitele. Bár az anya elbukik, hiszen szeretője kicsalja tőle a család megtakarított pénzét. Ugyanakkor a szerző szándékosan nem fejezi be a két fiatal történetét, meghagyva számukra ezzel a boldogabb jövő esélyét. Az anya és a szerető kapcsolata egyfajta példabeszéd. Az anya a magyarságot testesíti meg, aki néhány boldog óráért és számtalan üres ígéretért cserébe önmaga adja át minden értékét a jóképű csábítónak, akit esetünkben Európa Uniónak neveznek.

Biztos vagyok abban, hogy Fodor Géza első felindulásból alkotott véleménye változni fog, ha jobban megismeri Pap Ildikó műveit, elsősorban az érintett regényt.

LENGYEL JÁNOS

MŰVELŐDÉSI ÉLETÜNK KRÓNIKÁJA

2009. augusztus – szeptember – október

ELISMERÉSEK

❖ Szent István napja alkalmából a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki **Majnek Antal** római katolikus megyés püspököt, **Oleg Havasit**, a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal elnökét, **Csizmár Bélát**, a Beregszászi Járási Tanács elnökét, **dr. Tóth Mihály**, az UMDSZ tiszteletbeli elnöke a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztjét kapta meg.

❖ Szent István napja alkalmából a Kisebbségeért Díjat megosztva vehették át: a Lembergi Magyarok Kulturális Szövetsége és a Magyarok Kijevi Egyesülete. A díjat a két szervezet nevében **Szarvas Gábor**, az LMKSZ elnöke és **Vass Tibor** az MKE elnöke vette át.

❖ Kisebbségeért Díjjal tüntették ki **Fedinecz Csilla** történészt, kisebbségkutatót.

❖ A Székesfehérvári Határon Túli Magyar Irodalom Hete alkalmából **Bobory Zoltán**, a Szent István Művelődési Központ igazgatója átnyújtotta **Vári Fábán Lászlónak** a *Vár* c. folyóirat díját és oklevelét.

❖ A XX. Kárpátaljai Magyar Folklorfesztiválon a kimagasló közművelődési munka elismeréseként a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal és a Kárpátaljai Megyei Tanács díszoklevelét vehették át: **Ignác Mária**, a Téglási Kultúrház vezetője és **Szabó Tibor**, az Eszenyi Ritmus Néptáncegyüttes vezetője. Az UMDSZ díszoklevelét vehette át **Bodák Erzsébet**, az Ungvári Járási Könyvtár igazgatója, **Halász László**, a Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal művelődési osztályának vezetője, **Grigora Éva**, a Nagyszőlősi Járási Állami Közigazgatási Hivatal művelődési és turisztikai osztályának módszeresze, **Borbély Ida**, a Péterfalvai Képtár és a Tiszaháti Tájékmúzeum igazgatója, valamint az Eszenyi Ritmus Néptáncegyüttes.

❖ Beregszászban **dr. Gubcsi Lajos** a Magyar Művészetért Díj kuratóriumának elnöke átadta a rangos elismerést **Fodor Géza** költőnek és **Matl Péter** szobrászművésznek. A gála keretében nyújtották át az Ex Libris Díjat is. Ebben az elismerésben részesült a Credo együttes, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola és az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Kara.

❖ Ukrajna Érdemes Művésze címmel tüntették ki **ifjabb Habda László** ungvári képzőművészt.

❖ Megalakulásának 64. évfordulóját ünnepelte az Ungvári Nemzeti Egyetem. Ebből az alkalomból az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Karának tanárai is kitüntetésben részesültek. A megyei tanács díszoklevelét **Györke Magdolna** docens és **Gecse Ferenc** docens vehette át. Rectori díszoklevelében **Fedák Anita** előadótanár részesült.

❖ A csikszeredai Julianus Alapítvány kuratóriuma a 2009-es Julianus-díjak egyikét **Dupka Györgynek** adományozta.

ESEMÉNYNAPTÁR

Augusztus

❖ **Soltész Péter** munkáiból kiállítás nyílt az ungvári Váralja kávézóban.

❖ Credo Fesztivált Népzenei és Néptánc-tábor zajlott le Kiskejőcön a Credo Alapítvány szervezésében.

❖ Jó hangulatban zajlott le a III. Szóttesz-fesztivál Nagyberegen. A hagyományos rendezvényt **Orosz Márta** polgármester nyitotta meg. A felállított sátraknál bemutaták a nagyberegi középiskolások, valamint a kigyósi szövőasszonyok által készített munkákat **Prófusz Marianna**, a népművészet

mestere, a Nagyberegi Középiskola tanára kalauzolásában.

❖ A zalaegerszegi nemzetközi alkotótáborban részt vettek többek között **Berecz Margit**, **Fuchs Andrea** és **Réti János** kárpátaljai képzőművészek, akik ott készített munkáikat ki is állították.

❖ **Muzsnay Árpád**, az EMKE alelnöke szervezésében a *Himnusz* költőjére emlékeztek Szödemenetén. A rendezvény fő szónoka **Kiss Gy. Csaba** irodalomtörténész volt, majd **Vári Fábian László** József Attila-díjas költő is méltatta Kölcsey irodalmi és közéleti tevékenységét. Az ünnepi megemlékezést hagyományos koszorúzás zárta, a KMMI nevében **Zubánics László** elnök helyezte el a megemlékezés virágait.

❖ A Péterfalvi Kiserőden lezajlott a Történelmi Jurtatábor záróünnepsége az UMDSZ ISZ szervezésében. A tábor vezetője, ifj. **Juhász Sándor** alelnök emléklappal tüntette ki a közel hetven gyerek mindegyikét, oklevelet kaptak a különböző versenyek győztesei. **Dupka György**, a MÉKK elnöke köszöntőbeszédében a több mint egy évtizede működő tábor múltját elevenítette fel.

❖ *Élő nyelv, élő irodalom* – Hagyomány és kihívás címmel rendezték meg a 37. Tokaji Írótabort, amelynek résztvevői idén Kazinczy Ferencre és Radnóti Miklóstra emlékeztek. A Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportját és az *Együtt* folyóiratot **Vári Fábian László** költő és **Dupka György** kiadói főszerkesztő képviselte.

❖ A 60 éves **Klisza János** festő jubileumi kiállítására került sor az Ungvári Galériában. A Munkácsy Mihály Képzőművészeti Egyesület alapító tagját többek között **Dupka György**, a MÉKK elnöke is köszöntötte.

❖ Magyarországi civilszervezetek kezdeményezésére emlékművet állítottak a Tisza forrásánál.

❖ Ötödik alkalommal rendezték meg a Kijevi Nemzetközi Könyvkiállítást, ahol 3.

fokozatú díszoklevelet kapott **Szalai Borbála** *Vendégségben a csillagoknál* című, a Kárpáti Kiadónál megjelent könyve.

❖ Óvodát avattak Tiszaújhelyen. 50 gyerekkel 11 tagú személyzet foglalkozik majd. Az óvoda építéséhez hozzájárult az érdi Egymásért Alapítvány, valamint az ausztriai Marika Freunde Egyesület, az Alsó-ausztriai Önkormányzóság, a Nagyszőlősi Járási Tanács és a helyi polgármesteri hivatal **Zelik Ferenc** polgármester irányításával.

Szeptember

❖ Találkozott a beregszászi közönséggel **Aranka Siegal (Davidowitz)**, a Beregszászból elszármazott amerikai író, akit **Dupka György**, a KMMI igazgatója üdvözölt.

❖ A Magyar Írószövetség klubjában került sor az egi **Agria** és kárpátaljai **Együtt** című folyóiratok közös lapbemutatójára. A rendezvényt **Szakolczay Lajos** műkritikus és irodalomtörténész nyitotta meg. Az Agriát **Bertha Zoltán** irodalomtörténész, az Együttet pedig **Vári Fábian László** mutatta be, **Bakos Kiss Károly** költő, kiadványunk rovatvezetője legújabb verseiből olvasott fel. **Dupka György** a 65 éve „malenkij robotra” elhurcoltak kálváriájáról beszélt. A rendezvény résztvevői emlékeztek a nemrég elhunyt **dr. Stumpf-Benedek Andrásra**.

❖ Egerben az Agria Estek a Kálvin Házban program keretében lezajlott a *Kárpátaljai Palackposta az Agriában* című est, amelynek házigazdája **dr. Kődöböcz Gábor**, az *Agria* folyóirat főszerkesztője volt. A találkozón **Vári Fábian László**, **Bakos Kiss Károly** és **Dupka György** legújabb munkáikból olvastak fel, válaszoltak az egi irodalombarátok kérdéseire.

❖ A Magyar Kultúra Alapítvány 11. alkalommal rendezte meg – a Régiók találkozása jegyében – a Kárpát-medencei Napok című kulturális találkozót, amelynek programjában szerkesztőségek, kiadók, alkotók is részt

vettek. A rendezvényt **dr. Koncz Gábor**, a Magyar Kultúra Alapítvány igazgatója nyitotta meg. A kerekasztal-beszélgetés folyamán elnöklő **Vári Fábián László** az *Együtt* c. folyóirat eddigi megjelent számainról és szerzőiről számolt be, **Bakos Kiss Károly** a kiadványban megjelent verseiből olvasott fel, **Dupka György** az Intermix Kiadó legújabb kiadványait mutatta be, **Lengyel János** pedig *Lyukakkal bélelt zsebem* c. aforizmagyűjteményét ajánlotta a jelenlévők figyelmébe.

❖ A munkácsi várbán, a Rákócziak és Zrínyi Ilona sásfészkében első ízben rendezték meg a Munkácsi Várjátékokat. A Visegrádról érkezett Szent György Lovagrend tagjai és a miskolci kereszties templomos lovagok tartottak látványos íjászbemutatót és adtak izelítőt az egykori harci játékokból.

❖ Az ungvári skanzen területén zajlottak a XX. Kárpátaljai Magyar Folklórfesztivál változatos programjai. Ünnepi beszédet tartott többek között **Gajdos István**, Beregszász polgármestere, az UMDSZ elnöke. A fesztiválon a magyar népzene, néptánc, népdal kinézetéből adtak izelítőt a műfaj jeles kárpátaljai képviselői. A múzeum kistermében **Prófusz Marianna**, a Bereg Alkotóegyesület elnöke, az Ukrán Népművészet Mestere beregi hímzéseiből nyílt kiállítás, amelyet **Zubánics László**, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke nyitott meg.

❖ A Kárpátaljai Népművészeti és Népi Építészeti Múzeumban **Matl Péter** szobrászművész kiállítását **Vári Fábián László** nyitotta meg.

Október

❖ Az aradi vértanúk emléknapján a beregszászi temetőben a negyvennyolcas honvédtisztek sírjainál az egybegyűltek a szabadságharc mártírjaira és az aradi vértanúkra emlékeztek. Ünnepi beszédet tartott **Gajdos István**, Beregszász polgármestere, az UMDSZ elnöke és **Zubánics László** történész.

❖ Az ungvári magyarság civilszervezeteinek vezetői, aktivistái a helyi Kálvárián **Szegelethy János** 1848–1849-es honvédhadnagy síremlékénél rótták le kegyeletüket. Az aradi vértanúkra emlékezve osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel **Fodor Zsolt** a Magyar Köztársaság Ungvári Főkonzulátusának képviselőjében. Hasonló megemlékezés volt a magyar szabadságharc mártírja, **dr. Bémer László** nagyváradi rk. püspök emléktáblájánál, ahol a MÉKK aktivistái és az ungvári magyar főkonzultus képviselője koszorúztak.

❖ A KMKSZ szervezésében emlékünnepséggel zajlott le Perényi Zsigmond nagyszülősi szobránál, az egybegyűltek a szabadságharc mártírjaira és az aradi vértanúkra emlékeztek.

❖ Magyar Kulturális Napok zajlottak le Técsőn, melynek programja keretében fellépett a beregszászi magyar színház, ezúttal Gogol *Házitűznéző* című komédiáját mutatták be.

❖ A Dél-alföldi 56-os Vitézi Rend vezetői „...a vitézi létet és bátorságot jelképező karddal vitézzé ütötték és avatták” a sztálini lágerben elpusztult **vitéz dr. Andor Elek** (1891) unokáját, **Andor László** vállalkozót, dédunokáját, **Andor György** informatikust, vitézi utódként származási joga **Dupka Nándor** jogászt, továbbá a helyi magyarság sokrétű szolgálataért **Zubánics László** történészt, egyetemi tanárt, az Ukrán Magyar Nemzeti Tanács elnökét.

❖ A Magyar Nyelv Éve alkalmából Széchalmon a Magyar Nyelv Múzeumban, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia szervezésében nyelvvédők, nyelvépolók, nyelvészek emlékeztek Kazinczy Ferenc nyelvújítóra. A konferencián többek között **Dupka György**, a MÉKK elnöke Az anyanyelvhasználat joga Ukrajnában címmel tartott előadást.

❖ Az 1956-os forradalom és szabadságharc 53. évfordulóján a megtorlás áldozatai előtt tisztelegve koszorúzással egybekötött meg-

emlékezésekre és kulturális jellegű kísérő rendezvényekre kerül sor Kárpátalján, a magyarlakta településeken. A KMKSZ központi ünnepségét a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola dísztermében tartották. Az ünnepi beszédek elhangzása után a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium diákjai virággal köszöntötték **Milován Sándort** és **Perduk Tibor Árpádot**, az 1956-os események jelenlévő kárpátaljai résztvevőit.

❖ Mezőkaszonyban az UMSZ és a MÉKK által állított emléktáblánál gyűltek össze a megemlékezők. 1955–1957 között a helyi középiskola jelenlegi épületében tevékenykedett az itt élő fiatalok ellenálló csoportja. *Szécsi Sándort*, *Ormos Istvánt* és *Ormos Máriát* szovjetellenes tevékenység vádjával ítéltek el, de 1991-ben őket is rehabilitálták.

❖ Az Ungvári Dayka Gábor Középiskolában *Benyák Nándor*, *Orlovsky Vince* és *Kulcsár János Tibor* emléktáblájához tette le az utókor a hála koszorúit.

❖ A Magyar Köztársaság Ungvári Főkonzulátusának hívására az ungvári börtön falán lévő emlékjelnél koszorúztak a kárpátaljai magyarság érdekvédelmi szervezeteinek képviselői.

❖ Nagyszőlősen a Perényi Zsigmond Középiskolában az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulója alkalmából az UMSZ és a MÉKK által állított emléktáblánál emlékeztek az egybegyűltek.

❖ *Sütő Kálmán* és *Kecskés Béla* emlékére rendeztek szavalóversenyt a két költő szülőfalujában, Somban. A rendezvény után a résztvevők megkoszorúzták Sütő Kálmán és Kecskés Béla emléktábláját.

❖ 95 éves a Munkácsi Tanítóképző. Az ünnepelteket az UMSZ, a KMOA nevében **Zán Schramm Ibolya**, az UMSZ Országos Nemzeti Tanácsának alelnöke és **Kőszeghy Elemér**, az UMSZ alelnöke köszöntötte. **Dupka György**, a MÉKK elnöke a Kárpátaljai Magyar Könyvek sorozatból összeállított

könyvcsomagot adományozott a magyar csoport könyvtárának.

❖ Munkácson, a helyi színházban sor került a kárpátaljai ruszin értelmiségiek fórumára és a Ruszin Néptanács V. tisztújító kongresszusára. A rendezvény munkájában részt vett és felszólalt **Dupka György**, a MÉKK elnöke is.

❖ A beregszászi Európa–Magyar Házban emlékkiállítás nyílt *Fedák Sári* primadonna születésének 130. évfordulója alkalmából. A kiállítás anyagának gazdája: a Budapest Főváros XVIII. Kerület Pedagógiai Intézete és Helytörténeti Gyűjteménye. A Beregvidékről elszármazott híres primadonnáról filmes bemutatóval tűzdelt előadást tartott **Zubánics László**, az Ukrajnai Magyar Nemzeti Tanács és a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke.

❖ Békéscsabán a Jókai Színházban sor került a kárpátaljai magyar írók estjére a Körös Irodalmi Társaság és a Békés Megyei Jókai Színház szervezésben. Az irodalmi esten az *Együtt* képviseletében **Dupka György** lapigazgató, **Vári Fábián László** főszerkesztő, és **Bakos Kiss Károly** szerkesztő mutatkozott be. A rendezvény moderátora **Elek Tibor** irodalomtörténész, kritikus, a *Bárka* c. folyóirat főszerkesztője volt.

❖ A beregszászi Rákóczi-főiskolán, a Gross Arnold kiállítóteremben **Matl Péter** munkácsi szobrász alkotásaiból nyílt kiállítás. A művészt **dr. Orosz Ildikó**, a főiskola elnöke, **Magyar László**, a RIT elnöke, **Benkő György** festőművész és **Brenzovics László**, a KMKSZ és a Kárpátaljai Megyei Tanács alelnöke üdvözölte.

❖ Budapesten a Fészek Művészklub színházteremében a Történelmi kisvárosok program keretében, az Égtájak iroda és a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet szervezésben került sor a kárpátaljai Beregszász bemutatkozására. A város küldöttségét **Zubánics László**, a KMMI elnöke vezette.

Összeállította: Dupka György

Megjelent:

- Lőrincz P. Gabriella: **Karcok.** Versek. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Viszontlátás.** Versek és novellák az *Együtt* folyóirat hét évfolyamának (2002–2008) lapszámaiból. Nagy Zoltán Mihály összeállításában. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Kenyeres Mária: **Színlobbanások.** Versek és novellák. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Mitsa V. Holomb R. Veres M. Koós M.: **Raman szórás nanonszerkezetű kalkogenid üvegekben. Az UNE Magyar Tannyelvű Humán-Természettudományi Kar részére.** *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- „Korhely” Lengyel János: **Lyukkal bélelt zsebem, avagy Hogyan írjunk angolokat?** Aforizmák. A könyv a szerző magánkiadása. Budapest, 2009.
- Úr Sándor: **Az állattenyésztés alapismeretei.** *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Kovács Elemér: **Szőlészet, borászat Beregvidéken.** *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Pilipkó Erzsébet: **Identitás és Hit II.** A kárpátaljai magyar görög katolikusok identifikációs útjai. Tanulmányok. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Bartha Gusztáv: **P pont, P pont, P** Drámák. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Czébely Gabriella: **Holló hajam vánkósán.** Versek. A szerző illusztrációival. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Bakura Sándor, Dupka György, Kovács Elemér, Kovács Erzsébet, Molnár D. Erzsébet, Tóth Zsuzsanna: **„Otthon a könny is édes...”** 1944-1955. Kényszermunkára hurcolt kárpátaljai magyarok és németek nyomában a Donyec-medencében. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.
- Boros László, Kosztyó Gyula: **Az országos Lehoczky-Múzeum régészeti tevékenysége a források tükrében.** Tanulmány. KMMI – füzetek I. Beregszász, 2009.
- Az utánozhatatlan Zsazsa.** Fedák Sári születésének 130. évfordulójára. Szerkesztő Zubánics László. KMMI-füzetek II. Beregszász, 2009.
- Dupka György, Kőszeghy Elemér: **Jelentés a magyar nemzeti közösség helyzetéről Ukrajnában.** Tanulmány. KMMI – füzetek III. Beregszász, 2009.

Zubánics László: „**Túl a Tiszán van egy város, Beregszász...**”. KMMI – füzetek IV. Beregszász, 2009.

Lengyel János: **Halott ember karácsonya**. Interjúkötet. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009. *Intermix Kiadó*, Ungvár–Budapest, 2009.

Előkészületben:

Bagu Balázs: **1848-49-es emlékhelyek**. - *Intermix Kiadó*.

Nagy Zoltán Mihály: **Fogyó fényben**. Regénytrilógia II része. *Intermix Kiadó*.

Bartha Gusztáv: **Háromszor hét**. Novellák. Matl Péter rajzaival. *Intermix Kiadó*.

Lengyel János: **Novellák**. *Intermix Kiadó*.

Fodor Géza: **Mély tükrű idő**. Esszék. *Intermix Kiadó*.

Szalai Borbála: **Verses mesék iskolásoknak**. Berecz Margit rajzaival. *Intermix Kiadó*.

SZERZŐINK

Bakos Kiss Károly (1977) Beregújfalu
Bartha Gusztáv (1963) Nagyberég
Csordás László (1988) Eszeny
Dupka György (1952) Ungvár
Fodor Géza (1950) Ungvár
Füzesi Magda (1952) Budapest
Lengyel János (1973) Beregszász
Lőrincz P. Gabriella (1982) Beregszász
Nagy Zoltán Mihály (1949) Csonkapapi
Nyilas Attila (1965) Budapest
Oláh András (1959) Mátészalka
Penckófer János (1959) Beregszász
Pilinszky János (1921 – 1981)
Pomogáts Béla (1934) Budapest
S. Benedek András (1947 – 2009)
Szent Ernő (1939) Kisújszállás
T. Ágoston László (1942) Budapest
Vári Fábán László (1951) Mezővári

*E számunkat **Szent Ernő** grafikáival illusztráltuk*

Mikor ifjú legény voltam

Kárpátaljai magyar népdal

Giusto $\text{♩} = 104$

1) 2) 3) 4)

Mi - kor if - jú le - gény vol - tam, bok - ré - tás ka - la - pot

hord - tam, de a - hogy meg - há - za - sod - tam,

6)

fi - tyeg a kap - ca u - tá - nam.

1) 2) 3) 4) 5a) 5b) 6)

3. 2-4. 4. 3-4. 2. 3-6. 2.

*Mikor ifjú legény voltam,
Bokrétás kalapot hordtam,
De ahogy megházasodtam,
Fityeg a kapca utánam.*

*Eszteendőre vagy kettőre
Gondom leve a rengőre,
Hat méter párnakötőre,
Száz rubel meg főkötőre.*

*Ahogy én megházasodtam,
Rögtön megcsaládosodtam,
Elhagyott a feleségem,
Húsz gyermeket hagyott nékem.*

*Kettőt a karomra veszek,
Hármat a bölcsőbe teszek,
Hat a suton citerázik,
Kilenc a porba kártyázik.*

Izsnyéte, 1987, Bencze Róza, szül. 1932.

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ GYŰJTÉSE

PILINSZKI JÁNOS

INTROITUSZ

*Ki nyitja meg a betett könyvet?
Ki szegi meg a töretlen időt?
Lapozza fel hajnaltól-hajnalig
emelve és ledöntve lapjait?*

*Az ismeretlen tűzvészébe nyúlni
ki merészel közülünk? S ki merészel
a csukott könyv leveles sűrűjében,
ki mer kutatni? S hogy mer pusztá kézzel?*

*És ki nem fél közülünk, ki ne félne,
midőn szemét az Isten is lehúnyja,
és leborúlnak minden angyalok,
és elsötétül minden kreatúra?*

*A bárány az, ki nem fél közülünk,
egyedül ő, a bárány, kit megöltek.
Végigkocog az üvegtengeren
és trónra száll. És megnyitja a könyvet.*

EGYÜTT